

Realizacja Celów Zrównoważonego Rozwoju w Polsce

Raport 2018

1 KONIEC
ZUBOSTWEM

2 ZERO
GŁODU

3 DOBRE ZDROWIE
I JAKOŚĆ ŻYCIA

4 DOBRA JAKOŚĆ
EDUKACJI

5 RÓWNOŚĆ
PŁCI

6 CZYSTA WODA
I WARUNKI
SANITARNE

7 CZYSTA I DOSTĘPNA
ENERGIA

8 WZROST
GOSPODARZY
I GODNA PRACA

9 INNOWACYJNOŚĆ,
PRZEMYSŁ
I INFRASTRUKTURA

10 MNIJĄ
NIERÓWNOŚCI

11 ZRÓWNOWAŻONE
MIASTA
I SPOŁECZNOŚCI

12 ODPOWIEDZIALNA
KONSUMPCJA
I PRODUKCJA

13 DZIAŁANIA
W DZIEDZINIE
KLIMATU

14 ŻYCIE
POD WODĄ

15 ŻYCIE
NA LĄDZIE

16 POKÓJ,
SPRAWIEDLIWOŚĆ
I SILNE INSTYTUCJE

17 PARTNERSTWA
NA RZECZ CEŁÓW

Raport przyjęty
przez Radę Ministrów
5 czerwca 2018 r.

Realizacja Celów Zrównoważonego Rozwoju w Polsce

Raport 2018

Spis treści

Wstęp	8
Synteza raportu	10
Metodyka przygotowania raportu	12
Przywództwo i koordynacja	12
Krajowe priorytety na rzecz zrównoważonego rozwoju	15
Krajowa strategia rozwoju	15
Krajowe priorytety wdrażania SDGs	20
Mechanizm instytucjonalny wdrażania zrównoważonego rozwoju w Polsce	22
Działania na rzecz realizacji Celów Zrównoważonego Rozwoju	25
Pozycja startowa	25
CEL 1. Wylimitować ubóstwo we wszystkich jego formach na całym świecie	29
CEL 2. Wylimitować głód, osiągnąć bezpieczeństwo żywnościowe i lepsze odżywianie oraz promować zrównoważone rolnictwo	32
CEL 3. Zapewnić wszystkim ludziom w każdym wieku zdrowe życie oraz promować dobrobyt	35
CEL 4. Zapewnić wszystkim wysokiej jakości edukację oraz promować uczenie się przez całe życie	39
CEL 5. Osiągnąć równość płci i wzmocnić pozycję kobiet i dziewcząt	43
CEL 6. Zapewnić wszystkim ludziom dostęp do wody i warunków sanitarnych poprzez zrównoważoną gospodarkę zasobami wodnymi	46
CEL 7. Zapewnić wszystkim dostęp do źródeł stabilnej, zrównoważonej i nowoczesnej energii po przystępnej cenie.....	49
CEL 8. Promować stabilny i inkluzywny wzrost gospodarczy, pełne i produktywnie zatrudnienie oraz godną pracę dla wszystkich ludzi	52

CEL 9.	Budować stabilną infrastrukturę, promować zrównoważone uprzemysłowienie oraz wspierać innowacyjność	57
CEL 10.	Zmniejszyć nierówności w krajach i między krajami	61
CEL 11.	Uczynić miasta i osiedla ludzkie bezpiecznymi, stabilnymi, zrównoważonymi oraz sprzyjającymi włączeniu społecznemu	64
CEL 12.	Zapewnić wzorce zrównoważonej konsumpcji i produkcji	67
CEL 13.	Podjąć pilne działania w celu przeciwdziałania zmianom klimatu i ich skutkom	70
CEL 14.	Chronić oceany, morza i zasoby morskie oraz wykorzystywać je w sposób zrównoważony	73
CEL 15.	Chronić, przywrócić oraz promować zrównoważone użytkowanie ekosystemów lądowych, zrównoważone gospodarowanie lasami, zwalczać pustoszenie, powstrzymać i odwracać proces degradacji gleby oraz powstrzymać utratę różnorodności biologicznej	75
CEL 16.	Promować pokojowe i inkluzywne społeczeństwa, zapewnić wszystkim ludziom dostęp do wymiaru sprawiedliwości oraz budować na wszystkich szczeblach skuteczne i odpowiedzialne instytucje, sprzyjające włączeniu społecznemu	77
CEL 17.	Wzmocnić środki wdrażania i ożywić globalne partnerstwo na rzecz zrównoważonego rozwoju	81
Dialog, współpraca, partnerstwo na rzecz realizacji SDGs w Polsce		83
Kluczowe wnioski i plany na przyszłość		85
Synteza raportu z konsultacji		87
Aneks statystyczny		88

Oddawany w Państwa ręce dokument jest pierwszym raportem na temat realizacji celów „Agendy 2030 na rzecz zrównoważonego rozwoju” przygotowanym przez Polskę. Prezentujemy w nim nasze priorytety i działania na rzecz realizacji wszystkich 17 celów zrównoważonego rozwoju.

Przyjęcie Agendy 2030 we wrześniu 2015 r. zbiegło się w Polsce w czasie z pracami nad średniookresową strategią rozwoju kraju – Strategią na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju oraz jej wdrażaniem. Nowy model rozwoju dla Polski nakreślony w Strategii jest zbieżny z Celami Agendy 2030. Rozwój odpowiedzialny, czyli taki, który budując siłę konkurencyjną z wykorzystaniem nowych czynników rozwojowych, zapewnia udział i korzyści wszystkim grupom społecznym. Ambitna wizja świata wolnego od ubóstwa, gdzie każdy człowiek może korzystać i korzystać z rozwoju społeczno-gospodarczego, zawarta w Agendzie 2030, jest też naszą wizją i naszym celem.

Polska jest zdeterminowana do realizacji Agendy 2030 i osiągnięcia celów zrównoważonego rozwoju. Nie mamy wątpliwości, że w odpowiedzi na złożone, globalne problemy – potrzebne jest wielopoziomowe współdziałanie. Wartością dodaną realizacji Agendy 2030, która jest niezwykle cenna ze względu na jej uniwersalny charakter i prospołeczny wymiar, jest możliwość zacieśniania współpracy między państwem i jego instytucjami a interesariuszami, zwłaszcza z sektora prywatnego. Przejawem budowania tejże współpracy na gruncie polskim jest zainicjowane w czerwcu 2017 r. Partnerstwo na rzecz realizacji celów zrównoważonego rozwoju, będące platformą łączącą przedstawicieli różnych środowisk w dążeniu do ich osiągnięcia. Celem rozwijania wielosektorowej współpracy poza transferem wiedzy i rozpoznaniem dobrych praktyk, jest przede wszystkim programowanie lepszej jakości działań i podejmowanie efektywnych inicjatyw poprzez wspólne planowanie rozwoju.

Proces przedstawiania polskiej gospodarki na bardziej innowacyjne tory już trwa. Jesteśmy przekonani, że przy zaangażowaniu szerokiego grona partnerów oraz, korzystając z doświadczeń pozostałych sygnatariuszy Agendy 2030, uda się go przyspieszyć.

Wierzymy, że polskie podejście do realizacji celów zrównoważonego rozwoju w sposób efektywny przyczyni się do osiągnięcia ambitnej wizji rozwoju świata do 2030 roku. Mamy nadzieję, iż szereg zaprezentowanych w raporcie praktyk, inicjatyw i kierunków interwencji będzie stanowić cenną inspirację dla innych państw na drodze do wypełniania celów zrównoważonego rozwoju. Jesteśmy bowiem przekonani, że niezależnie od poziomu rozwoju gospodarczego celem wszystkich państw jest skuteczne wdrażanie działań zorientowanych na poprawę jakości życia poprzez wzrost dobrobytu przy równoczesnej trosce o stan środowiska naturalnego.

Wyrażamy przekonanie, że realizacja postanowień Agendy 2030 i jej celów będzie nieść za sobą prorozwojowe działania, które pozwolą na budowanie zrównoważonej przyszłości z myślą o obecnych oraz przyszłych pokoleniach.

M. Morawiecki

Wstęp

Koncepcja wypracowania Celów Zrównoważonego Rozwoju¹ wzorowana była na wcześniejszym modelu Milenijnych Celów Rozwoju² uzgodnionych w 2000 r. na forum Zgromadzenia Ogólnego Narodów Zjednoczonych na okres do 2015 r. Zbliżający się termin realizacji „agendy milenijnej” stanowił impuls do podjęcia debaty nad priorytetowymi kierunkami współpracy międzynarodowej w sferze polityki rozwojowej Narodów Zjednoczonych w perspektywie wykraczającej poza 2015 r.

Negocjacje agendy post-2015 objęły jej cztery elementy składowe, tj. Deklarację Polityczną, Cele Zrównoważonego Rozwoju, Globalne Partnerstwo i środki wdrożeniowe, zasady przeglądów oraz monitoringu procesu. Łącznie, podczas trudnych, dwuletnich negocjacji uzgodniono powyższe cztery elementy składowe, w tym 17 Celów Zrównoważonego Rozwoju i 169 towarzyszących im zadań.

Polska, będąc aktywnym negocjatorem zapisów Agendy 2030, opierała swoje stanowisko na założeniach ustawy o współpracy rozwojowej z dnia 16 września 2011 r. (Dz. U. z 2017 r. poz. 2098, z późn. zm.). Ich nadrzędnym celem było wspieranie warunków dla zrównoważonego rozwoju krajów rozwijających się, w szczególności poprzez promocję i konsolidację demokracji, przestrzeganie praw człowieka, dobrego rządzenia oraz wsparcie budowy sprawnych instytucji państwowych. Jednocześnie popieraliśmy stanowisko Unii Europejskiej i jej państw członkowskich, podkreślając silny związek zrównoważonego rozwoju z procesem demokracji. Podkreślaliśmy, iż wsparcie międzynarodowe musi być proporcjonalne do istniejących w tym zakresie możliwości. W kwestiach energii wskazywaliśmy na potrzebę urealnienia zobowiązań dotyczących udziału odnawialnych źródeł energii w ogólnej strukturze nośników energetycznych, a także ich dostępności. W odniesieniu do problematyki klimatycznej opowiadaliśmy się za usunięciem zadań, które mogłyby zostać uznane za przesadzające o wynikach negocjacji porozumienia klimatycznego dotyczącego Ramowej konwencji Narodów Zjednoczonych w sprawie zmian klimatu, sporządzonej w Nowym Jorku dnia 9 maja 1992 r. (Dz. U. z 1996 r. poz. 238) – UNFCCC zaplanowanego wówczas na grudzień 2015 r w Paryżu.

Podczas Specjalnego Szczytu Narodów Zjednoczonych, w ramach którego przyjęto Agendę 2030, Polskę reprezentował prezydent RP, Pan Andrzej Duda, dając wyraz najwyższego politycznego poparcia w Polsce dla wypracowanych celów.

Zgłoszenie się Polski do zaprezentowania swojego dobrowolnego przeglądu realizacji Agendy 2030 na poziomie krajowym³ już w trzecim roku jej obowiązywania stanowi wyraz aktywnego zaangażowania się strony polskiej w ten ważny proces coraz szerzej obejmujący całą problematykę rozwojową Narodów Zjednoczonych.

W 2018 r. Polska obchodzi szczególny jubileusz – stulecie odzyskania niepodległości. To również rok podsumowania stulecia rozwoju polskiej gospodarki, które obejmowało okresy rozkwitu, prężnego

wzrostu oraz realizacji przełomowych reform, ale również ciężkie doświadczenia konfliktów międzynarodowych, wyzwania odbudowy państwowości i modernizację państwa pod względem gospodarczym i społecznym.

Odrodzona Polska była zlepkiem kilku systemów gospodarczych. Skalą problemu, przed jakim stanęło młode państwo, była m.in. integracja systemu komunikacyjnego oraz odbudowa kraju ze skutków zaborów i I wojny światowej, przy braku kapitałów i zapasów. Podniesieniu potencjału gospodarczego kraju służyły przedsięwzięcia industrializacyjne. Powstał Centralny Okręg Przemysłowy, w ramach którego zaprojektowano kilka nowych ośrodków miejskich i szereg nowoczesnych fabryk. W okresie XX-lecia międzywojennego port w Gdyni stał się największym portem na Bałtyku i jednym z najnowocześniejszych w Europie.

Rozkwit nowej Polski został przerwany wybuchem II wojny światowej. Po upadku komunizmu i odzyskaniu suwerenności w 1989 r. Polska powróciła do grona czołowych gospodarek europejskich, korzystając z doświadczeń modernizacyjnych II RP oraz wykorzystując nowe instrumenty związane z obecnością w Unii Europejskiej.

Wszystkie te doświadczenia i dotychczasowy dorobek dają silne podstawy dla kontynuacji wielkich zmian transformacyjnych. Dostrzegamy potrzebę dalszej modernizacji polityk publicznych w kierunku lepszego bilansowania czynników wzrostu gospodarczego z potrzebami społecznymi i środowiskowymi. Osiągnięcie zrównoważonego rozwoju jest wielkim wyzwaniem współczesnych czasów - czasów, w których czerpiąc z doświadczeń przeszłości, powinniśmy podejmować odpowiedzialne decyzje, aby budować cywilizację godną człowieka w przyszłości. Idąc za sentencją Papieża Jana Pawła II „Przyszłość zaczyna się dziś, nie jutro”, jesteśmy świadomi potrzeby natychmiastowych działań i pełnego zaangażowania wszystkich zainteresowanych stron w ten wielki proces zmian w kierunku zrównoważonego rozwoju.

Wzajemna zależność pomiędzy pokojem i bezpieczeństwem a rozwojem, zwłaszcza rozwojem zrównoważonym, jest coraz silniejsza. Dyskusja na ten temat i stosowne decyzje podejmowane są w tym zakresie w ramach rezolucji⁴ oraz na forum Rady Bezpieczeństwa ONZ. Jako niestały członek Rady Bezpieczeństwa Polska uznaje za jeden ze swoich priorytetów wspieranie jej wysiłków na rzecz ugruntowania zasad prawa międzynarodowego.

1. ang. Sustainable Development Goals, SDGs.
2. ang. Millenium Development Goals, MDGs.
3. ang. Voluntary National Review, VNR.
4. Na przykład: 70/262 „Review of the United Nations peacerebuilding architecture”: “Recognizing that development, peace and security, and human rights are interlinked and mutually reinforcing”.

Kluczowym dla Polski jest również aktywny udział w globalnej polityce klimatycznej. Nasze starania idą z jednej strony w kierunku wypełniania międzynarodowych porozumień i zobowiązań na rzecz ochrony klimatu, a z drugiej strony – w kierunku tworzenia warunków dla efektywnej debaty międzynarodowej na potrzeby zwiększenia ambicji i przyspieszenia działań. W grudniu 2018 r. w Polsce, już po raz trzeci, odbędzie się najważniejsze globalne forum poświęcone światowej polityce klimatycznej – 24. Sesja Konferencji Stron Ramowej Konwencji Narodów Zjednoczonych w sprawie zmian klimatu (COP24) wraz z 14. Sesją Konferencji Stron służącej jako Spotkanie

Stron Protokołu z Kioto (CMP 14.). W wydarzeniu weźmie udział blisko 40 tys. delegatów z całego świata, w tym szefowie rządów oraz ministrowie odpowiedzialni za kwestie środowiska i klimatu. W trakcie szczytu COP24 planowane jest przyjęcie pełnego pakietu wdrażającego *Porozumienie paryskie*, które jest pierwszą w historii międzynarodową umową, zobowiązującą wszystkie państwa świata do działań na rzecz ochrony klimatu. Pakiet wdrażający umożliwi realizację *Porozumienia paryskiego* w praktyce. Tym samym, wyznaczy światową politykę klimatyczno-energetyczną na kolejne lata.

Synteza raportu

Niniejszy raport został opracowany na potrzeby przeglądu realizacji przez Polskę celów zrównoważonego rozwoju zdefiniowanych w Rezolucji ONZ *Przekształcamy nasz świat: Agenda 2030 na rzecz zrównoważonego rozwoju*. Polska zadeklarowała, że pierwszy przegląd odbędzie się podczas sesji ministerialnej Forum Wysokiego Szczebla ds. Zrównoważonego Rozwoju ONZ⁵ w 2018 r.

Przyjęcie przez Narody Zjednoczone Agendy 2030 we wrześniu 2015 r. zbiegło się w Polsce z procesem szerokiej debaty publicznej nad określeniem nowego podejścia do polityki rozwoju i koniecznością identyfikacji oraz nadania nowych impulsów rozwojowych. W efekcie tego procesu zdefiniowany został model rozwoju odpowiedzialnego, w którym czynniki ekonomiczne – przy poszanowaniu środowiska naturalnego – są bilansowane przez czynniki społeczne, zgodnie z zasadami zrównoważonego rozwoju. Celem takiego podejścia jest zapewnienie trwałego wzrostu gospodarczego w oparciu o nowe przewagi konkurencyjne, równy dostęp do korzyści wynikających z rozwoju dla wszystkich grup społecznych i ostatecznie podnoszenie jakości życia obywateli. Jest to istotny kierunek zmian w polityce publicznej. Przywraca do życia społecznego i gospodarczego wartości takie jak solidarność, rodzina, wspólnota, które przez lata trudnej polskiej historii były pielęgnowane w kulturze i edukacji narodu.

W 2018 r. przypada stulecie odzyskania przez Polskę niepodległości po 123 latach zaborów. Jest to dla nas okazja szczególna do zaprezentowania społeczności międzynarodowej dorobku Polski na drodze do zrównoważonego rozwoju. Wierzymy, iż nasze doświadczenia, dotychczasowe osiągnięcia i dobre praktyki stanowią kapitał, który możemy wykorzystać w ogólnościowym procesie budowy i utrwalania odpowiedzialnego rozwoju gospodarczego.

W raporcie wskazujemy na krajowe priorytety realizacji SDGs oraz prezentujemy mechanizm instytucjonalny i koordynacyjny, który zapewnia wsparcie w procesie efektywnego wdrażania SDGs w Polsce. Kluczowym dokumentem, poprzez który w Polsce następuje implementacja Agendy 2030 i jej celów zrównoważonego rozwoju jest Strategia na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju (SOR)⁶. Stanowi ona instrument elastycznego zarządzania procesami rozwojowymi kraju, wyznaczając priorytety, kierunki i działania państwa w horyzoncie do 2030 r., których efektem będzie podniesienie jakości życia obywateli i możliwość czerpania korzyści ze wzrostu gospodarczego przez wszystkich, zgodnie z zasadą *nie pomijania nikogo (no one will be left behind)*.

Nowy model rozwoju kraju przedstawiony w SOR wychodzi naprzeciw oczekiwaniom sformułowanym w Agendzie 2030. Zbieżność SOR i Agendy zauważalna jest na poziomie celów, obszarów i działań priorytetowych, a także wskaźników. Priorytety rozwoju społeczno-gospodarczego kraju zostały określone we wszystkich trzech wymiarach zrównoważonego rozwoju.

W sferze społecznej priorytetem dla Polski jest przede wszystkim ograniczenie wykluczenia społecznego, ubóstwa, wszelkiego rodzaju nierówności społecznych, także w wymiarze terytorialnym. Ostatecznym celem wszystkich działań jest poprawa jakości życia obywateli. Dodatkowo stawiamy na rozwój kapitału ludzkiego i społecznego poprzez dostęp do wiedzy i edukacji, podnoszenie kompetencji oraz spójności społecznej.

W sferze gospodarczej priorytetem dla Polski jest przede wszystkim budowa silnego, nowoczesnego przemysłu oraz wsparcie przedsiębiorczości. Kluczowe są inwestycje w innowacje, rozwój nowoczesnych technologii i produktów o wysokiej wartości dodanej, rozwój technologii informacyjnych i pełne skorzystanie z rewolucji cyfrowej. Dodatkowo wspieramy internacjonalizację polskich przedsiębiorstw i tworzenie marek polskich za granicą.

W wymiarze środowiskowym Polska dąży do poprawy stanu środowiska oraz zrównoważonego gospodarowania zasobami. Celem państwa jest zwiększenie dyspozycyjnych zasobów wodnych i osiągnięcie wysokiej jakości wód, racjonalne zarządzanie zasobami przyrodniczymi i geologicznymi, jak również efektywna gospodarka odpadami. Priorytetem pozostaje poprawa jakości powietrza w polskich miastach.

Osiągnięcie powyższych priorytetów będzie wspierane poprzez wzmocnienie sprawności i skuteczności państwa i jego instytucji. Dążymy do poprawy jakości stanowionego prawa, sprawnej administracji, wzmocnienia systemu strategicznego zarządzania procesami rozwojowymi i przełamania praktyki działania w izolacji.

Stawiamy na współpracę, partnerstwo i współodpowiedzialność podmiotów publicznych, biznesu i obywateli za przebieg procesów rozwojowych. Wyrazem tego jest odejście od systemu administrowania na rzecz współzarządzania i współdzielenia odpowiedzialności za powodzenie zmian transformacyjnych. Kluczowa jest budowa dialogu społecznego wokół najważniejszych przedsięwzięć oraz szerokiego wsparcia społecznego i zaufania między podmiotami publicznymi i ich partnerami dla osiągnięcia celów rozwojowych.

5. High-level Political Forum on Sustainable Development.
6. Strategia na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju (SOR), przyjęta przez Radę Ministrów 14 lutego 2017 r. formułuje polską perspektywę działań na rzecz zrównoważonego i odpowiedzialnego rozwoju. Dokument określa priorytety rozwoju społeczno-gospodarczego do roku 2020 i w perspektywie do roku 2030 (horyzont spójny z Agendą 2030). SOR jest strategicznym instrumentem zarządzania polityką rozwoju kraju realizowaną przez instytucje państwa. W jednolitym systemie programowym przedstawia cele do realizacji, wskazuje sposób ich osiągania oraz wskaźniki realizacji, a także kluczowe projekty służące osiąganiu celów SOR. Strategia wskazuje też zasady organizujące proces jej programowania i realizacji oraz określa podstawowe źródła finansowania. Dokument dostępny jest na stronie internetowej Ministerstwa Inwestycji i Rozwoju: www.miiir.gov.pl/strony/strategia-na-rzecz-odpowiedzialnego-rozwoju/informacje-o-strategii/

Prezentujemy również krajowe podejście do realizacji poszczególnych celów zrównoważonego rozwoju. Zdecydowaliśmy się przedstawić **polityki publiczne realizowane w ramach wszystkich 17 SDGs, ze względu na silną współzależność i powiązania pomiędzy różnymi obszarami społeczno-gospodarczymi**, których one dotyczą. Wierzymy, że tylko kompleksowa i wszechstronna wiedza o realizacji działań w ramach dążenia do realizacji każdego z SDGs pozwala na wiarygodną ocenę efektywności podejmowanych wysiłków i mierzenia dystansu do wypełnienia przyjętych zobowiązań. Każdy z SDGs zawiera krótki opis diagnostyczny, identyfikuje priorytety polskiej polityki publicznej w danym obszarze oraz prezentuje kluczowe działania służące realizacji wyznaczonych priorytetów. W naszym przekonaniu najbardziej wymierne efekty osiągane są w ramach konkretnych działań i przedsięwzięć, dlatego przy każdym z SDGs wskazaliśmy rządowe projekty strategiczne, których realizacja przyczynia się do osiągnięcia określonego celu. Dodatkowo pokazujemy przykłady dobrych praktyk projektów realizowanych przez jednostki samorządu terytorialnego, organizacje pozarządowe, przedsiębiorców czy społeczności lokalne.

Pokazujemy nasze doświadczenia w budowaniu partnerstwa, dialogu i współpracy administracji z interesariuszami na rzecz kształtowania odpowiednich warunków dla upowszechniania idei zrównoważonego rozwoju w Polsce. Wierzymy, że nasze podejście i rozwijana inicjatywa *Partnerstwo na rzecz realizacji celów zrównoważonego rozwoju* może

stanowić dobrą praktykę dla innych krajów. Formułujemy również plany na przyszłość, koncentrując działania wokół obszarów społecznych i gospodarczych, polityk publicznych, stanowiących akceleratory dla zrównoważonego rozwoju Polski.

Kluczowe jest monitorowanie postępów w realizacji SDGs na poziomie krajowym, dlatego do raportu dołączamy aneks statystyczny zawierający listę krajowych wskaźników niezbędnych do mierzenia efektów działań podejmowanych na rzecz realizacji każdego z SDGs.

Raport został opracowany przy zastosowaniu podejścia partycypacyjnego. Oznacza to, że już na etapie redagowania raportu zaangażowane zostały organizacje reprezentujące różne grupy interesariuszy. Powołany został dedykowany Zespół ds. spójności SOR z Agendą 2030, którego zadaniem było przygotowanie Polski do *Voluntary National Review 2018*. W skład Zespołu wchodzi przedstawiciele ministerstw, organizacji społecznych, partnerów społeczno-gospodarczych, organizacji pozarządowych, statystyki publicznej, społeczeństwa obywatelskiego, środowisk akademickich i młodzieżowych. Dla każdego z SDGs zostali wyznaczeni koordynatorzy ministerialni, a opisy poszczególnych działań i przykłady dobrych praktyk zostały opracowane we współpracy z partnerami zewnętrznymi. Dodatkowo raport został poddany szerokim konsultacjom społecznym w myśl zasady *nie pomijania nikogo*.

Metodyka przygotowania raportu

Przywództwo i koordynacja

Rezolucja ONZ w sprawie Agendy 2030 na rzecz realizacji celów zrównoważonego rozwoju została przyjęta przez Zgromadzenie Ogólne ONZ 25 września 2015 r.⁷, co zapoczątkowało proces jej wdrażania na poziomie globalnym, regionalnym i krajowym. Sygnatariusze Rezolucji zgodzili się, że niezbędne jest:

- wyznaczenie celów rozwojowych na szczeblu krajowym, które będą nawiązywać do celów zrównoważonego rozwoju przyjętych wraz z Agendą 2030,
- zapewnienie monitorowania postępów na szczeblu krajowym – dobór wskaźników, wdrożenie odpowiedniego systemu monitorowania i raportowania,
- budowanie partnerstwa administracji, biznesu i innych interesariuszy na rzecz nowego modelu rozwoju i realizacji SDGs.

W procesie uzgodnień postanowień tej Rezolucji ze strony Polski wiodącą rolę pełniło Ministerstwo Spraw Zagranicznych (MSZ). Ważnym partnerem na tym etapie prac był Główny Urząd Statystyczny (GUS), który wspierał MSZ w zakresie zagadnień dotyczących monitorowania celów Agendy 2030. Po wejściu w życie Agendy 2030, ostatecznie od 2016 r. koordynację implementacji Agendy 2030 na poziomie krajowym przyjęło na siebie ówczesne Ministerstwo Rozwoju (MR), odpowiedzialne między innymi za realizację zadań wynikających z zarządzania polityką rozwoju przez system koordynacji strategicznej oraz ewaluację polityk publicznych.

Szczególną rolę w tym procesie zajmował Wicepremier (od 12 grudnia 2017 r. Premier Rządu RP), Minister Rozwoju i Finansów, wraz z podległymi instytucjami, pełniący funkcję centrum zarządzania rozwojem kraju. Skoncentrowanie funkcji kierowniczej i koordynacyjnej w rękach Ministra Rozwoju i Finansów, odpowiedzialnego za politykę gospodarczą, przy jednoczesnym zapewnieniu skutecznych mechanizmów współpracy z innymi resortami, umożliwiło przyjęcie **zintegrowanego podejścia wdrażania Agendy 2030 w Polsce, polegającego na zapewnieniu spójności pomiędzy globalnymi celami zrównoważonego rozwoju a priorytetami rozwoju na poziomie krajowym oraz wspólnego zarządzania dla obu tych procesów.**

W styczniu 2018 r. nastąpiła rekonstrukcja Rządu RP oraz równoległe zmiany kompetencyjne i strukturalne w ramach ministerstw. Koordynacja wdrażania Agendy 2030 na poziomie krajowym została powierzona Ministerstwu Przedsiębiorczości i Technologii (MPiT), uznając realizację celów zrównoważonego rozwoju za szansę dla rozwoju społeczno-gospodarczego. Ministerstwo Przedsiębiorczości i Technologii pełni wiodącą rolę w procesie przygotowania Polski do narodowego przeglądu wdrażania SDGs na forum ONZ w ramach Politycznego Forum Wysokiego Szczebla na rzecz Zrównoważonego Rozwoju. Ważną rolę w tym procesie odgrywają również inne ministerstwa: Ministerstwo Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej, Ministerstwo Rolnictwa i Rozwoju Wsi, Ministerstwo Zdrowia, Mini-

sterstwo Edukacji Narodowej, Ministerstwo Środowiska, Ministerstwo Energii, Ministerstwo Inwestycji i Rozwoju, Ministerstwo Gospodarki Morskiej i Żeglugi Śródlądowej, Ministerstwo Spraw Zagranicznych, Ministerstwo Sprawiedliwości, Ministerstwo Sportu i Turystyki, Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego, Ministerstwo Finansów, Ministerstwo Infrastruktury, Kancelaria Prezesa Rady Ministrów, a także Główny Urząd Statystyczny.

W Agendzie podkreślono znaczenie sprawnego systemu monitorowania i raportowania realizacji jej celów. Całość procesu monitorowania celów zrównoważonego rozwoju została powierzona statystyce publicznej. W Polsce model ten jest realizowany dzięki koordynacji działań związanych z monitorowaniem SDGs, w tym raportowaniem wskaźników, zarówno w wymiarze krajowym jak i globalnym, przez Główny Urząd Statystyczny.

W zakresie wymiaru zewnętrznego wdrażania Agendy 2030 koordynacja wiąże się ze ścisłą współpracą z Ministerstwem Spraw Zagranicznych, które odpowiada za współpracę rozwojową i zapewnienie spójności polskich priorytetów współpracy rozwojowej z celami zrównoważonego rozwoju. Kierunki działań określone zostały w Wieloletnim Programie Współpracy Rozwojowej na lata 2016–2020 i wynikają z aktywności Polski w tym zakresie na trzech poziomach: międzynarodowym, unijnym i krajowym. Realizacja odbywa się w ramach rocznych planów działań.

Prace nad raportem

Na potrzeby przygotowania polskiego przeglądu wdrażania SDGs, powołany został **specjalny Zespół do spraw spójności Strategii na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju do 2020 r. (z perspektywą do 2030 r.) (SOR) z Agendą Rozwoju 2030 i jej Celami Zrównoważonego Rozwoju (dalej: Zespół ds. spójności SOR z Agendą 2030)**. Zespół pracuje w ramach Komitetu Koordynacyjnego ds. Polityki Rozwoju, stanowiącego centralną platformę monitorowania procesu zarządzania rozwojem kraju, w tym realizacji głównej strategii rozwojowej, jaką jest SOR. Poprzez ustanowienie Zespołu ds. spójności SOR z Agendą 2030 w ramach Komitetu Koordynacyjnego ds. Polityki Rozwoju, koordynacja i monitorowanie realizacji SDGs w Polsce zostało włączone do procesu zarządzania strategicznego kraju.

7. Ministerstwo Przedsiębiorczości i Technologii, O Agendzie, www.mpit.gov.pl/strony/zadania/zrownowazono-rozwoj/agenda-2030/o-agendzie/.

**Ministerstwo Przedsiębiorczości i Technologii pełni wiodącą rolę
w procesie przygotowania Polski do narodowego przeglądu wdrażania
SDGs na forum ONZ w ramach Politycznego Forum Wysokiego
Szczepła na rzecz Zrównoważonego Rozwoju (High-level Political
Forum on Sustainable Development).**

Do zadań Zespołu należą:

- wybór krajowych priorytetów wdrażania SDGs w Polsce w oparciu o SOR,
- zapewnienie partycypacyjnego procesu przygotowania raportu krajowego na potrzeby dobrowolnego krajowego przeglądu wdrażania celów zrównoważonego rozwoju, poprzez włączenie do dyskusji przedstawicieli administracji rządowej, samorządowej oraz strony społecznej,
- wymiana informacji, dobrych praktyk i dzielenie się wiedzą nt. tworzenia warunków dla efektywnej realizacji SDGs w Polsce,
- monitorowanie postępów w realizacji kierunków rozwoju określonych w SOR i w jaki sposób realizacja tych kierunków wpływa na osiąganie w Polsce SDGs.

Założeniem funkcjonowania Zespołu było włączenie do współpracy przedstawicieli różnych środowisk, celem zapewnienia ich aktywnego udziału w procesie budowania odpowiednich warunków dla efektywnej realizacji SDGs w Polsce. Zadbano, aby wśród członków Zespołu znaleźli się przedstawiciele administracji każdego poziomu. Oprócz ekspertów reprezentujących poszczególne ministerstwa oraz Główny Urząd Statystyczny, Zespół posiada reprezentację przedstawicieli szczebla regionalnego i lokalnego, w tym stowarzyszenia województw, powiatów i gmin Polski, a także organizacji zrzeszającej miasta i metropolie w kraju. Dzięki temu realizacja SDGs w Polsce została osadzona w wymiarze lokalnym, rozszerzając zaangażowanie w osiągnięcie SDGs na niższe poziomy administracyjne.

Kierując się zasadą *no one will be left behind*, do współpracy w ramach Zespołu zaproszeni zostali partnerzy społeczno-gospodarczy, w tym organizacje zrzeszające pracowników i pracodawców. Są wśród nich organizacje pracodawców i związki zawodowe, wchodzące w skład Rady Dialogu Społecznego. Instytucja ta stanowi forum dialogu trójstronnego w Polsce i współpracy strony pracowników, strony pracodawców oraz strony rządowej, funkcjonujące na poziomie centralnym.

Członkami Zespołu są także przedstawiciele Rady Działalności Pożytku Publicznego, która jest ciałem instytucjonalizującym zasadę dialogu obywatelskiego oraz współpracę pomiędzy sektorem publicznym a tzw. trzecim sektorem. Stanowi ona dopełnienie instytucji realizujących zasadę dialogu społecznego.

Wśród uczestników posiedzeń Zespołu są również przedstawiciele środowisk akademickich, organizacji należących do rodziny ONZ, prowadzących aktywną działalność w Polsce oraz organizacji młodzieżowych. Na potrzeby przygotowania polskiego przeglądu wdrażania SDGs UNICEF nawiązał współpracę z Młodzieżową Radą UNICEF, której głównym celem jest prezentowanie stanowiska młodego pokolenia w sprawach istotnych z ich punktu widzenia i mających szczególne znaczenie dla ich rozwoju. Rada składa się z przedstawicieli 16 województw i obejmuje młodzież w różnym wieku z miast i obszarów wiejskich. Łącznie Rada liczy 32 członków (po 2 osoby z każdego województwa).

Praca Zespołu odbywa się na cyklicznie organizowanych posiedzeniach oraz w trybie ciągłym – pomiędzy posiedzeniami. W ramach Zespołu przyjęto **partycypacyjny model tworzenia raportu**. Oznacza to, iż opisy poszczególnych części raportu zostały opracowane przez członków Zespołu reprezentujących ministerstwa⁸, we współpracy z partnerami społeczno-gospodarczymi. Dla poszczególnych **rozdziałów zidentyfikowani zostali koordynatorzy resortowi**, zgodnie z właściwością tematyczną i merytoryczną. Na podstawie priorytetów zrównoważonego rozwoju dla Polski zidentyfikowanych przez resorty, Główny Urząd Statystyczny dobrał wskaźniki monitorujące i zaprezentował je w aneksie statystycznym. Aneks statystyczny został opracowany przez Główny Urząd Statystyczny, który sprawuje funkcję koordynatora procesu monitorowania Agendy 2030 w kraju i sprawozdawczości na potrzeby oceny realizacji SDGs na poziomie globalnym. Opracowany raport jest zatem wynikiem partnerskiej współpracy przedstawicieli różnych środowisk.

Przy opracowywaniu raportu korzystano z wielu źródeł, spośród których podstawowym dokumentem jest SOR. Ponadto wykorzystano aktualizowane zintegrowane strategie rozwojowe oraz dokumenty programowe przyjęte przez Rząd. Źródłem danych i informacji są również analizy i opracowania krajowe na temat pozycji Polski w realizacji SDGs, identyfikacji obszarów działań i polityk dla efektywnego wdrażania Agendy 2030, jak również badania i publikacje organizacji międzynarodowych – OECD⁹, ONZ¹⁰, UE¹¹ i innych instytucji¹².

Projekt raportu poddany został szerokim konsultacjom, zgodnie z procedurą konsultacyjną dokumentów przyjmowanych w Polsce przez Radę Ministrów.

W dniach 6–27 kwietnia 2018 r. raport został przekazany do konsultacji międzyresortowych oraz szerokich konsultacji społecznych. Konsultacje społeczne były prowadzone w sposób wielowymiarowy – drogą elektroniczną oraz poprzez bezpośrednie skierowanie projektu do opinii określonych środowisk i grup interesariuszy. Projekt raportu został udostępniony 6 kwietnia 2018 r. na stronie internetowej Ministerstwa Przedsiębiorczości i Technologii, zapewniając możliwość zgłaszania uwag poprzez dedykowany formularz.

Projekt raportu został również przekazany do zaopiniowania przez szerokie grono partnerów społecznych.

Konsultacje społeczne przeprowadzone były na poziomie krajowym i regionalnym – projekt dokumentu skierowano do urzędów marszałkowskich i urzędów wojewódzkich. Dokument przekazano do opinii również Radzie Dialogu Społecznego.

Ponadto adresatami i uczestnikami konsultacji były następujące grupy: organizacje przedsiębiorców i pracodawców, organizacje pozarządowe, związki zawodowe.

Projekt raportu skierowano również do wybranych Komisji Sejmowych.

Komitet Koordynacyjny do spraw Polityki Rozwoju na posiedzeniu w dniu 10 maja 2018 r. przyjął informację nt. raportu.

8. Ministerstwo Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej, Ministerstwo Rolnictwa i Rozwoju Wsi, Ministerstwo Zdrowia, Ministerstwo Edukacji Narodowej, Pełnomocnik Rządu do Spraw Równego Traktowania, Ministerstwo Środowiska, Ministerstwo Energii, Ministerstwo Inwestycji i Rozwoju, Ministerstwo Przedsiębiorczości i Technologii, Ministerstwo Gospodarki Morskiej i Żeglugi Śródlądowej, Ministerstwo Spraw Zagranicznych, Ministerstwo Sprawiedliwości, Ministerstwo Sportu i Turystyki, Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego, Główny Urząd Statystyczny.
9. m.in.: OECD, *Agenda na rzecz zrównoważonego rozwoju 2030: w kierunku pomysłnego wdrożenia w Polsce*, Seria „Lepsza Polityka Państwa”, listopad 2017; OECD, *Measuring Distance to the SDG Targets: an assessment of where OECD countries stand*, czerwiec 2017.
10. m.in.: Raporty VNR poszczególnych krajów, UN DSD, UN DESA, *Handbook for the preparation of Voluntary National Reviews*, the 2018 Edition, styczeń 2018; *UN Secretary-General, 2017 Sustainable Development Goal (SDG) progress report*, czerwiec 2017.
11. m.in.: Eurostat, *Sustainable Development in the European Union – Monitoring report on progress towards the SDGs in an EU context*, listopad 2017.
12. m.in. Ch. Kroll, *Sustainable Development Goals: are the rich countries ready?*, Bertelsmann Stiftung 2015.

Krajowe priorytety na rzecz zrównoważonego rozwoju

Krajowa strategia rozwoju

Agenda 2030 i cele zrównoważonego rozwoju, oparte na rozwoju uwzględniającym jednocześnie aspekt społeczny, ekonomiczny i środowiskowy, znajdują silne odzwierciedlenie w polskiej polityce rozwoju. Są zawarte w wizji rozwoju sformułowanej w *Strategii na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju*, przyjętej przez Radę Ministrów w lutym 2017 r.

Polska gospodarka potrzebuje nowych impulsów rozwojowych, które zapewnią stabilny wzrost, jednocześnie poprawiając jakość życia mieszkańców i ich zamożność. Strategia, wychodząc naprzeciw tym potrzebom, przedstawia nowy model rozwoju – *rozwoj odpowiedzialny*, czyli taki, który budując siłę konkurencyjną z wykorzystaniem nowych czynników wzrostu, zapewnia udział i korzyści wszystkim grupom społecznym zamieszkującym różne miejsca Polski. Jednocześnie w nowym modelu potrzeby obecnego pokolenia będą realizowane bez umniejszania szans przyszłych pokoleń. Nie chodzi zatem tylko o wielkość PKB, ale przede wszystkim o jego jakość oraz o postrzeganie procesów rozwojowych w kontekście ich znaczenia dla obywateli. Strategia ukierunkowana jest zatem na rozwój społeczno-gospodarczy zapewniający włączenie społeczne, dlatego stawia człowieka w centrum bezpośredniego zainteresowania i podporządkowuje **działania w sferze gospodarczej osiągnięciu celów związanych z poziomem i jakością życia obywateli**.

Głównym celem wszystkich działań i przedsięwzięć przewidzianych w SOR jest stworzenie warunków dla wzrostu dochodów mieszkańców Polski, przy jednoczesnym wzroście spójności w wymiarze społecznym, ekonomicznym, środowiskowym i terytorialnym. Odbywać się to będzie poprzez skoncentrowanie działań o charakterze prawnym, instytucjonalnym i inwestycyjnym na trzech celach:

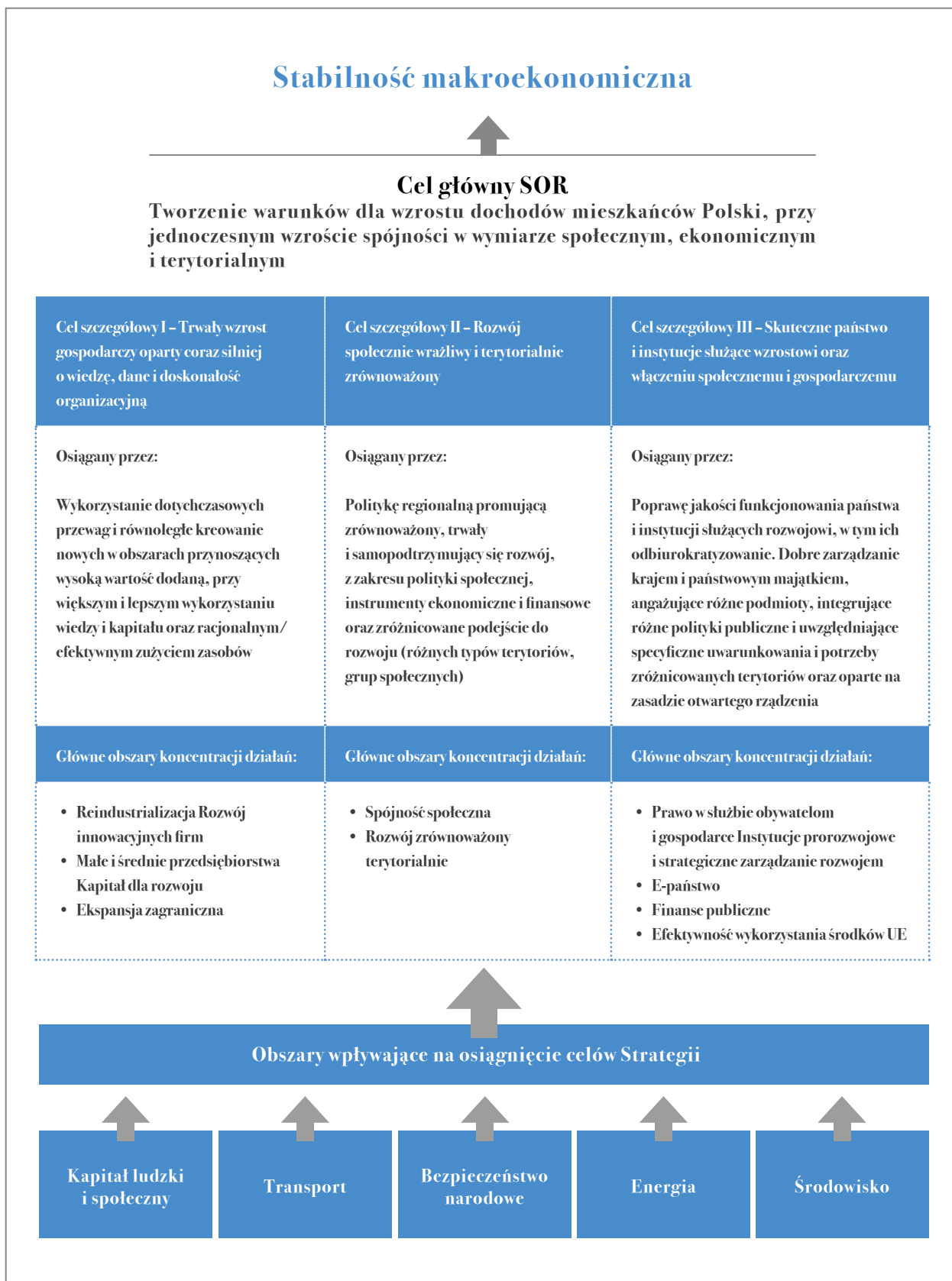
- I. Trwały wzrost gospodarczy oparty coraz silniej o wiedzę, dane i doskonałość organizacyjną;
- II. Rozwój społecznie wrażliwy i terytorialnie zrównoważony;
- III. Skuteczne państwo i instytucje służące wzrostowi oraz włączeniu społecznemu i gospodarstwu.

Podejmowane działania w trzech, określonych jako priorytetowe, celach szczegółowych będą uzupełniane przez realizację przedsięwzięć infrastrukturalnych i działań o charakterze regulacyjnym i instytucjonalnym. Przewidziano zintensyfikowanie działań na rzecz rozwoju kapitału ludzkiego i społecznego, w tym edukacji, kultury i zdrowia, w obszarze transportu, pozyskiwania i dystrybucji energii oraz zapewnienia trwałego dobrego stanu środowiska naturalnego.

Realizacji celów społeczno-gospodarczych służyć będzie wzmocnienie narodowego potencjału bezpieczeństwa umożliwiającego zapobieganie i przeciwdziałanie współczesnym zagrożeniom.

SCHEMAT 1. Cel główny, cele szczegółowe oraz obszary interwencji w ramach SOR

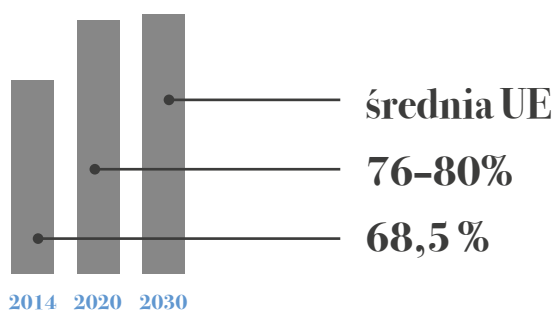
Źródło: SOR

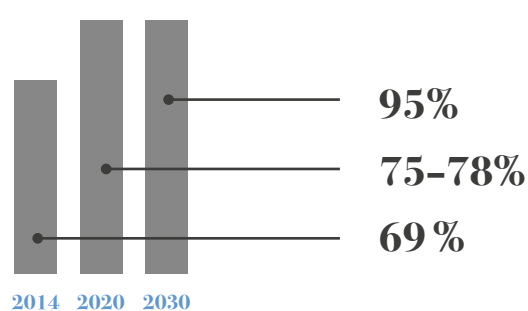
Oczekiwanym efektem realizacji Strategii będzie zwiększenie zamożności Polaków oraz zmniejszenie liczby osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym. W konsekwencji nastąpi poprawa jakości życia poprzez stworzenie przyjaznych warunków bytowych, przede wszystkim dla rodzin, zapewnienie odpowiedniej jakości kształcenia, wzrost zatrudnienia i lepsze jakościowo miejsca pracy. Oczekiwana jest również poprawa dostępu do infrastruktury, zapewnienie odpowiedniej opieki medycznej na wysokim poziomie,

utrzymanie satysfakcjonującego stanu środowiska oraz poczucia bezpieczeństwa wśród obywateli. Najważniejszym efektem długookresowym dla gospodarki będzie zmiana struktury PKB Polski w wyniku zwiększenia roli innowacji w jego tworzeniu. W sferze instytucjonalnej nastąpi poprawa jakości funkcjonowania organów państwa i poszczególnych instytucji służących rozwojowi, czego efektem będzie państwo bardziej przyjazne dla obywateli i przedsiębiorców. Potrzebna jest do tego aktywna polityka państwa.

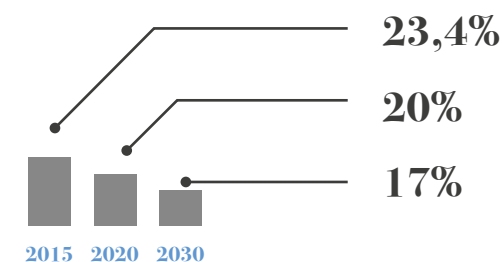
SCHEMAT 2. Główne cele zapisane w SOR

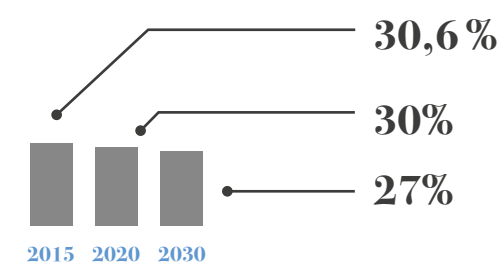
Zwiększenie skorygowanego dochodu do dyspozycji brutto gospodarstw domowych na 1 mieszkańca wg PPP w stosunku do średniej UE

Dalsza konwergencja PKB na 1 mieszkańca wg PPP Polski i UE28

Zmniejszenie odsetka osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym

Zmniejszenie zróżnicowania dochodów gospodarstw domowych (współczynnik Giniego)

Źródło: SOR

Aktywna polityka państwa ma do odegrania istotną rolę w oparciu gospodarki o nowe czynniki rozwojowe. Celem jest usprawnienie podejmowania decyzji strategicznych, zapewnienie odpowiednich ram prawnych do prowadzenia selektywnej polityki inwestycyjnej w wymiarze gospodarczym, społecznym i terytorialnym, z wykorzystaniem obecnych i potencjalnych przewag komparatywnych. Aktywna polityka państwa to jednocześnie współpraca i dzielenie się odpowiedzialnością za dokonywane działania z przedsiębiorcami, naukowcami i obywatelami. SOR ustala szereg wyborów/przesądzeń strategicznych w ramach polityki państwa, które są punktem odniesienia w konstruowaniu wszystkich polityk, programów i projektów realizacyjnych.

Oznacza to:

- koncentrację na działaniach wyprzedzających – ukierunkowujących rozwój w różnych sferach życia społeczno-gospodarczego,
- wdrażanie rozwiązań w obszarze polityki społeczno-gospodarczej w sposób niezagrażający stabilności finansów publicznych,
- określenie listy sektorów strategicznych,
- identyfikację flagowych projektów,
- wskazanie perspektywicznych (geograficznych) kierunków ekspansji zagranicznej dla polskich przedsiębiorstw,
- koncentrację wsparcia publicznego na tych przedsiębiorstwach, które chcą dalej się rozwijać,
- zwiększenie koncentracji polityki regionalnej na obszarach problemowych i potencjałach terytorialnych obszarów miejskich i wiejskich,
- wskazanie kluczowych inwestycji infrastrukturalnych.

Tak szeroki zakres działań wymaga zabezpieczenia środków finansowych na ich skuteczną realizację. Cele SOR będą finansowane przede wszystkim z publicznych funduszy krajowych, publicznych środków wspólnotowych, innych źródeł zagranicznych, a także środków prywatnych obejmujących również kredyty, leasing, pożyczki, także poręczone lub gwarantowane przez podmioty uprawnione do udzielania poręczeń lub gwarancji. Wielkość tych środków została

oszacowana w SOR, natomiast bliższe szacunki, w tym zaangażowanie finansowe ze strony potencjalnych interesariuszy prywatnych zostaną określone w dokumentach wdrożeniowych do SOR.

Nowy model rozwoju dla Polski nakreślony w Strategii definiuje wyzwania rozwojowe wobec naszego kraju i równocześnie wychodzi naprzeciw oczekiwaniom sformułowanym w Agendzie 2030.

SCHEMAT 3. Spójność celów Agendy 2030 z celami SOR

Cel szczegółowy I

Trwały wzrost gospodarczy oparty coraz silniej o wiedzę, dane i doskonałość organizacyjną

Cel szczegółowy II

Rozwój społecznie wrażliwy i terytorialnie zrównoważony

Cel szczegółowy III

Skuteczne państwo i instytucje służące wzrostowi oraz włączeniu społecznemu i gospodarczemu

OBSZARY WPLYWAJĄCE NA OSIĄGNIĘCIE CELÓW SOR

Źródło: Opracowanie własne.

Agenda 2030 i cele zrównoważonego rozwoju, które integrują trzy wymiary rozwoju – gospodarczy, społeczny i środowiskowy, przy wskazaniu szczególnej roli partnerskiej współpracy szerokiego grona interesariuszy na rzecz ich realizacji, stanowią globalny i uniwersalny plan rozwoju. Poprzez upowszechnianie partycypacyjnego podejścia i dialogu na rzecz realizacji wspólnych inicjatyw, wdrażanie Agendy 2030 stwarza szansę nie tylko do dokonania zmian w kraju, regionie i świecie, ale również na bardziej efektywne działania i współodpowiedzialność podmiotów publicznych, biznesu i obywateli przy realizacji polityk publicznych. Realizacja Agendy 2030 to również szansa na silne powiązanie strategicznych kierunków rozwoju w różnych obszarach na rzecz budowania zrównoważonej przyszłości.

Koncepcja trwałego i odpowiedzialnego rozwoju, na której zbudowano SOR, jest spójna z ambitną wizją Agendy 2030 – wizją świata wolnego od ubóstwa, gdzie każdy człowiek ma możliwość korzystania ze wszystkich trzech wymiarów zrównoważonego rozwoju. Działania przewidziane w Strategii zaplanowane zostały w horyzoncie do 2020 r. z perspektywą do 2030 r. Zbieżność SOR i Agendy zauważalna jest na poziomie celów, obszarów i działań priorytetowych, a także wskaźników.

Krajowe priorytety wdrażania SDGs

SOR, stanowiąca odpowiedź na stojące przed Polską wyzwania XXI wieku, tworzy przestrzeń do wykorzystania nowych szans w procesach gospodarczych, związanych m.in. z rewolucją cyfrową, robotyzacją, postępową technologiczną, a równocześnie daje nadzieję na to, że z efektów wzrostu skorzystają wszystkie grupy społeczne. Wyznacza kierunki efektywnej współpracy wewnątrz branż i pomiędzy różnymi sektorami gospodarki.

Kluczowe dla budowania trwałych podstaw wzrostu jest dla Polski zwiększanie roli kapitału ludzkiego i społecznego, stanowiącego podstawę dla rozwoju gospodarki. Priorytetowym kierunkiem działań jest przede wszystkim **ograniczenie wykluczenia społecznego, ubóstwa, wszelkiego rodzaju nierówności społecznych, poprawa jakości życia, dostęp do wiedzy i edukacji, podnoszenie kompetencji, poprawa opieki zdrowotnej** [Cel 1, 3 i 4 zrównoważonego rozwoju].

W sferze gospodarczej za priorytety Polska uznaje **budowę silnego przemysłu, wsparcie przedsiębiorczości** we wszystkich wymiarach (z uwzględnieniem zwiększania konkurencyjności gospodarstw rolnych oraz producentów rolno-spożywczych, rozwoju sektora wysoko produktywnych usług), spójne i kompleksowe inwestycje, zwłaszcza **inwestycje w innowacje, ekspansję zagraniczną polskiego biznesu**, jak najpełniejsze skorzystanie z osiągnięć **rewolucji cyfrowej, dynamiczny rozwój oraz upowszechnienie stosowania technologii informatycznych**. Warunkami niezbędnymi dla uruchamiania drzemających potencjałów są z kolei infrastruktura transportowa i dostęp do energii [Cel 2, 8 i 9 zrównoważonego rozwoju].

W wymiarze środowiskowym Polska dąży do **poprawy stanu środowiska oraz zrównoważonego gospodarowania zasobami**, zapewniających rozwój gospodarczy i wysoką jakość życia przy jednoczesnym zagwarantowaniu szans rozwojowych przyszłych pokoleń. Celem państwa jest zwłaszcza **zwiększenie dyspozycyjnych zasobów wodnych i osiągnięcie wysokiej jakości wód, racjonalne zarządzanie zasobami przyrodniczymi i geologicznymi oraz efektywna gospodarka odpadami**. Podejmowane działania mają prowadzić też do **poprawy jakości powietrza, ochrony gleb przed degradacją, jak również do zmniejszenia oddziaływania hałasu i pól elektromagnetycznych**, co pozytywnie przełoży się na zdrowie mieszkańców [Cel 6, 12 i 15 zrównoważonego rozwoju].

Polska stawia sobie za cel **rozwój społecznie i terytorialnie wrażliwy**, charakteryzujący się wysokim poziomem zatrudnienia, dobrej jakości miejscami pracy i dużą skalą przedsiębiorczości oraz kładzie nacisk na **włączenie w procesy rozwojowe wszystkich obszarów, w tym aglomeracji, małych miast i obszarów wiejskich**. Korzyści ze wzrostu gospodarczego powinny być dostępne dla wszystkich, bez względu na miejsce zamieszkania [Cel 10 i 11 zrównoważonego rozwoju].

Osiągnięcie powyższych priorytetów nie będzie możliwe bez wzmocnienia sprawności i skuteczności państwa i jego instytucji, służących wzrostowi oraz włączeniu społecznemu i gospodarstwu. **Poprawa jakości stanowionego prawa i jego stosowania, zwiększenie efektywności funkcjonowania instytucji publicznych, wzmocnienie systemu strategicznego zarządzania procesami rozwojowymi, większe wykorzystanie możliwości, jakie dają technologie w zarządzaniu państwem i komunikacji z obywatelami i przede wszystkim przełamanie praktyki silosowości** zwiększą zdolność państwa do zapewnienia spójnej i efektywnej realizacji kompleksowych strategicznych celów rozwojowych oraz zwiększenia poziomu zaufania obywatela do państwa [Cel 16 zrównoważonego rozwoju].

Stawiamy na współpracę, partnerstwo i współodpowiedzialność podmiotów publicznych, biznesu i obywateli za przebieg procesów rozwojowych. Wyrazem tego jest przede wszystkim **odejście od systemu administrowania na rzecz systemu współzarządzania**, co wymaga zaangażowania w ich realizację instytucji państwa (organów konstytucyjnych, rządu, samorządu terytorialnego), partnerów społeczno-gospodarczych, środowisk akademickich, podmiotów prywatnych, w tym przedsiębiorców. Kluczowa jest **budowa dialogu społecznego** wokół najważniejszych przedsięwzięć oraz szerokiego wsparcia społecznego i zaufania między podmiotami publicznymi i ich partnerami dla osiągnięcia celów rozwojowych. W tym też kontekście **Cel 17 Partnerstwo na rzecz celów** wskazuje jednocześnie zasadę realizacji priorytetów rozwojowych Polski, jak i pozostaje niezależnym celem, osiągnięcie którego warunkuje postępy w pięciu podstawowych obszarach tj. ludzie, planeta, dobrobyt, pokój i partnerstwo. Polska dostrzega, iż szereg podejmowanych w kraju działań przyczynia się do osiągnięcia wszystkich 5 zmian transformacyjnych zdefiniowanych w Agendzie 2030.

SCHEMAT 4. Priorytety rozwojowe Polski skupione wokół „5P” Agendy 2030 (Ludzie, Planeta, Dobrobyt, Partnerstwo, Pokój)

Mechanizm instytucjonalny wdrażania zrównoważonego rozwoju w Polsce

Zgodnie z nowym globalnym partnerstwem na rzecz zrównoważonego rozwoju, **polski rząd dąży do tego, aby współpracować z partnerami na równych zasadach na rzecz wspólnych inicjatyw, stale rozwijając ich efektywność i skuteczność.** Pomyślna realizacja celów zrównoważonego rozwoju jest złożonym zadaniem, które wymaga zdecydowanych i ciągłych działań oraz ścisłej współpracy resortów i administracji szczebla samorządowego oraz wszystkich zainteresowanych stron.

System instytucjonalny na rzecz zrównoważonego rozwoju w Polsce zapewnia przejrzysty podział kompetencji w zakresie planowania strategicznego, programowania operacyjnego, zarządzania i wdrażania, a także monitoringu i ewaluacji zintegrowanego podejścia. System instytucjonalny umożliwia uczestnictwo partnerów społecznych i gospodarczych w opracowaniu zintegrowanych dokumentów stra-

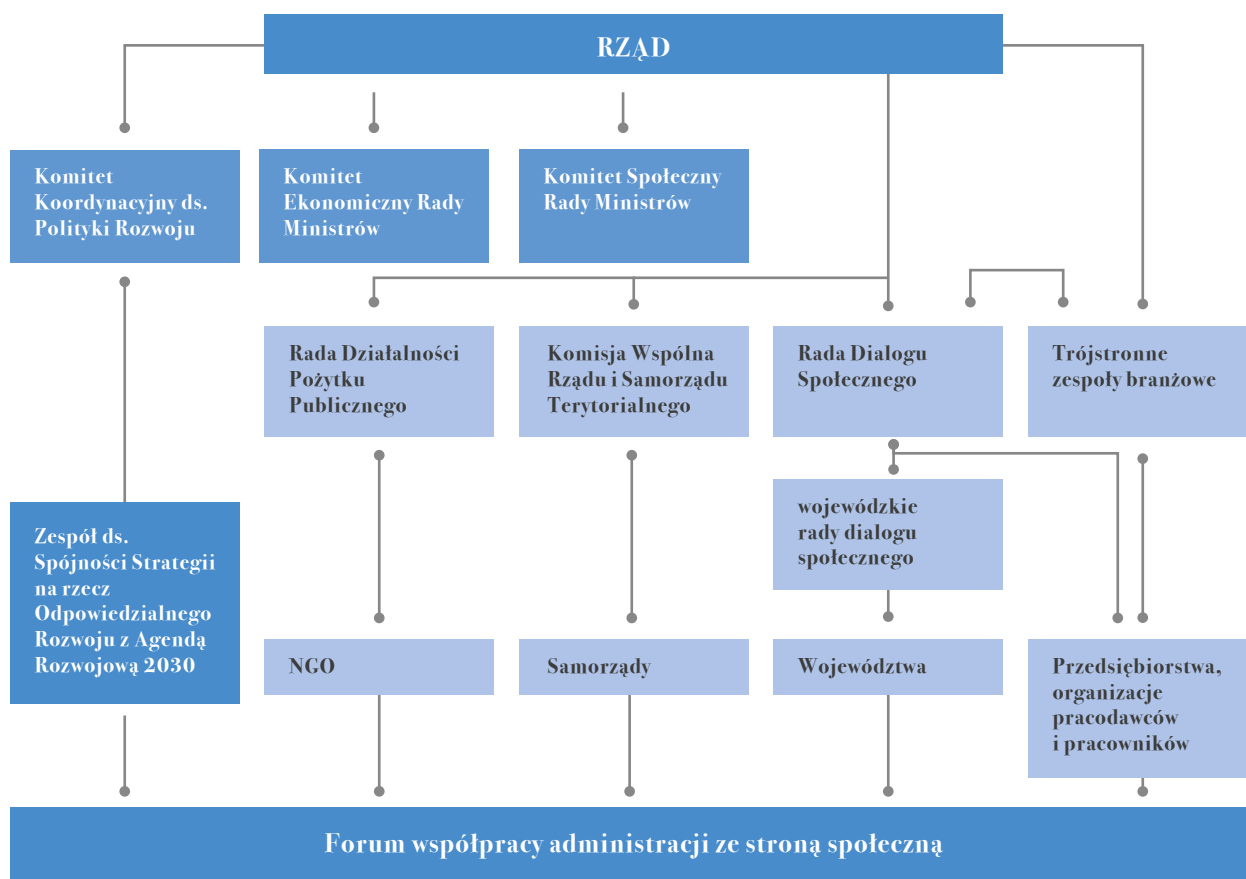
tegicznych oraz włącza ich w monitorowanie i ocenę polityki rozwoju na wszystkich poziomach zarządzania rozwojem.

Zgodnie z proponowanym modelem zarządzania rozwojem Polski w koordynacji strategicznej uczestniczą:

Rada Ministrów, na czele z Prezesem Rady Ministrów, określa cele rozwojowe kraju oraz sposób ich osiągania w ramach poszczególnych polityk rozwojowych. Rada Ministrów przyjmuje strategię rozwoju kraju i jej aktualizację, przesądza sposób realizacji zawartych w niej celów, w tym potrzebne nakłady finansowe.

Komitet Ekonomiczny Rady Ministrów koordynuje całość polityki gospodarczej, natomiast przedmiotem prac **Komitetu Społecznego Rady Ministrów** są kluczowe sprawy społeczne.

SCHEMAT 5. Mechanizm instytucjonalny wspierający wdrażanie zrównoważonego rozwoju w Polsce

Źródło: Opracowanie własne.

Do najważniejszych gremiów służących efektywnej realizacji strategii rozwoju kraju oraz wzmocnieniu postaw kooperacyjnych i współdziałania z partnerami społecznymi należy w szczególności **Komitet Koordynacyjny ds. Polityki Rozwoju (KK PR)**¹³.

Uznając, że tak złożony program jak cele zrównoważonego rozwoju wymaga kompleksowego podejścia, silnej współpracy i zaangażowania w proces przedstawicieli różnych środowisk powołany został wcześniej wspomniany **Zespół ds. spójności SOR z Agendą**. Jest to kluczowe gremium współpracy pomiędzy administracją oraz partnerami społeczno-gospodarczymi w zakresie budowania odpowiedniego mechanizmu koordynacji i realizacji SDGs w Polsce.

Dokumenty będące efektem prac Zespołu prezentowane są na posiedzeniu KK PR. KK PR analizuje propozycje dokumentów strategicznych. Ponadto dokonuje oceny postępów prac i osiągniętych rezultatów wdrażania strategii. Oprócz ministerstw, urzędów centralnych i instytucji szczególną rolę w mechanizmie instytucjonalnym odgrywają platformy dialogu społecznego. Na poziomie centralnym funkcjonuje **Rada Dialogu Społecznego**¹⁴. Instytucja ta stanowi forum dialogu trójstronnego w Polsce i współpracy strony pracowników, strony pracodawców oraz strony rządowej. Na poziomie regionalnym funkcjonują także **wojewódzkie rady dialogu społecznego**, w ramach których współpracują ze sobą przedstawiciele pracowników, pracodawców oraz władz samorządowych i rządowych.

Istotnym elementem dialogu społecznego są **Trójstronne Zespoły Branżowe** (w których reprezentowane są strona rządowa, strona pracodawców i strona pracowników) – powołane w celu prowadzenia dialogu sektorowego dla godzenia interesów stron podczas realizacji programów działań rządu oraz rozwiązywania problemów dotyczących funkcjonowania danego sektora/branży.

Kluczowymi partnerami procesu kształtowania systemu zarządzania rozwojem kraju na szczeblu regionalnym i lokalnym są **samorządy terytorialne**. Pełnią one kluczową rolę w zarządzaniu rozwojem województw i gmin. Współpraca ta na zasadach pomocniczości i partnerstwa wspierana jest przez system kontraktów oraz porozumień terytorialnych, zapewnia współdziałanie pomiędzy samorządami terytorialnymi a stroną rządową w programowaniu, wdrażaniu, monitorowaniu i ewaluacji polityki rozwoju.

Samorząd województwa pełni rolę inicjująco-integrująco-koordynacyjną w odniesieniu do rozwoju regionu¹⁵. Jest odpowiedzialny za programowanie działań rozwojowych regionu, budowanie sieci współpracy na szczeblu regionalnym, koordynowanie działań rozwojowych realizowanych na terenie województwa oraz czuwanie nad przebiegiem procesów realizacji polityki regionalnej poprzez odpowiednie mechanizmy monitorowania i ewaluacji. Samorząd województwa pełni również rolę koordynującą dla działań i inwestycji planowanych w regionie o znaczeniu ponadlokalnym, w tym w obszarach funkcjonalnych.

Komisja Wspólna Rządu i Samorządu Terytorialnego (KWRiST) skupia przedstawicieli ogólnopolskich organizacji jednostek samorządu terytorialnego. Komisja ustala priorytety gospodarcze i społeczne warunkujące rozwój gmin, powiatów i województw, ocenia stan warunków prawnych i finansowych funkcjonowania jednostek samorządu terytorialnego oraz opiniuje projekty aktów normatywnych, dokumenty programowe oraz rozwiązania dotyczące problematyki samorządu terytorialnego (w szczególności przewidywane skutki finansowe), w tym również tych, które będą wynikać z realizacji SOR.

Aktywnym partnerem współpracy na rzecz polityki zrównoważonego rozwoju w Polsce jest **Rada Działalności Pożytku Publicznego**. Rada Działalności Pożytku Publicznego jest ciałem instytucjonalizującym zasadę dialogu obywatelskiego oraz współpracę pomiędzy sektorem publicznym a tzw. trzecim sektorem. Stanowi ona dopełnienie instytucji realizujących zasadę dialogu społecznego i sytuuje się obok KWRiST oraz Rady Dialogu Społecznego. Jest organem opiniodawczo-doradczym oraz pomocniczym Przewodniczącego Komitetu ds. Pożytku Publicznego.

Istotną rolę dla wdrażania zasad zrównoważonego rozwoju na płaszczyźnie zatrudnienia i pracy odgrywa **Rada Rynku Pracy** oraz **wojewódzkie i powiatowe rady rynku pracy**. Rada Rynku Pracy, jako płaszczyzna trójstronnego dialogu społecznego, ma prerogatywy do programowania wydatków Krajowego Funduszu Szkoleniowego w zakresie ustawicznego kształcenia dorosłych zgodnie z aktualnymi potrzebami pracodawców, np. w zakresie nowych technologii – w sprzyjających efektywności procesach pracy w połączeniu z dbałością o jej ekologiczny wymiar.

W ramach współpracy podmiotów w mechanizmie instytucjonalnym stosuje się zintegrowane podejście, co oznacza koncentrację różnych działań podejmowanych przez poszczególne podmioty wokół wyznaczonych celów strategicznych. Interwencje w ramach poszczególnych obszarów nie są rozłączne, lecz uzupełniają się, podobnie jak współzależne są priorytety rozwojowe i SDGs. Umożliwia to koordynację już na etapie programowania, a następnie na etapie realizacji działań tak, aby uzyskać efekt synergii niezbędny dla osiągnięcia zakładanych celów.

Biorąc pod uwagę strategiczny i horyzontalny charakter SDGs, a także spójność z celami SOR, ich realizacja angażuje instytucje państwowe zgodnie z ich kompetencjami oraz z zachowaniem zasady pomocni-

13. Komitet Koordynacyjny do Spraw Polityki Rozwoju jest organem opiniodawczo-doradczym Prezesa Rady Ministrów, powołanym na podstawie ustawy z dnia 6 grudnia 2006 r. o zasadach prowadzenia polityki rozwoju (Dz. U. z 2017 r. poz. 1376, z późn. zm.).
14. Rada Dialogu Społecznego (RDS) została powołana przez Prezydenta RP w dniu 22 października 2015 r., na mocy ustawy z dnia 24 lipca 2015 r. o Radzie Dialogu Społecznego i innych instytucjach dialogu społecznego (Dz. U. poz. 1240, z późn. zm.).
15. Samorząd województwa prowadzi politykę rozwoju województwa (art. 11 ust. 2 ustawy z dnia 5 czerwca 1998 r. o samorządzie województwa, Dz. U. z 2018 r. poz. 913) oraz określa strategię rozwoju województwa (art. 11 ust. 1).

czości, w tym organy konstytucyjne, administrację rządową i władze terytorialne oraz partnerów społeczno-gospodarczych, stowarzyszenia i organizacje pozarządowe, a także środowiska akademickie i podmioty prywatne (zwłaszcza przedsiębiorstwa). Udział tych podmiotów na wszystkich etapach procesów związanych z programowaniem i realizacją działań rozwojowych zapewnia ich skuteczność i efektywność. Prowadzi to również do szerokiego wsparcia społecznego i zaufania między podmiotami publicznymi i ich partnerami dla osiągnięcia celów rozwojowych. Celom tym służyć będą dodatkowo m.in. programy

współpracy dla poszczególnych organów administracji rządowej z organizacjami pozarządowymi, określające aktywne formy dialogu z podmiotami biorącymi udział w polityce rozwoju.

Równie ważne jest precyzyjne określenie podziału zadań pomiędzy administracją rządową i samorządową. Stąd oprócz współpracy horyzontalnej mówimy także o współpracy wertykalnej pomiędzy poszczególnymi poziomami oddziaływania: centralnym, regionalnym i lokalnym.

Działania na rzecz realizacji Celów Zrównoważonego Rozwoju

Pozycja startowa

Wdrażanie Agendy 2030 to kompleksowy, wielowątkowy proces. Wzajemne powiązania między 17 celami wymagają dalekowzrocznego planowania w celu realizacji potrzeb obecnych i przyszłych pokoleń i nowych metod w zakresie krajowego zarządzania strategicznego. Aby dobrze zaplanować kierunki działań, niezbędne było określenie pozycji startowej, czyli ustalenie, na jakim etapie realizacji celów zrównoważonego rozwoju znajduje się Polska, a także tego, gdzie są solidne fundamenty i mosty pozwalające na generowanie korzyści i lepszych rezultatów w innych obszarach, a gdzie wciąż widoczne są niedoskonałości systemu i niskie nakłady.

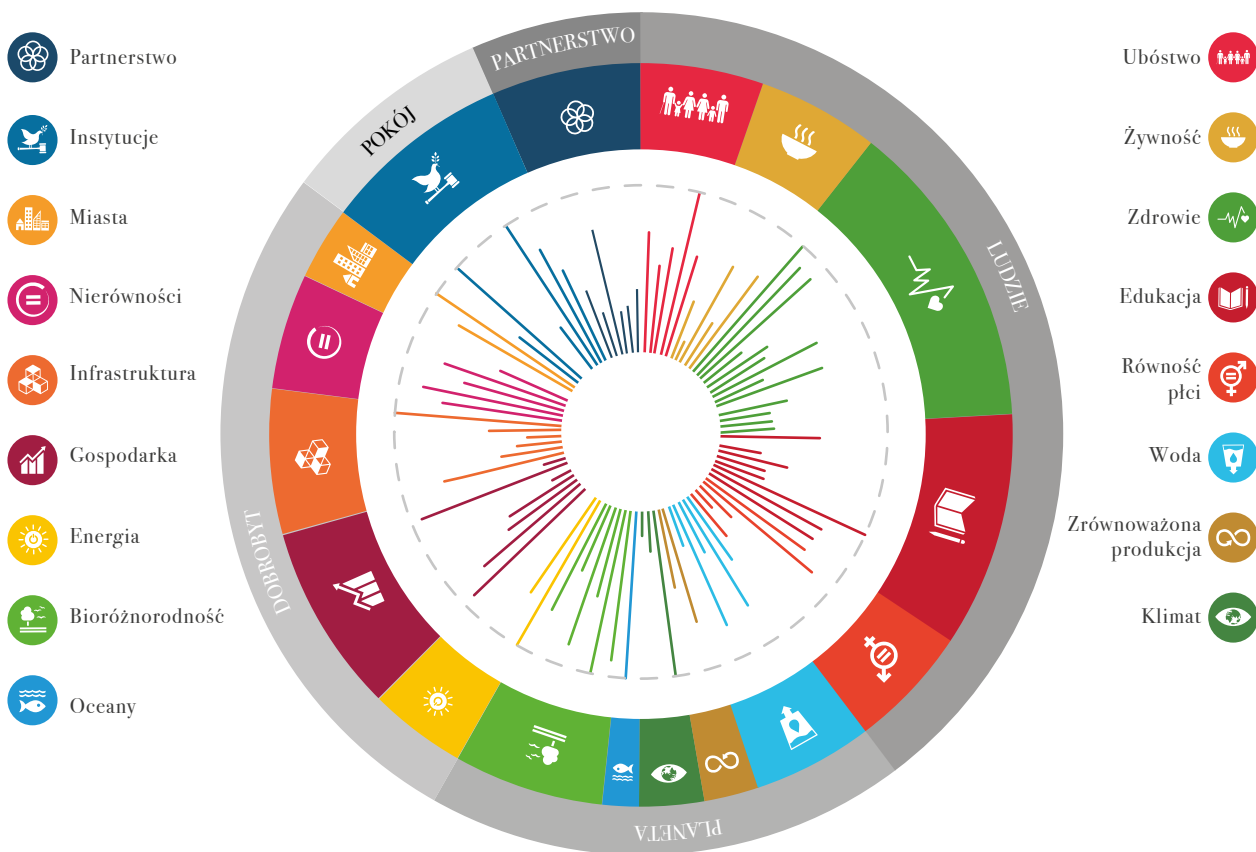
W celu weryfikacji pozycji startowej Polska skorzystała m.in. z badań organizacji międzynarodowych, w tym OECD¹⁶ oraz analiz krajowych. W ramach porównań międzynarodowych OECD dokonało analizy pozycji Polski względem średniej OECD w stosunku do celów zrównoważonego rozwoju. Ocena wynika z przeanalizowania porównywalnych międzynarodowo wskaźników dostępnych w bazach danych OECD i ONZ.

Z analizy wynika, że przez ostatnie dekady Polska poczyniła imponujący postęp w zwiększaniu jakości życia obywateli, a PKB na mieszkańca

wzrosło z poziomu 37,6% średniej dla państw OECD odnotowanego w 1990 r. do 65,4% w 2016 r. Postępowi gospodarstwu towarzyszyły istotne osiągnięcia społeczne. Ogólny wskaźnik ubóstwa jest zbliżony do średniej dla państw OECD. Współczynnik aktywności zawodowej poprawił się, choć na tle średniej jest stosunkowo niski, szczególnie wśród osób starszych. Wyniki systemu edukacji są coraz lepsze, o czym świadczą rezultaty, jakie Polska osiąga w Programie międzynarodowej oceny umiejętności uczniów (PISA) prowadzonym przez OECD, ale konieczne są dodatkowe działania na rzecz poprawy uczenia się przez całe życie i kształcenia zawodowego. Będzie to sprzyjać wspieraniu innowacyjności oraz przyspieszeniu tempa wzrostu produktywności. Poprawa efektywności energetycznej w przemyśle oraz zmiany strukturalne w gospodarce pozwoliły Polsce zrealizować zobowiązania wynikające z protokołu z Kioto. Polska zatwierdziła porozumienie klimatyczne z Paryża i zmierza do osiągnięcia celu na 2020 r. związanego z ograniczeniem wzrostu emisji gazów cieplarnianych poza unijnym systemem handlu uprawnieniami do emisji. Aby ograniczyć emisje w perspektywie długofalowej, konieczne będą istotne zmiany w sektorze energetycznym i sektorze transportu. Ważnym problemem pozostaje jakość wód. Do osiągnięcia celów zrównoważonego rozwoju konieczne będą również dodatkowe starania na rzecz ochrony Morza Bałtyckiego i lepszej ochrony lasów państwowych.

16. OECD, *Agenda na rzecz zrównoważonego rozwoju 2030: w kierunku pomyślnego udrożenia w Polsce*, listopad 2017 r.

RYSUNEK 1. Bieżąca pozycja Polski w realizacji SDGs

UWAGA: Wykres pokazuje, jaki postęp osiągnęła Polska w realizacji zadań poszczególnych SDGs. Im dłuższy promień, tym krótsza odległość do pokonania do 2030 roku. Zadania są skupione w ramach celu, a cele skupiają się wokół „5P” Agendy 2030 (zewnętrzny krąg).

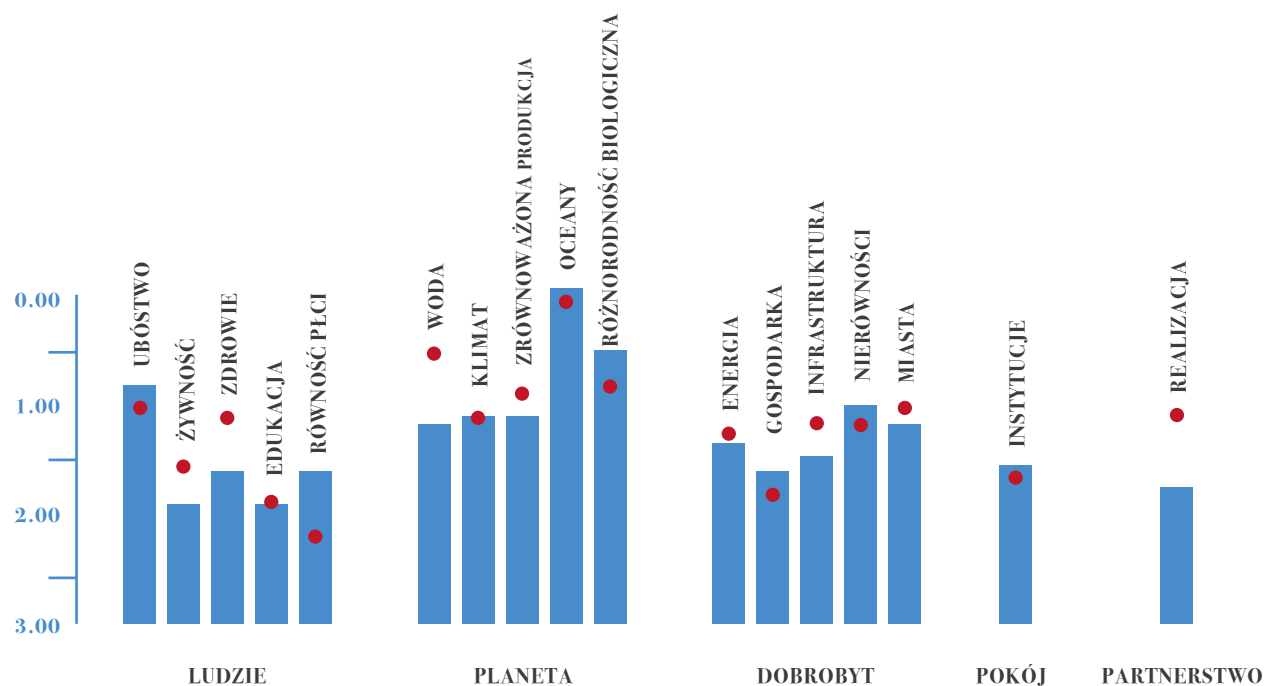
Źródło: OECD¹⁷.

17. Promienie odnoszą się do poszczególnych zadań (targetów) w ramach danego SDG z Agendy 2030, których realizację OECD monitorowało za pomocą odpowiednich wskaźników (np. zadaniu: 3.a *Zintensyfikować proces wdrażania Ramowej konwencji Światowej Organizacji Zdrowia o Ograniczeniu Użycia Tytoniu sporządzonej w Genewie dnia 21 maja 2003 r. (Dz. U. z 2007 r. poz. 487) (World Health Organization Framework Convention on Tobacco Control) we wszystkich krajach, stosownie do potrzeb odpowiada wskaźnik Użycie Tytoniu. Ze względu na złożoność niektórych wskaźników oraz wykorzystywanie różnych rodzajów danych poszczególne wyniki są znormalizowane. Długość promienia oznacza relatywny postęp w wykonaniu danego zadania. Jeżeli promień dosięga do przerywanej linii, oznacza to, że dane zadanie (target) zostało zrealizowane. Wskaźniki były wyselekcjonowane ze względu na dostępność danych i możliwość ich porównania pomiędzy krajami oraz ze względu na ich reprezentatywność dla konkretnych celów.*

Analiza przeprowadzona na podstawie dostępnych danych wskazuje, że Polska osiągnęła 10 spośród 95 mierzonych zadań do realizacji wskazanych w Agendzie 2030. W relacji do średniej OECD, Polska pod względem osiąganych wskaźników przewyższa realizację takich celów jak redukcja biedy, równość płci i różnorodność biologiczna (cel

zrównoważonego rozwoju 1, 5 i 15). Natomiast w takich obszarach jak żywność, zdrowie, zasoby wodne i jakość partnerstwa występuje przestrzeń do poprawy i potrzeba intensyfikacji działań (cel zrównoważonego rozwoju 2, 3, 6 i 17).

RYSUNEK 2. Bieżąca pozycja Polski w odniesieniu do 5P Agendy w porównaniu do średniej OECD

UWAGA: Wykres pokazuje odległość do pokonania przez Polskę by osiągnąć każdy z 17 celów Agendy 2030. Słupki pokazują wyniki Polski, a znaczniki w kształcie kropek pokazują średnią OECD. Oś Y wskazuje odległość od osiągnięcia celu w znormalizowanych jednostkach. 0 wskazuje, że poziom 2030 został już osiągnięty, a oś zaczyna się od 3, ponieważ większość krajów OECD osiągnęła już ten poziom. Odległości do celu są agregowane na poziomie celu.

Źródło: OECD.

W celu dokładnej weryfikacji postępów, jakie Polska dokonuje w zakresie transformacji w kierunku zrównoważonego rozwoju pod koniec 2016 r. opracowana została ekspertyza pn. „Pozycja Polski w ramach realizacji Celów Zrównoważonego Rozwoju przyjętych wraz z Agendą 2030 ONZ”.

Podstawą do analizy były wyniki, jakie Polska uzyskała w międzynarodowych zestawieniach wskaźników – indeksach uznanych za adekwatne w realizacji celów i zadań Agendy 2030:

- SDG Index – Indeks stworzony przez Sustainable Development Solutions Network (SDSN) i Bertelsmann Stiftung (obejmuje 149 krajów);
- Human Development Index (w tym Gender Development Index oraz Gender Inequality Index) stworzony przez United Nations Development Programme – Wskaźniki rozwoju społecznego – w tym płci – (obejmuje 188 krajów);
- Social Progress Index – Wskaźniki rozwoju społecznego opracowane przez Social Progress Imperative (obejmuje 133 kraje);

- Global Competitiveness Index – Globalny Indeks Konkurencyjności (World Economic Forum) (obejmuje 140 krajów);
- Environmental Performance Index – Wskaźniki efektywności środowiskowej (Yale Center for Environmental Law & Policy, Yale Data-Driven Environmental Solutions Group, Yale University, Center for International Earth Science Information Network, Columbia University) (obejmuje 180 krajów).

Każdy z analizowanych indeksów bierze pod uwagę różne zestawy wskaźników, dlatego na potrzeby nakreślenia poziomu bazowego dla poszczególnych SDGs wybrano wskaźniki najbardziej adekwatne do specyfiki Polski.

Analiza wykazała, że wyniki osiągane obecnie przez Polskę w poszczególnych SDGs w większości należą do średnich, to znaczy są one lepsze niż uzyskiwane przez 25% najsłabszych krajów, ale jednocześnie gorsze niż te osiągane przez 25% najlepszych państw w międzynarodowych rankingach. Aż 8 z 17 celów uzyskało wyniki równe 2,5

lub 3 w 3-stopniowej skali przyjętej w ramach prowadzonej krajowej analizy, co oznacza, że w bardzo wielu analizowanych wskaźnikach Polska plasuje się również w gronie krajów o najwyższych wynikach.

Przy ocenie wyników powyższej ekspertyzy wzięte zostały pod uwagę ograniczenia danych i w przypadku niektórych SDGs mała liczba wskaźników, zwłaszcza w zakresie celów: 13 i 17 oraz 12 i 15. W związku z tym w części celów ocena ta odnosiła się do realizacji poszczególnych zadań w ramach SDG niż całego celu.

RYSUNEK 3. Wyniki Polski w realizacji SDGs na podstawie ww. międzynarodowych zestawień wskaźników według 3-stopniowej skali ich wartości

Źródło: Opracowanie własne.

W ramach analizy dokonano oceny zbieżności obszarów priorytetowych SOR z celami i zadaniami Agendy 2030. Wykazano, że obszary o największej spójności z Agendą 2030 to: edukacja, partycypacja, włączenie społeczne, wzrost PKB, usługi finansowe, infrastruktura, badania i rozwój, innowacyjność gospodarki, przedsiębiorczość (w tym małych i średnich przedsiębiorstwach), zatrudnienie, zrównoważone rolnictwo, przemysł, adaptacja do zmian klimatycznych, zanieczyszczenia.

Deficyty spójności (lub SOR nie odnosi się do obszarów, albo działania ujęte zostały w odrębnych programach) dostrzegane są w obszarach: współpraca rozwojowa, globalne współdziałanie na rzecz zrównoważonego rozwoju, gospodarowanie ekosystemami morskimi.

Wyniki analiz dotyczące dotychczasowej realizacji SDGs dokonywane na podstawie różnych źródeł i dodatkowo uzupełnione mapowaniem działań podejmowanych przez poszczególne ministerstwa pozwoliły dokonać rzetelnej i odpowiedzialnej oceny postępów Polski w realizacji każdego z SDGs, a także zidentyfikować luki i wyznaczyć kierunki dalszych działań.

Zdajemy sobie sprawę, iż 17 celów Agendy 2030 jest ze sobą powiązanych i współzależnych. Działania na rzecz osiągnięcia pojedynczych SDGs pociągają za sobą postępy lub osłabienie w innych. Z uwagi na taki charakter celów przy ich wdrażaniu istotna jest spójność polityk prowadzonych w różnych obszarach. Ma to szczególne znaczenie w konstruowaniu instrumentów i narzędzi na potrzeby wypełniania lub eliminacji luk.

Zgodnie z nowym podejściem polskiego rządu do zarządzania gospodarczego, priorytety rozwojowe realizowane są poprzez podejście projektowe. W SOR wykazano blisko 170 projektów strategicznych, ze zdefiniowaną odpowiedzialnością właściciela projektu, zasobami oraz budżetem realizacji. Zapewnia to jasno określone mechanizmy koordynacji, skuteczność w działaniu i odpowiedzialność za powodzenie przyjętych planów. Tylko bowiem poprzez rzeczywiste projekty ukierunkowane na konkretne efekty możliwe jest efektywne wdrażanie SDGs. Osiągnięcie SDGs będzie jednak procesem rozłożonym na wiele lat, wymagającym regularnego dostosowywania strategii, planów działań i narzędzi do zmieniających się uwarunkowań oraz zaangażowania wszystkich interesariuszy.

CEL 1

Wycelminować ubóstwo we wszystkich jego formach na całym świecie

W ostatnich latach sytuacja materialna Polaków istotnie się poprawiła. Obliczany na podstawie badania EU-SILC wskaźnik zagrożenia ubóstwem lub wykluczeniem społecznym w 2016 r. w porównaniu z 2008 r. spadł o niemal 9 pkt. proc., najbardziej w całej Unii Europejskiej. To jednocześnie oznacza, że liczba osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym zmniejszyła się o prawie 3,3 mln. Nastąpił też spadek wskaźników ubóstwa obliczanych na podstawie badania budżetów gospodarstw domowych. Dotyczy to zarówno ubóstwa skrajnego (do 4,9%), jak i relatywnego (do 13,9%). Szczególnie wart podkreślenia jest spadek ubóstwa skrajnego wśród dzieci w wieku 0–17 lat – wskaźnik dla tej grupy zmniejszył się z poziomu 9% w 2015 r. do 5,8% w 2016 r., między innymi za sprawą realizacji programu Rodzina 500 Plus. Likwidacja ubóstwa jest istotą SOR. Grupami najbardziej narażonymi na ryzyko ubóstwa w Polsce zgodnie z SOR są: rodziny wielodzietne i rodziny niepełne, dzieci i młodzież (zwłaszcza z niepełnosprawnością) oraz rodziny, w których co najmniej jeden opiekun nie posiada zatrudnienia.

Priorytety

Pomimo wielu pozytywnych zmian na przestrzeni lat, Polska wciąż dostrzega potrzebę koncentracji nakładów na walkę z ubóstwem, które w Polsce ma wiele wymiarów. Za priorytety w tym obszarze uznajemy:

- wzrost realnych dochodów gospodarstw domowych, który powinien przełożyć się na spadek wskaźnika zagrożenia ubóstwem relatywnym – do 12% w 2030 r., ze szczególnym uwzględnieniem dzieci,
- zwiększenie aktywizacji osób wykluczonych społecznie m.in. poprzez rozwój sektora ekonomii społecznej,
- poprawę dostępności do usług społecznych (np. wsparcie dla rodzin z dziećmi, opieka nad dziećmi, nad starszymi osobami) i zdrowotnych. Dążymy do tego, aby w 2030 r. odsetek dzieci w wieku 1–3 lata objętych różnymi formami opieki instytucjonalnej wzrósł do 33%,
- poprawę sytuacji mieszkaniowej. Oczekiwaniem jest, że w 2030 r. na 1000 mieszkańców przypadać będzie 435 mieszkań.

Działania

Prace polskiego rządu zmierzają do stworzenia stabilnej polityki wspierającej osoby ubogie i społecznie wrażliwe. Wprowadzony program **Rodzina 500 plus** istotnie wpłynął w 2016 r. na redukcję ubóstwa, przez podniesienie poziomu dochodów na osobę wśród najmniej zamożnego odsetka 1/10 populacji o ok. 40%¹⁸.

Obniżeniu poziomu ubóstwa służyło też podwyższenie kwot zasiłku rodzinnego oraz wprowadzenie zasady „złotówka za złotówkę” (dzięki niej rodzina nie utraci całkowicie prawa do świadczeń z chwilą przekroczenia progu dochodowego), wprowadzenie świadczenia rodzicielskiego oraz podniesienie progów dochodowych uprawniające do świadczeń pomocy społecznej (w roku 2012 i 2015). Dodatkowo od 2017 r. wysokość kwoty wolnej od podatku uzależniona jest od wysokości dochodów podatnika. Corocznie rośnie też płaca minimalna (w latach 2016–2018 wzrosła o 13,5%).

Oprócz ww. instrumentów polityki społecznej, realizowanych jest wiele programów i projektów ukierunkowanych na kluczowe obszary związane z ograniczaniem ubóstwa w Polsce. W ramach **rozwiązywania problemu bezdomności**, MRPiPS co roku dofinansowuje projekty organizacji prowadzących działalność w zakresie pomocy osobom bezdomnym.

Poprawa sytuacji osób niesamodzielnych (dzieci, osób starych i niepełnosprawnych oraz ich rodzin) realizowana jest w ramach polityki i programów skierowanych do tych grup osób. Prowadzone jest wsparcie dla osób starszych, mające na celu poprawę jakości i poziomu ich życia. W roku 2018 rozpoczęła się realizacja programu „**Opieka 75+**”, którego celem jest zwiększenie dostępności do usług opiekuńczych oraz usług specjalistycznych dla osób samotnych i starszych w wieku 75 lat i więcej, które mieszkają na terenach małych gmin do 40 tys. mieszkańców. Aktywna polityka senioralna (**Program Wieloletni Senior+ na lata 2015–2020 i Rządowy Program Aktywności Społecznej na rzecz Osób Starszych na lata 2014–2020 (ASOS)**) koncentruje się m.in. na rozbudowie sieci dziennych domów i klubów dla osób starszych oraz rozwój ich aktywności społecznej. Z kolei Program „**Przyjazna Polska – Dostępność Plus**” ma na celu podniesienie jakości i zapewnienie niezależności życia wszystkich obywateli, w tym w szczególności osób starszych i osób z trwałymi lub czasowymi ograniczeniami mobilności i percepcji. Służyć temu ma poprawa dostępności przestrzeni publicznej, produktów i usług w aspekcie architektonicznym, informacyjnym i komunikacyjnym. Poprawę sytuacji rodzin znacznie obciążonych wydatkami na leczenie i rehabilitację osób niepełnosprawnych przewiduje szereg rozwiązań w programie **Za życiem**.

Aktywnie wspierany jest także obszar ekonomii społecznej w ramach realizacji **Krajowego Programu Rozwoju Ekonomii Społecznej 2014–2020** (obecnie w trakcie aktualizacji). Podmiotom ekonomii społecznej i solidarnej zapewniono dostęp do zwrotnych instrumentów finansowych¹⁹ ułatwiających im samodzielne funkcjonowanie.

Podnoszone są również standardy usług wsparcia dla tych podmiotów dzięki stałemu rozwojowi systemu akredytacji Ośrodków Wsparcia Ekonomii Społecznej.

Dodatkowo rozwiązywaniu problemu ubóstwa w Polsce służą instrumenty polityki mieszkaniowej. **Pakiet „Mieszkanie+”**, w ramach przyjętego przez rząd w 2016 r. Narodowego Programu Mieszkaniowego, obejmuje przede wszystkim działania inwestycyjne, które koncentrują się na tworzeniu nowego zasobu mieszkaniowego: budowie powszechnie dostępnych mieszkań na wynajem o umiarkowanym czynszu (z opcją docelowej własności) na zasadach rynkowych, przy wykorzystaniu m.in. gruntów publicznych oraz wsparciu przedsięwzięć społecznego budownictwa czynszowego.

Aktywne działania prowadzone są również w kierunku przeciwdziałania wykluczeniu społecznemu. **Program Aktywne Formy Przeciwdziałania Wykluczeniu Społecznemu – nowy wymiar 2020** wspiera działania jednostek samorządu terytorialnego oraz organizacji pozarządowych na rzecz aktywnej integracji osób wykluczonych w środowisku lokalnym, aktywnych form pomocy oraz podnoszenia kompetencji, przedsiębiorczości i odpowiedzialności w środowisku lokalnym.

Z kolei, istotnym elementem polityki prorodzinnej zorientowanym na ograniczenie problemu ubóstwa jest wzrost podaży usług dla rodzin z dziećmi, w tym wzmocnienie roli asystenta rodziny, rozwój placówek wsparcia dziennego i rodzin wspierających oraz przyspieszanie procesu deinstytucjonalizacji w obszarze pieczy zastępczej.

Wydatki związane z lekami są dla osób starszych niejednokrotnie jedną z największych pozycji w domowym budżecie. Dlatego budżet państwa przejął część ciężaru finansowego związanego z kupnem leków, zapewniając seniorom możliwość nabycia niektórych z nich bezpłatnie. Działania te mają na celu zapewnienie osobom, które ukończyły 75 lat, bezpłatnych (do limitu) leków, środków spożywczych specjalnego przeznaczenia żywieniowego i wyrobów medycznych, wymienionych w wykazie ogłaszanych przez Ministra Zdrowia w drodze obwieszczenia. W wykazie tym ujęte są w szczególności leki, środki spożywcze specjalnego przeznaczenia żywieniowego i wyroby medyczne objęte decyzją o refundacji, związane z leczeniem chorób wieku podeszłego.

18. Zgodnie z wycenieniami Ministerstwa Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej (MRPiPS).

19. Pożyczek, gwarancji i reporeczeń.

Projekty strategiczne

	<p>Program Rodzina 500 Plus – program wsparcia materialnego rodzin z dziećmi, którego celami są: wzrost liczby urodzeń, ograniczenie ubóstwa wśród najmłodszych, inwestycja w rozwój dzieci.</p>
	<p>Skuteczna Pomoc Społeczna – pakiet działań na rzecz poprawy potencjału i efektywności instytucji pomocy społecznej.</p>
	<p>Inkubator Innowacji Społecznych – system identyfikacji i testowania nowych rozwiązań oraz narzędzi dla eliminacji lub ograniczenia problemów społecznych.</p>
	<p>Leki 75+ – program zapewniający osobom starszym dostęp do bezpłatnych leków, środków spożywczych specjalnego przeznaczenia żywieniowego i wyrobów medycznych, związanych z leczeniem chorób wieku podeszłego w celu zmniejszenia, istotnie obciążających budżety domowe tych osób, wydatków na leki.</p>
	<p>Narodowy Program Mieszkaniowy – nowa polityka mieszkaniowa ujmująca zagadnienia regulacyjne i finansowe, dążąca do zaspokojenia potrzeb mieszkaniowych niezamożnych gospodarstw domowych.</p>
	<p>Ekonomia Solidarności Społecznej – program wzmocnienia sektora ekonomii społecznej, w szczególności w realizacji usług społecznych użyteczności publicznej na rzecz osób zagrożonych wykluczeniem społecznym.</p>

Wyeliminować głód, osiągnąć bezpieczeństwo żywnościowe i lepsze odżywianie oraz promować zrównoważone rolnictwo

Polska charakteryzuje się dużym potencjałem produkcji rolnej zapewniającym samowystarczalność żywnościową i umożliwiającym produkcję eksportową, o czym świadczy ponad 13% udział produktów rolno-spożywczych w strukturze polskiego eksportu. Pozytywnym zjawiskiem obserwowanym w polskim rolnictwie jest ewolucyjny proces racjonalizacji struktur rolniczych, profesjonalizacji gospodarstw rolnych i komercjalizacji produkcji rolnej, umożliwiający wzrost wydajności rolnictwa (dwukrotnie wyższy od średniej OECD wzrost produkcji rolnej w latach 2004–2014).

Konsekwencją członkostwa Polski w UE jest objęcie rolnictwa regulacjami Wspólnej Polityki Rolnej. Instrumenty Wspólnej Polityki Rolnej UE odgrywają kluczową rolę w promowaniu zrównoważonej produkcji żywności, a także wsparciu dla drobnych producentów rolnych.

Polskę charakteryzuje znaczący udział w powierzchni użytków rolnych (8%), liczbie gospodarstw rolnych (13%) i zatrudnionych w rolnictwie (19%) w całej UE. Udział pracujących w sektorze rolnym (10,5%) ponad dwukrotnie przewyższa średnią UE i OECD. Jednocześnie postępuje dywersyfikacja zatrudnienia na obszarach wiejskich. Od 2004 r. Polska notuje jeden z największych w UE spadków liczby osób pracujących w rolnictwie.

Problemem pozostaje nadal jakość infrastruktury na wsi. Pomimo znaczącego postępu w tym zakresie w ostatnich latach, część obszarów wiejskich jest nadal zapóźniona infrastrukturalnie. Mimo poprawy efektywności stosowania środków do produkcji rolnej, dalszych działań wymaga także gospodarka w zakresie nawożenia. Kluczowy w tym celu jest wzrost inwestycji w działania badawczo-rozwojowe w rolnictwie, tymczasem wskaźnik kształtowania się wydatków rządowych w rolnictwie (AOI) jest jednym z niższych w UE (0,42).

Polska należy do grupy państw o najniższych wskaźnikach niedożywienia. Z drugiej strony nasilają się problemy związane z niewłaściwym odżywianiem. Wskaźniki otyłości dorosłych (25,6%) i anemii kobiet w wieku rozrodczym (25,7%) są wyższe niż średnia europejska i wzrosły od 2005 r. Od tego czasu wzrósł także wskaźnik

nadwagi (25,7%) i otyłości (9,1%) dla dzieci i młodzieży w wieku 5–19 lat.

Priorytety

Interwencja państwa względem rolnictwa koncentruje się na **wspieraniu przekształceń strukturalnych zapewniających wzrost jego konkurencyjności, jakości i bezpieczeństwa żywności oraz bezpieczeństwa żywnościowego kraju, przy uwzględnieniu wymogów środowiskowych**. Zakłada się przy tym tworzenie warunków na rzecz różnicowania działalności gospodarczej, w kierunku pozyskania i tworzenia alternatywnych źródeł dochodów mieszkańców obszarów wiejskich.

Wzrost konkurencyjności gospodarstw rolnych oraz producentów rolno-spożywczych będzie możliwy dzięki poprawie ich dochodowości, integracji łańcucha żywnościowego i bardziej sprawiedliwemu podziałowi wartości dodanej w tym łańcuchu opartemu na zasadzie partnerstwa. Szereg działań koncentrować się będzie na promocji produktów sektora rolniczego (w tym żywności wysokiej jakości), wsparciu ekspansji zagranicznej, zapewnieniu równych warunków konkurencji na jednolitym rynku UE oraz eliminacji barier szczególnie uciążliwych dla polskiego eksportu w dostępie do rynków pozaunijnych.

W efekcie planowanych działań powinna nastąpić poprawa struktury obszarowej w rolnictwie. Zakłada się także poprawę relacji przeciętnych rocznych dochodów do dyspozycji netto na osobę w gospodarstwie domowym na wsi do miasta. Ponadto dalszy rozwój infrastruktury na wsi będzie służył celom związanym z rozwojem bazy gospodarczej i tworzeniem pozarolniczych miejsc pracy.

Wskazane działania powinny być realizowane z poszanowaniem różnorodności biologicznej poprzez jej zwiększanie lub co najmniej nie pogarszanie jej stanu.

Wśród priorytetów ważne miejsce zajmuje również promocja zdrowego stylu życia zarówno wśród dorosłych, jak i dzieci, co skutkować będzie zmniejszeniem odsetka osób z nadwagą i otyłością.

Działania

Kluczowym działaniem jest wdrażanie innowacyjnych rozwiązań w rolnictwie i przetwórstwie rolno-spożywczym poprzez instrumenty wsparcia sektora żywności wysokiej jakości. Podejmowane są inwestycje w wykorzystanie pełnego potencjału produkcyjnego polskiego sektora rolno-spożywczego poprzez m.in. dalszą modernizację gospodarstw rolnych, rozwój kooperacji między producentami żywności, wzmocnienie powiązań gospodarstw rolnych z zakładami przetwórczymi, restrukturyzację małych gospodarstw, wsparcie rozwoju lokalnych rynków rolno-spożywczych, wzmocnienie sieci doradztwa dla rolników i przedsiębiorców, wsparcie Instytucji Otoczenia Biznesu na obszarach wiejskich i w małych miastach. Prawidłowe funkcjonowanie rynków rolno-spożywczych wspiera m.in. Zintegrowany System Rolniczej Informacji Rynkowej. Szereg działań koncentruje się na promocji produktów sektora rolno-spożywczego oraz wsparciu ekspansji zagranicznej w tym zakresie, w tym poprzez zapewnienie równych warunków konkurencji na jednolitym rynku. Kontynuowane są działania w obszarze promowania zrównoważonych metod gospodarowania, m.in. w ramach Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014–2020.

Istotny pozostaje także rozwój lub modernizacja infrastruktury niezbędnej do prowadzenia działalności gospodarczej na obszarach wiejskich, w tym modernizacja infrastruktury transportowej oraz inwestycje związane z siecią wodno-kanalizacyjną. Związane z tym jest także odpowiednie zarządzanie lokalnymi zasobami wodnymi, zapobieganie powodziom i suszom oraz minimalizacja negatywnych skutków zjawisk naturalnych. Obszarem zainteresowania są działania związane z gospodarką wodną w rolnictwie (melioracja, powiększanie

retencji wodnej) oraz ochroną produktywności gruntów leśnych i rolnych. Promowane jest wykorzystanie technologii informacyjno-komunikacyjnych (ICT) w procesach modernizacyjnych sektora rolnego oraz dla poprawy jakości życia na wsi. Zwiększenie dostępności szerokopasmowego Internetu będzie wpływać na przeciwdziałanie wykluczeniu cyfrowemu na wsi.

Kontynuowana jest pomoc publiczna w zakresie dożywiania, w tym w ramach Programu Operacyjnego Pomoc Żywnościowa 2014–2020, w ramach którego pomoc w formie paczek żywnościowych lub posiłków otrzymuje rocznie ok. 1,3 mln osób potrzebujących. Promowanie wśród uczniów zdrowej diety poprzez udostępnianie dzieciom owoców, warzyw, mleka i produktów mlecznych oraz działania edukacyjne realizowane w szkołach jest przedmiotem „Programu dla szkół”. Z kolei, w ramach Narodowego Programu Zdrowia na lata 2016–2020 realizowanych jest szereg działań, w tym m.in. promujące właściwe nawyki żywieniowe i aktywność fizyczną, na rzecz zachowania właściwej masy ciała, przeprowadzenie kompleksowych badań epidemiologicznych dotyczących sposobu żywienia i stanu odżywienia społeczeństwa polskiego i in.

Ochrona różnorodności genetycznej roślin uprawnych i zwierząt gospodarskich jest realizowana poprzez instrumenty Wspólnej Polityki Rolnej oraz działania krajowe – zabezpieczanie w kolekcjach banków genów zasobów genetycznych roślin dla żywienia i rolnictwa oraz utrzymywanie zagrożonych wyginięciem lokalnych ras zwierząt gospodarskich. Działania wspomagające postęp biologiczny w produkcji zwierzęcej i roślinnej mają na celu optymalizację bazy genetycznej.

Projekty strategiczne

	Gospodarowanie gruntami rolnymi na rzecz zrównoważonego rozwoju – nowy system regulacji.
	Projekty rozwoju branż – dedykowane poszczególnym branżom sektora rolno-spożywczego.
	Program wsparcia hodowli roślin w Polsce – gatunków kluczowych dla polskiego rolnictwa.
	Pakt dla obszarów wiejskich – integracja działań związanych z zarządzaniem obszarami wiejskimi.
	Woda dla rolnictwa – poprawa warunków produkcji przy osiągnięciu efektów środowiskowych.
	Realizacja Narodowego Programu Zdrowia – cel 1 dot. poprawy sposobu żywienia, stanu odżywiania oraz aktywności fizycznej społeczeństwa

Przykłady inicjatyw

Grunt to wiedza – Program Grupy Azoty realizowany przy współpracy z PKO BP i akredytowanymi Laboratoriami Okręgowych Stacji Chemiczno-Rolniczych. Efektem jest upowszechnianie zasad racjonalnego nawożenia, zgodnie z zasadami zrównoważonego rozwoju.

Wsparcie żywnościowe udzielane dla 1,8 mln osób potrzebujących za pośrednictwem 3500 partnerskich organizacji lokalnych, odbierających żywność z 32 Banków Żywności zrzeszonych w Federacji Polskich Banków Żywności. Celem wsparcia jest zaspokojenie potrzeb żywnościowych najsłabszych grup społecznych i niedopuszczenie do marnotrawienia żywności.

System Chronionych Nazw Pochodzenia, Chronionych Oznaczeń Geograficznych i Gwarantowanych Tradycyjnych Specjalności. Skierowany przede wszystkim do lokalnych wytwórców system UE, identyfikujący produkty, które są wynikiem połączenia lokalnych

oryginalnych zasobów z naturalnym środowiskiem (ziemia uprawna, klimat) i ludzkimi umiejscowieniami”.

Rolnictwo przyjazne środowisku Morza Bałtyckiego – cykl warsztatów dla doradców rolniczych zorganizowany przez Fundację WWF Polska pod patronatem Centrum Doradztwa Rolniczego w Brwinowie umożliwił podniesienie wiedzy doradców i rolników nt. metod ograniczania strat związków azotu i fosforu z gospodarstw rolnych, przyczyniających się do zanieczyszczenia wód, w tym eutrofizacji Morza Bałtyckiego.

CEL 3

Zapewnić wszystkim ludziom w każdym wieku zdrowe życie oraz promować dobrobyt

Dostępne mierniki stanu zdrowia ludności wskazują, że stan zdrowia polskiego społeczeństwa kształtuje się poniżej przeciętnego dla ogółu mieszkańców UE²⁰. Można także zaobserwować, podobnie jak w większości krajów Europy, postępujący proces starzenia się społeczeństwa. W 2010 r. ludność w Polsce w wieku 60+ stanowiła 19,6% populacji, podczas gdy w 2016 r. już 23,6%.

Przeciętna długość życia w zdrowiu kobiet w Polsce w 2016 r. wynosiła 64,6 lat, a mężczyzn 61,3 lat (dla UE odpowiednio 63,3 i 62,6 w 2015 r.), a chorobami najbardziej zagrażającymi życiu mieszkańców Polski są nadal choroby układu krążenia (w 2016 r. były odpowiedzialne za 43,3% zgonów), a następnie nowotwory złośliwe (ponad 25,8% zgonów). W 2017 r. współczynnik wyrażający liczbę zgonów niemowląt na 1000 urodzeń żywych wyniósł 4,0‰. Poziom jakości systemu opieki *Euro Health Consumer Index* – EHCI, wskazuje, że pozycja Polski jest nadal niekorzystna – z 12. w 2005 r. do 31. w 2016 r.²¹. Istotnym czynnikiem jest niski poziom wydatków publicznych na opiekę zdrowotną (4,4% PKB w 2015 r., podczas gdy średnia dla państw OECD sięga 6,5%). Na zdrowie populacji niekorzystnie wpływają zanieczyszczenia powietrza – jedne z największych w Europie. Przyczyniają się one do 40 tys. zgonów rocznie. Dowodzi to, że istnieje wiele wyzwań dla krajowego systemu zdrowia.

Priorytety

Priorytetem dla Polski jest zmniejszenie zapadalności na choroby cywilizacyjne i umieralności z ich powodu, jak również zmniejszenie nierówności w dostępie do opieki zdrowotnej, zwiększenie świadomości zdrowotnej, a także wykrywalności chorób we wczesnych stadiach rozwojowych. Konieczny jest wzrost nakładów na ochronę zdrowia, przy jednoczesnym zachowaniu elastyczności wydatkowania, a także poprawa poziomu jakości systemu opieki zdrowotnej i bezpieczeństwa pacjenta. Polski system ochrony zdrowia wymaga również rozwoju obszaru e-zdrowia. Niezmiennie od wielu lat priorytetem pozostaje zwiększenie kadry medycznej w systemie w odpowiedzi na zróżnicowane potrzeby poszczególnych grup wiekowych, w tym głównie dzieci i osób starszych oraz ze względu na konieczność poprawy warunków pracy personelu medycznego.

Polska dąży również do kompleksowej poprawy jakości powietrza do stanu niepowodującego narażenia zdrowia oraz środowiska, zgodnego z prawodawstwem unijnym, a w dalszej perspektywie z wytycznymi WHO, jak również do wzrostu świadomości społecznej w zakresie negatywnego wpływu zanieczyszczenia powietrza na zdrowie ludzkie.

20. Por. Eurostat, *Health in the European Union – facts and figures*, http://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/Health_in_the_European_Union_%E2%80%93_facts_and_figures (dostęp: 07.05.2018).

21. W 2005 r. w badaniu EHCI brało udział 12 krajów, natomiast w 2016 r. – 35.

Działania

Kluczowymi dokumentami w obszarze zdrowia publicznego w Polsce jest ustawa z dnia 11 września 2015 r. o zdrowiu publicznym (Dz. U. z 2017 r. poz. 2237, z późn. zm.) i „Narodowy Program Zdrowia na lata 2016–2020” (NPZ). Program wyznacza priorytetowe kierunki działań w 6 obszarach:

1. poprawy sposobu żywienia, stanu odżywienia oraz aktywności fizycznej społeczeństwa;
2. profilaktyki i rozwiązywania problemów związanych z używaniem substancji psychoaktywnych, uzależnieniami behawioralnymi i innymi zachowaniami ryzykownymi;
3. profilaktyki problemów zdrowia psychicznego i poprawy dobrostanu psychicznego;
4. ograniczenia ryzyka zdrowotnego wynikającego z zagrożeń fizycznych, chemicznych i biologicznych w środowisku zewnętrznym, miejscu pracy, zamieszkania, rekreacji oraz nauki;
5. promocji zdrowego i aktywnego starzenia się;
6. poprawy zdrowia prokreacyjnego społeczeństwa.

Uzupełnieniem do realizowanych działań w ramach NPZ są poniższe programy polityki zdrowotnej.

Jednym z elementów ograniczającym liczbę powikłań i następstw wad rozwojowych noworodków jest „Program kompleksowej diagnostyki i terapii wewnątrzmacicznej w profilaktyce następstw i powikłań wad rozwojowych i chorób płodu – jako element poprawy stanu zdrowia płodów i noworodków na lata 2014–2017”. Ponadto realizowany jest „Program badań przesiewowych noworodków w Polsce” mający na celu obniżenie umieralności noworodków, niemowląt i dzieci z powodu wrodzonych wad metabolizmu oraz zapobieganie ciężkiemu i trwałemu upośledzeniu fizycznemu i intelektualnemu, wynikającemu z tych wad. Z zakresu poprawy zdrowia prokreacyjnego społeczeństwa wdrożony został „Program kompleksowej ochrony zdrowia prokreacyjnego w Polsce”, którego celem jest zwiększenie dostępności do wysokiej jakości świadczeń z zakresu diagnostyki i leczenia niepłodności. Od 2016 r. Polska wprowadziła świadczenie zdrowotne pod nazwą „Koordynowana opieka nad kobietą w ciąży”.

Z „Programu Profilaktyki i Leczenia Chorób Układu Sercowo-Naczyniowego POLKARD na lata 2017–2020” finansowane są zadania związane z doposażeniem i wyposażeniem w sprzęt medyczny podmiotów leczniczych zajmujących się diagnostyką i leczeniem chorób układu sercowo – naczyniowego, prowadzeniem ogólnopolskiej prewencji pierwotnej chorób układu sercowo – naczyniowego, przeprowadzeniem badań przesiewowych w kierunku wykrywania tętniaka aorty brzusznej u osób powyżej 65 roku życia, zapewnieniem zdalnych konsultacji sytuacji klinicznych pacjentów z ostrym udarem mózgu do leczenia inwazyjnego w oddziałach udarowych, wprowadzeniem Oddziałów Dziennych Niewydolności Serca oraz tworzeniem i prowadzeniem rejestrów medycznych.

Natomiast w ramach „Narodowego Programu Zwalczenia Chorób Nowotworowych” realizowane są działania związane z promocją profilaktyki

Polityka państwa wobec epidemii HIV i AIDS została określona w przepisach prawa oraz Krajowym Programie Zapobiegania Zakażeniu HIV i Zwalczenia AIDS, w ramach którego realizowany jest program „Leczenie antyretrowirusowe osób żyjących z wirusem HIV w Polsce na lata 2017–2021”.

W Polsce funkcjonuje również system powszechnych szczepień ochronnych, skutecznie zapobiegający szerzeniu się groźnych chorób zakaźnych.

Odnosnie profilaktyki problemów zdrowia psychicznego i poprawy dobrostanu psychicznego prowadzony jest w Polsce „Program zapobiegania depresji w Polsce na lata 2016–2020” oraz Narodowy Program Ochrony Zdrowia Psychicznego na lata 2017–2022.

Natomiast tematyka uzależnień – profilaktyka i rozwiązywanie problemów związanych z używaniem substancji psychoaktywnych, uzależnieniami behawioralnymi ujęta jest w „Krajowym Programie Przeciwdziałania Narkomanii” i „Krajowym programie profilaktyki i rozwiązywania problemów alkoholowych”.

Z kolei, w celu dążenia do obniżenia śmiertelności i kalectwa pourazowego rannych w wypadkach (m.in. drogowych) utworzono w Polsce centra urazowe dla dorosłych, w których leczeni są pacjenci urazowi, w tym także ofiary wypadków. Planuje się stworzenie centrów urazowych dla dzieci.

W zakresie zarządzania chemikaliami Polska podejmuje, w ramach współpracy z krajami Unii Europejskiej i OECD, działania w celu eliminowania z rynku substancji stwarzających zagrożenie, zarówno dla zdrowia ludzi, w tym pracowników stosujących chemikalia i konsumentów, jak i dla środowiska. Takie substancje podlegają procedurom ograniczenia lub zakazów ich produkcji, stosowania lub wprowadzania do obrotu. Grupa substancji uznawanych za wzbudzające szczególnie duże obawy dla zdrowia ludzkiego i dla środowiska podlega procedurom identyfikacji i stopniowemu zastępowaniu odpowiednimi, bezpieczniejszymi zamiennikami. Na poziomie krajowym od kilku lat funkcjonuje system zbierania informacji (dotyczących właściwości fizykochemicznych, toksykologicznych i ekotoksykologicznych) o mieszaninach stwarzających zagrożenie, wprowadzanych na rynek krajowy.

W zakresie telemedycyny i teleopieki w ostatnim czasie wprowadzono szereg zmian w przepisach prawa, które zniosły bariery dla rozwoju tej dziedziny m. in. zniesiono wymóg osobistego badania pacjenta przez lekarza, wprowadzając możliwość orzekania o stanie zdrowia również za pośrednictwem systemów teleinformatycznych lub systemów łączności, wprowadzono przepisy umożliwiające wykonywanie zawodu lekarzowi, lekarzowi dentyście, pielęgniarce i położnej oraz przepisy umożliwiające świadczenie usług farmaceutycznych także za pośrednictwem systemów teleinformatycznych lub systemów łączności, zniesiono – w odniesieniu do podmiotów udzielających wyłącznie ambulatoryjnych świadczeń zdrowotnych za pośrednictwem systemów teleinformatycznych lub systemów łączności – obowiązek spełniania technicznych wymagań dotyczących pomieszczeń i urządzeń stawia-

nych podmiotom udzielającym świadczeń w formule klasycznej (tj. przy osobistym kontakcie pacjenta i lekarza), a jednocześnie wprowadzono możliwość odrębnego określenia wymagań dla świadczeniodawców „telemedycznych”. Narodowy Fundusz Zdrowia wprowadził nowy zakres świadczeń opieki zdrowotnej kontraktowanych odrębnie: telekonsylium geriatryczne, telekonsylium kardiologiczne oraz kardiologiczną telerehabilitację hybrydową. Ponadto w Polsce realizowany jest projekt „Elektroniczna Platforma Gromadzenia, Analizy i Udostępniania zasobów cyfrowych o Zdarzeniach Medycznych” (P1), współfinansowany ze środków europejskich, w ramach którego planuje się wdrożenie systemów informatycznych, które pozwolą na usprawnienie procesów związanych z planowaniem i realizacją świadczeń zdrowotnych, monitorowaniem i sprawozdawczością z ich realizacji.

Warto wskazać również na inne projekty informatyczne o znaczeniu strategicznym w obszarze e-zdrowia: budowa ogólnopolskiej platformy wysokiej jakości i dostępności e-usług publicznych w podmiotach lecz-

niczych utworzonych i nadzorowanych przez Ministra Obrony Narodowej, wprowadzenie nowoczesnych e-usług w podmiotach leczniczych nadzorowanych przez Ministra Zdrowia, e-Krew – informatyzacja publicznej służby krwi oraz rozwój nadzoru nad krwiolecznictwem, e-Zdrowie w SP ZOZ MSWiA – wdrażanie zintegrowanych systemów informatycznych oraz rozwój nowoczesnych e-usług medycznych celem poprawy dostępności, jakości i efektywności usług publicznych.

W kontekście poprawy stanu zdrowia istotne będą działania mające na celu kompleksową poprawę jakości powietrza – realizacja Programu Czyste Powietrze²² – ograniczenie emisji zanieczyszczeń powietrza, zwłaszcza zanieczyszczeń pyłowych.

22. Szerszy opis w celu 11.

Projekty strategiczne

Zdrowa Mama – działania uświadamiające w celu poprawy wiedzy społeczeństwa na temat zdrowia prokreacyjnego, poprawa kwalifikacji lekarzy i położnych, leczenie niepłodności, podniesienie jakości opieki okołoporodowej, rozwój profilaktyki dla kobiet w ciąży (i dzieci w okresie prenatalnym).

Efektywna służba zdrowia – pakiet programów na rzecz poprawy sytuacji w polskiej ochronie zdrowia obejmujących m.in. mapowanie potrzeb zdrowotnych, wprowadzenie opieki koordynowanej, określanie zapotrzebowania na personel medyczny, kształcenie kadr, inwestycje w nowoczesną aparaturę i sprzęt medyczny, rozwój e-zdrowia oraz budowanie systemów informacyjnych w ochronie zdrowia.

Zdrowsze społeczeństwo – pakiet działań mający na celu wzmocnienie działań profilaktycznych, zwiększenie świadomości zdrowotnej i zdrowego stylu życia.

Program kompleksowego wsparcia dla rodzin „Za życiem” - kompleksowe rozwiązania dotyczące wsparcia rodzin z osobą niepełnosprawną, w tym z dzieckiem niepełnosprawnym, w szczególności w obszarach dotyczących wsparcia dla kobiet w ciąży, wczesnego wspomaganie dziecka i jego rodziny, usług wspierających i rehabilitacyjnych, zdrowotnych, edukacyjnych, wsparcia mieszkaniowego, a także koordynacji, poradnictwa i informacji. Przyjęte w Programie rozwiązania mają na celu umożliwienie rzeczywistej i pełnej integracji społecznej osób niepełnosprawnych oraz wsparcie psychologiczne, społeczne, funkcjonalne i ekonomiczne ich rodzin.

Przykłady inicjatyw

Przygotowanie „Raportu Zdrowie jako inwestycja” w kontekście Planu działania na rzecz realizacji Agendy na rzecz zrównoważonego rozwoju 2030 i Zdrowia 2020. Raport został przygotowany przez WHO, Ministerstwo Zdrowia i Narodowy Instytut Zdrowia Publicznego - PZH.

W ramach Narodowego Programu Zdrowia (NPZ) w zakresie Celu operacyjnego nr 1 – Poprawa sposobu żywienia, stanu odżywienia oraz aktywności fizycznej społeczeństwa m. in. organizacje pozarządowe podejmowały organizację pikników zdrowia na terenie całego kraju w miejscowościach poniżej 5 tys. mieszkańców, których celem było m. in. zachęcanie społeczności lokalnej do podejmowania wysiłku fizycznego. W trakcie spotkań dietetycy udzielali porad. Opracowano również materiały merytoryczne zawierające informacje na temat korzyści wynikających z regularnej aktywności fizycznej.

W ramach NPZ w zakresie Celu operacyjnego nr 3 - Profilaktyka problemów zdrowia psychicznego i poprawa dobrostanu psychicznego społeczeństwa prowadzona była ocena kondycji psychicznej realizowana przez organizacje pozarządowe, w ramach której m. in. opracowano narzędzia do badań przesiewowych do diagnostyki zaburzeń nastroju, powstały dedykowane strony internetowe www.zdrowiepsychiczne.org i www.pozytywnyrozwoj.org oraz forum internetowe, prowadzono porady eksperckie w zakresie zdrowia psychicznego, przeprowadzono kampanie edukacyjno-informacyjne, opracowano i udostępniono materiały edukacyjne na temat radzenia sobie w sytuacjach kryzysowych oraz materiały informacyjne dotyczące dostępnej pomocy w zakresie problemów psychicznych, a także powstały filmy instruktażowe, audycje radiowe i publikacje.

CEL 4

Zapewnić wszystkim wysokiej jakości edukację oraz promować uczenie się przez całe życie

Prawo do edukacji zostało zagwarantowane w Konstytucji RP. Obecny system oświaty nakierowany jest na poprawę wyników uczniów na poszczególnych etapach edukacji oraz wyposażenie ich w kompetencje niezbędne w późniejszym życiu społecznym i zawodowym. Wyniki systemu oświaty w Polsce w porównaniach międzynarodowych kształtują się powyżej średniej dla OECD. Statystyki wskazują również na równy dostęp kobiet i mężczyzn do edukacji.

Polska odnotowała zdecydowany wzrost wskaźnika dzieci uczęszczających objętych wychowaniem przedszkolnym (z ok. 58% w 2006 r. do prawie 81% w 2016 r.), choć istnieją znaczące dysproporcje między miastem a wsią. Od września 2017 r. każde dziecko w wieku 3–6 lat ma zapewnione miejsce wychowania przedszkolnego, a w 2018 r. weszły w życie liczne ułatwienia w prowadzeniu żłobków i klubów dziecięcych. W niektórych gminach istnieje także możliwość dofinansowania opieki sprawowanej nad dzieckiem w domu jako usługi publicznej. Odsetek osób posiadających wyższe wykształcenie przekroczył średnią unijną i w 2016 r. wynosił 44,6% populacji w wieku 30–34 lat. Z kolei udział dorosłych uczestniczących w kształceniu lub szkoleniu wyniósł 3,7% populacji w wieku 25–64 i jest znacząco niższy niż przeciętnie w UE (10,8%).

Priorytety

Wyzwaniem polskiego systemu edukacji jest jakość i atrakcyjność szkolnictwa zawodowego, na które zapotrzebowanie będzie rosnąć. Kluczowe znaczenie ma też dalsza poprawa jakości systemu szkolnictwa wyższego oraz poprawa dostosowania szkolenia i kształcenia

zawodowego do potrzeb rynku pracy. Niezbędne jest rozwijanie takich umiejętności jak: kreatywność, rozwiązywanie problemów, praca zespołowa, przygotowanie do uczenia się przez całe życie. Równie istotne jest tworzenie warunków dla rozwoju edukacji na całym obszarze kraju i wyrównywania szans edukacyjnych, a także tworzenie warunków do większego zaangażowania osób dorosłych w podnoszenie/aktualizację kwalifikacji.

Wyzwaniem pozostaje poprawa **innowacyjności kształcenia**, do której dążymy, m.in. poprzez zmiany podstaw programowych z uwzględnieniem nacisku na kompetencje uniwersalne oraz kompetencje cyfrowe, znajomość języków obcych, kreatywność, inicjatywność, przedsiębiorczość, innowacyjność, umiejętności pracy zespołowej oraz wsparcie uczniów ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi.

Kluczowym kierunkiem działań jest dopasowanie szkolnictwa zawodowego do potrzeb nowoczesnej gospodarki m.in. poprzez promocję współpracy szkół i samorządów lokalnych z pracodawcami, silniejszy nacisk na kształtowanie umiejętności praktycznych, modernizację oferty i treści kształcenia oraz szkolenia i doradztwa zawodowego, monitorowanie rynku pracy pod kątem zapotrzebowania na zawody, doradztwo zawodowe, podnoszenie kompetencji i kwalifikacji nauczycieli zawodu. Z kolei docelowy system szkolnictwa wyższego winien gwarantować jego efektywną współpracę z otoczeniem gospodarczym, społecznym i kulturowym uczelni, bazującego na bardziej autonomicznych i odbiurokratyzowanych zasadach. Kluczowe będzie dopasowanie nauczania w szkolnictwie wyższym do potrzeb nowoczesnej gospodarki, m.in. szersze zaangażowanie praktyków w proces edukacyjny.

Działania

Od początku 2017 r. wprowadzana jest reforma oświaty, której głównym celem jest lepsze przygotowanie uczniów kończących cały cykl kształcenia do potrzeb rozwoju indywidualnego oraz potrzeb nowoczesnego rynku pracy. Zmiany obejmują wszystkie komponenty: reforma edukacji, reforma szkolnictwa wyższego, reforma kształcenia zawodowego i ustawicznego.

W związku ze zmianą struktury szkolnictwa od roku szkolnego 2017/2018 wdrażana jest nowa podstawa programowa, która uwzględnia wyrażone w toku konsultacji głosy organizacji społecznych. Zagadnienia z zakresu edukacji społecznej, obywatelskiej, ekologicznej i kulturalnej mają w nowym dokumencie zagwarantowane stałe miejsce, podobnie jak rozwój kompetencji społecznych opartych o zasady solidarności, demokracji, tolerancji, sprawiedliwości i wolności oraz poszanowania dla kultur Europy i świata. W ramach Strategii zaplanowano szereg kierunków działań do realizacji w perspektywie do 2030 r., które obejmować będą w szczególności kształtowanie postaw prospołecznych, w tym poprzez tworzenie warunków do działania w szkole wolontariuszy, stowarzyszeń i innych organizacji. Podejmowane są także kroki w kierunku poprawy umiejętności osób dorosłych oraz ich udziału w edukacji m.in. poprzez wzmocnienie doradztwa edukacyjno-zawodowego, rozwój elastycznej, adresowanej do osób dorosłych oferty placówek funkcjonujących w społeczności lokalnej, promocję innych form uczenia się dorosłych, rozwój kompetencji miękkich poprzez działania praktyczne w ramach edukacji pozaformalnej, stałe monitorowanie umiejętności osób dorosłych, w tym przez uczestnictwo w międzynarodowych badaniach w tym zakresie.

We wrześniu 2017 r. został zaprezentowany projekt ustawy – Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce, tzw. Konstytucja dla Nauki. Przewiduje on gruntowną zmianę organizacji, funkcjonowania, finansowania systemów szkolnictwa wyższego i nauki, a także oceny jakości i zarządzania procesem kształcenia oraz rozwoju kariery akademickiej i naukowej. W ramach reformy wprowadzony zostanie m.in. nowy model kształcenia ukierunkowany na lepsze dopasowanie kompetencji studentów i doktorantów do potrzeb rynku pracy. W celu wzmocnienia współpracy szkół wyższych z otoczeniem społeczno-gospodarczym w tworzeniu i realizacji programów studiów projekt ww. ustawy przewiduje dwie ścieżki kształcenia na kierunkach o profilu praktycznym, tj. obowiązkowe sześciomiesięczne praktyki zawodowe lub kształcenie w formie studiów dualnych. W projekcie ustawy znajdują się także przedsięwzięcia służące urzeczywistnieniu idei zrównoważonego rozwoju szkolnictwa wyższego, ukierunkowane na wsparcie uczelni regionalnych: Regionalna Inicjatywa Doskonałości, Dydaktyczna Inicjatywa Doskonałości. Projekt ustawy został przyjęty przez Radę Ministrów 20 marca 2018 r.

Ponadto w ramach Programu Operacyjnego Wiedza Edukacja Rozwój realizowane są projekty wzmacniające praktyczny wymiar kształcenia oraz rozwój kompetencji społecznych, tj. Zintegrowane Programy Uczelni, Program Praktyk Zawodowych

w Państwowych Wyższych Szkołach Zawodowych, Studiujeśz? Praktykuj!”. W ramach reformy szkolnictwa wyższego wdrażane są także przedsięwzięcia w zakresie wzmocnienia trzeciej misji uczelni, tj. tworzenie przez uczelnie innowacyjnych form aktywizacji społecznej i edukacyjnej mieszkańców regionu, inicjowania przez szkoły wyższe programów doksztalcania dla osób w różnych grupach wiekowych²³.

Istotne jest również upowszechnienie podmiotowych systemów finansowania usług rozwojowych. Pozwolą one na proste i szybkie finansowanie usług doradczych lub szkoleniowych wybranych przez przedsiębiorcę oraz finansowanie zwrotne specjalistycznych szkoleń/kursów dla pracowników. Ważne jest również umiędzynarodowienie i otwarcie polskich szkół wyższych na innowacje. 1 października 2017 r. utworzona została Narodowa Agencja Wymiany Akademickiej, do której głównych zadań należy inicjowanie i realizowanie działań wspierających międzynarodową wymianę akademicką oraz proces umiędzynarodowienia polskich uczelni i jednostek naukowych, a także upowszechnienie informacji o polskim systemie szkolnictwa wyższego i nauki. Wprowadzono także rozwiązania legislacyjne i programowe sprzyjające innowacyjności i komercjalizacji wyników badań naukowych (na mocy ustawy z dnia 21 kwietnia 2017 r. o zmianie ustawy o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. poz. 859) uruchomiono program „Doktorat wdrożeniowy”, dający możliwość kształcenia uczestnika studiów doktoranckich we współpracy z zatrudniającym go przedsiębiorcą i z zagwarantowaniem stypendium). Ważne są także działania na rzecz zapewnienia jakości oferty szkolenia – w szczególności poprzez wdrażanie Zintegrowanego Systemu Kwalifikacji.

Istotnym kierunkiem działań będzie także upowszechnianie rozwiązań teleinformatycznych w edukacji oraz wsparcie zarządzania i rozwój kadr na uczelniach.

Od grudnia 2017 r. wdrażana jest ustawa z dnia 27 października 2017 r. o Ogólnopolskiej Sieci Edukacyjnej (Dz. U. z 2017 r. poz. 2184), mająca na celu przede wszystkim wyrównywanie edukacyjnych szans dzieci poprzez udostępnienie im nie tylko szerokopasmowego Internetu, ale także cyfrowych zasobów edukacyjnych. W ramach reformy kształcenia zawodowego wprowadzana jest dwustopniowa branżowa szkoła, która zapewni pełną drożność kształcenia zawodowego, dając uczniowi zarówno kwalifikacje zawodowe na dwóch poziomach, jak i możliwość przystąpienia do matury i kontynuacji nauki na studiach. Istotnymi kierunkami podejmowanych działań jest również realizacja zagranicznych praktyk w przedsiębiorstwach/firmach/zakładach usługowych oraz centrach kształcenia lub szkolenia zawodowego (wspierana środkami pochodzącymi z programu Erasmus+ oraz projektów współfinansowanych z EFS w ramach PO WER).

---

23. Przykłady: Uniwersytet Młodego Odkrywcy, Uniwersytet Trzeciego Wieku. 17 kwietnia 2018 r. został ogłoszony konkurs PO WER na rozwój oferty uczelni w zakresie realizacji trzeciej misji, przyczyniającej się do wzmocnienia kompetencji kluczowych, odpowiadających potrzebom rynku pracy, gospodarki i społeczeństwa.

Projekty strategiczne

Zintegrowany System Kwalifikacji – projekt obejmujący wdrożenie Zintegrowanego Systemu Kwalifikacji, który podniesie poziom i jakość kapitału ludzkiego w Polsce.

Nowoczesne kadry dla polskiego przemysłu (szkolnictwo zawodowe) – nowy model współpracy szkolnictwa zawodowego z gospodarką, w tym m.in. kształcenie połączone z praktyką zawodową u pracodawcy, aktywny udział przemysłu w przygotowaniu programów nauczania, rozwój centrów kształcenia praktycznego itp.

Studiuj i pracuj w Polsce – projekt zmierzający do likwidacji luki kapitału ludzkiego w sektorach strategicznych polskiej gospodarki poprzez zachęcanie studentów cudzoziemców do studiowania i pracy w Polsce oraz wsparcie studiowania w Polsce dzieci polskich repatriantów.

Edukacj@ w społeczeństwie cyfrowym – zapewnienie wyposażenia i infrastruktury dla kompetencji uczniów i nauczycieli w zakresie stosowania TIK w procesie edukacyjnym.

Szkoła dla innowatora – przygotowanie kompleksowego systemu kształcenia innowatorów obejmującego różne szczeble edukacji i wzmocnienie zasobów systemu innowacji.

Inicjatywa na rzecz umiejętności – program promujący uczenie się w różnych formach przez całe życie.

Włączeni w edukację – nowy model kształcenia osób z niepełnosprawnościami i specjalnymi potrzebami edukacyjnymi, zmierzający do większej aktywizacji zawodowej niepełnosprawnych absolwentów szkół i uczelni.

Ogólnopolska Sieć Edukacyjna – dedykowana sieć łącząca wszystkie szkoły w Polsce, która zapewni dostęp do Internetu, usług i treści edukacyjnych oraz bezpieczeństwo sieci.

Program Młodzież Solidarna w Działaniu – pakiet działań mających na celu kreowanie i kształtowanie aktywności społecznej młodzieży.

Efektywny system doradztwa rolniczego – wzmocnienie i zwiększenie efektywności doradztwa rolniczego poprzez m.in.: ulepszenie systemu szkoleń doradców rolniczych, unowocześnienia warsztatu prowadzenia działalności rolniczej i zarządzania gospodarstwem.

Przykłady inicjatyw

Podjęmowane są inicjatywy mające na celu promocję uczenia się przez całe życie. Naczelna Organizacja Techniczna uczestniczy w nadawaniu tytułu Euro Inżyniera oraz wydaje Kartę Zawodową Inżyniera, pozwalającą na mobilność polskich inżynierów.

Narodowy Program Rozwoju Czytelnictwa jest uchwalonym przez Radę Ministrów programem wieloletnim na lata 2016–2020, w celu poprawy stanu czytelnictwa w Polsce poprzez wzmacnianie roli biblio-

tek publicznych, szkolnych i pedagogicznych jako lokalnych ośrodków życia społecznego stanowiących centrum dostępu do kultury i wiedzy.

e-Pionier – projekt Narodowego Centrum Badań i Rozwoju polegający na wsparciu uzdolnionych programistów na rzecz rozwiązywania zidentyfikowanych problemów społecznych lub gospodarczych.

CEL 5

Osiągnąć równość płci i wzmocnić pozycję kobiet i dziewcząt

W Polsce zasada równości kobiet i mężczyzn ma rangę konstytucyjną (art. 33 Konstytucji RP). Prawo pracy, a także szereg ustaw szczególnych, w tym ustawa z dnia 3 grudnia 2010 r. o wdrożeniu niektórych przepisów Unii Europejskiej w zakresie równego traktowania (Dz. U. z 2016 r., poz. 1219), zawiera gwarancje chroniące przed naruszeniem zakazu dyskryminacji ze względu na płeć. Z kolei ustawa z dnia 5 stycznia 2011 r. – Kodeks wyborczy (Dz. U. z 2018 r. poz. 754, z późn. zm.) zawiera przepisy dotyczące kwot na listach wyborczych: liczba kandydatów – kobiet i kandydatów – mężczyzn nie może być mniejsza niż 35%. Zasady te dotyczą wyborów w okręgach wielomandatowych, tj. do Sejmu, Parlamentu Europejskiego, sejmików województw oraz rad miast (gmin) na prawach powiatu.

Na przestrzeni lat obserwuje się poprawę sytuacji w Polsce w kontekście równości płci, np.:

- udział kobiet na stanowiskach kierowniczych w ogólnej liczbie pracujących na stanowiskach kierowniczych wzrósł z 36,8 % w IV kw. 2010 roku do 41,5% w IV kw. 2016 r.,
- w 2010 r. w radach powiatu zasiadało 18,7% kobiet, a 9,5% pełniło funkcję wójta, burmistrza lub prezydenta miasta. W 2016 r. było to odpowiednio: 20,6% oraz 10,8%. Zwiększył się udział kobiet w Sejmie – z 23,9% w poprzedniej kadencji (2011–2015) do 27,4% obecnie,

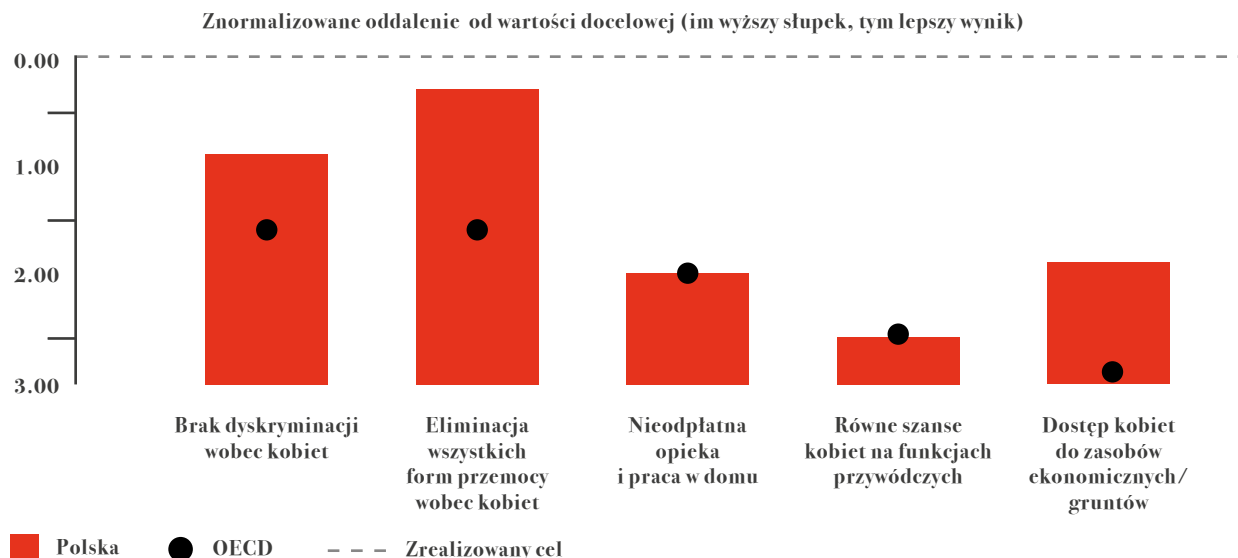
- łączenie pracy zawodowej z obowiązkami rodzinnymi umożliwia rodzicom dostęp do rosnącej liczby instytucji opieki nad dziećmi w wieku do lat 3,
- według danych Eurostat różnica w zarobkach kobiet i mężczyzn (luka płacowa) wynosiła w 2016 r. 7,2% (średnia w UE – 16,2%).

W ocenie OECD, Polska w wielu obszarach związanych z realizacją celu 5 osiąga wyniki lepsze niż wiele innych państw należących do tej organizacji.

Priorytety

Pomimo poprawy sytuacji w wielu obszarach, jednym z celów polityki rządu jest wzmocnienie pozycji kobiet i dziewcząt, jak też pełniejsza realizacja zasady równości kobiet i mężczyzn. Priorytety w tym zakresie obejmują: aktywną politykę prorodzinną i zapewnienie warunków dla powrotu kobiet na rynek pracy po przerwie z tytułu urodzenia i opieki nad dzieckiem. Istotne jest uspołnienie istniejących programów, strategii oraz mechanizmów wspierania rodzin, poprzez m.in. program ochrony zdrowia prokreacyjnego, rozwój opieki prenatalnej i opieki nad dzieckiem ze szczególnym uwzględnieniem obszarów wiejskich.

WYKRES 1. Polska na tle krajów OECD w obszarach związanych z monitorowaniem poprawy sytuacji w wyrównywaniu praw płci

Źródło: [www.oecd.org/std/OECD-Measuring -Distance-to-SDGs-Targets-Metoda.pdf](http://www.oecd.org/std/OECD-Measuring-Distance-to-SDGs-Targets-Metoda.pdf). Za: j49

. Seria „Lepsza Polityka Państwa, OECD 2017.

Działania

Większość działań przewidzianych do 2020 r. ukierunkowanych będzie na dalszy rozwój zróżnicowanych form opieki nad dziećmi poprzez wzrost dostępności i jakości usług opiekuńczych i wczesno-edukacyjnych tak, by zapewnić możliwość powrotu kobiet na rynek pracy.

W ramach zmian na rynku pracy przewiduje się szereg działań ukierunkowanych na aktywizację zawodową osób biernych zawodowo oraz długotrwale bezrobotnych, w tym kobiet. Przewiduje się wspieranie aktywności zawodowej kobiet m.in. poprzez odpowiednio ukierunkowane programy finansowanego wsparcia rodzin, rozwój różnych form opieki nad dziećmi, program podnoszenia kwalifikacji pracowników po przerwie w zatrudnieniu.

Od 1 września 2017 r. weszło w życie prawo 3-latków do wychowania przedszkolnego. Wsparcie rozwoju form opieki nad najmłodszymi realizowane jest poprzez dofinansowanie jednostek zapewniających miejsca opieki nad dziećmi w ramach Resortowego programu rozwoju instytucji opieki nad dziećmi w wieku do lat 3 „MALUCH” (od 2017 MALUCH+). W latach 2010–2017 liczba wszystkich instytucji opieki nad dziećmi do lat 3 wzrosła ponad ośmiokrotnie (z 511 do 4,3 tys.), liczba miejsc opieki w tych instytucjach ponad trzykrotnie (z 32,5 tys. do 110,7 tys.). Dodatkowo budżet państwa opłacał składki od podstawy, nie większej niż minimalne wynagrodzenie, za 8,5 tys. nian w 2017 r. Od 2018 r. zdecydowano o przeznaczeniu na dofinansowanie i tworzenie instytucji dla najmłodszych dzieci w ramach programu „MALUCH+” kwotę do 500 mln zł rocznie (czyli o 350 mln więcej niż w 2017 r.). Na edycję 2018 przeznaczono 450 mln zł, dzięki którym – jak szacuje się – powstanie ok. 24,5 tys. nowych miejsc opieki, a ok. 56 tys. otrzyma dofinansowanie do funkcjonowania.

Ważne znaczenie mają również przeprowadzone zmiany legislacyjne: nowelizacja ustawy z dnia 26 czerwca 1974 r. – Kodeks pracy (Dz. U. z 2018 r. poz. 917) uelastyczniająca zasady korzystania z urlopów ojcowskich, macierzyńskich i rodzicielskich, m.in. poprzez zwiększenie liczby przypadków, w których pracownik – ojciec dziecka lub pracownik – inny członek najbliższej rodziny może przejąć część urlopu macierzyńskiego i rodzicielskiego, wprowadzenie możliwości korzystania z urlopu ojcowskiego w częściach, proporcjonalne wydłużanie wymiaru urlopu rodzicielskiego w przypadku łączenia tego urlopu z pracą w niepełnym wymiarze czasu pracy, podwyższenie wieku dziecka, na które można korzystać z urlopu ojcowskiego (do 24 miesiąca życia), podwyższenie wieku dziecka, na które można korzystać z urlopu wychowawczego (do końca roku kalendarzowego, w którym dziecko kończy 6 rok życia) oraz nowelizacja ustawy z dnia 9 lipca 2003 r. o zatrudnianiu pracowników tymczasowych (Dz. U. z 2018 r. poz. 594) wprowadzająca m.in. zwiększoną ochronę pracownic w ciąży wykonujących pracę tymczasową.

W perspektywie do 2030 r. planuje się również promowanie elastyczności sposobu świadczenia pracy, w tym niepełnego wymiaru czasu pracy, możliwość telepracy i elastycznego rozliczenia czasu pracy, co jest szczególnie ważne dla aktywnej polityki prorodzinnej oraz zapewnienia warunków do powrotu kobiet na rynek pracy po okresie przerwy z tytułu urodzenia i opieki nad dzieckiem.

W celu wyrównywania szans na rynku pracy poprzez niwelowanie różnic płacowych przygotowano aplikację komputerową „Równość płac”, pozwalającą oszacować różnice w wynagrodzeniach pracowników, z uwzględnieniem ich płci, wieku, wykształcenia oraz innych cech. Podejmowane są także działania mające na celu upowszechnianie wśród szerokiego grona odbiorców wiedzy zarówno o nowym narzędziu do mierzenia luki płacowej, jak i o zagadnieniu nierówności płacowych.

Aktywnie promowane jest także zrównoważenie podziału obowiązków domowych oraz godzenia życia zawodowego z prywatnym i rodzinnym. Głównym narzędziem jest portal www.rodzinaipraca.gov.pl przygotowany w ramach projektu „Rodzina i Praca – to się oplaca!”. Prezentuje on i promuje narzędzia oraz mechanizmy wspierające godzenie życia zawodowego i rodzinnego.

Eliminacja dyskryminacji ze względu na płeć we wszystkich obszarach życia społecznego to zadanie realizowane w ramach rządowego „Krajowego Programu Działań na rzecz Równego Traktowania”. Pierwsza edycja programu została wdrożona w latach 2013–2016. Obecnie trwają prace nad projektem programu na kolejne lata.

W ramach „Krajowego Programu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie na lata 2014–2020” podejmowane są działania w 4 obszarach:

profilaktyka i edukacja społeczna, ochrona i pomoc osobom dotkniętym przemocą w rodzinie, oddziaływanie na sprawców przemocy oraz podnoszenie kompetencji służb i przedstawicieli podmiotów odpowiedzialnych za przeciwdziałanie przemocy w rodzinie. Działa ogólnopolskie pogotowie dla ofiar przemocy w rodzinie „Niebieska Linia”, w ramach którego funkcjonuje m.in. telefon dla ofiar przemocy. Według badania przeprowadzonego przez Agencję Praw Podstawowych w 2014 r. poziom przemocy wobec kobiet w Polsce był najniższy w skali UE i wynosił 19%, przy czym średnia dla UE wynosiła 33%.

Programy ochrony zdrowia prokreacyjnego i rozwoju opieki prenatalnej opisane są w części dotyczącej realizacji celu 3.

Projekty strategiczne

Polityka rodzinna i opieka nad dziećmi – kompleksowe i systemowe wspieranie rodzin z dziećmi - zapewnienie opieki instytucjonalnej nad małymi dziećmi, umożliwiające aktywizację zawodową rodziców i opiekunów oraz program zwiększania liczby miejsc wychowania przedszkolnego i podniesienie jakości edukacji przedszkolnej.

CEL 6

Zapewnić wszystkim ludziom dostęp do wody i warunków sanitarnych poprzez zrównoważoną gospodarkę zasobami wodnymi

Polska wyróżnia się stosunkowo małymi zasobami wód wynoszącymi ok. 1580 m³/rok/mieszkańca, co stanowi zaledwie ok. 35% średniej europejskiej. Uwzględniając gęstość zaludnienia, Polska często boryka się z problemem niedoboru wody w niektórych obszarach kraju. Na 75% powierzchni kraju występują okresowo deficyty wody. Całkowity bilans wodny Polski jest zależny od wielkości opadów w dorzeczu rzek, ich rozkładu w czasie oraz możliwości retencji – naturalnej i sztucznej, w tym zdolności zagospodarowania wód opadowych. W tym kontekście problem stanowi zbyt mała retencja zlewni lokalnych, spowodowana między innymi wzrostem obszaru powierzchni uszczelnionych, powstających w procesie urbanizacji i rozwoju infrastruktury transportowej oraz zmianami w produkcji rolnej. Pomimo tych problemów, znaczne rezerwy zasobów wód podziemnych umożliwiają stabilny ilościowo pobór wód, co zaspokaja większość potrzeb bytowych i gospodarczych (70% wody przeznaczonej do spożycia w Polsce pochodzi z ujęć wód podziemnych).

Stopniowo wyrównywany jest w Polsce dostęp do kanalizacji i wodociągów dla ludności. W 2016 r. z sieci wodociągowej korzystało prawie 92% ogółu ludności. W miastach dostęp do wodociągu miało ponad 96% ogółu ludności. Na terenach wiejskich odsetek ten był niższy i wynosił 85%. W Polsce zauważalny jest spadek ilości

zużytej wody na 1 mieszkańca. Systematycznie wzrasta długość sieci kanalizacyjnej. W miastach z sieci w 2016 r. korzystało 90% ludności, a na obszarach wiejskich 40,3%.

Jakość wody w Polsce jest coraz lepsza. W miastach na terenie całego kraju można pić ją bezpośrednio z kranu. Zwiększone inwestycje w infrastrukturę w Polsce umożliwiły poprawę w dostępie do usług wodnych i pomogły w ograniczaniu zanieczyszczeń. Polska ma także możliwość zwiększania dostępu do wody pitnej na świecie poprzez projekty realizowane w ramach programów współpracy rozwojowej.

Priorytety

Priorytetem w zakresie zrównoważonego gospodarowania zasobami wodnymi pozostaje **zwiększenie dyspozycyjnych zasobów wód, poprawa ich stanu ekologicznego i jakości chemicznej**. Kluczowe jest utworzenie mechanizmów prawno-finansowych sprzyjających **racjonalnemu wykorzystaniu zasobów wodnych i wdrażania wodo-oszczędnych technologii, jak również budowa i modernizacja oczyszczalni ścieków**. Ważnym pozostaje wdrożenie planów zarządzania ryzykiem powodziowym dla obszarów dorzeczy oraz opracowanie i wdrożenie planu przeciwdziałania skutkom suszy.

Działania

Polska wdraża postanowienia europejskiej Ramowej Dyrektywy Wodnej – Dyrektywy 2000/60/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 23 października 2000 r. ustanawiającej ramy wspólnotowego dzia­łania w dziedzinie polityki wodnej (Dz. Urz. WE 327 z 20.12.2000, str. 1, z późn. zm.; Polskie wydanie specjalne, rozdz. 15, t. 5, s. 275) poprzez realizację działań mających na celu poprawę stanu lub potencjału jednolitych części wód, a określonych w opracowanych dokumentach planistycznych (plany gospodarowania wodami na obszarach dorzeczy, „Program wodno-środowiskowy kraju”, „Krajowy Program oczyszczania ścieków komunalnych”). Ponadto, zgodnie z postanowieniami dyrektywy powodziowej – Dyrektywy 2007/60/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 23 października 2007 r. w sprawie oceny ryzyka powodziowego i zarządzania nim (Dz. Urz. WE L 288 z 06.11.2007, str. 27), planuje się i wdraża działania mające na celu obniżenie ryzyka powodziowego poprzez równoległe prowadzenie szeregu działań, zmian w gospodarce przestrzennej i odbudowy retencji terenowej.

W ramach działań istotne jest utworzenie i rozwój jednolitej struktury zarządzania gospodarką wodną w układzie zlewniowym. Dlatego nowo utworzone Państwowe Gospodarstwo Wodne „Wody Polskie” będzie realizować zadania w zakresie bezpieczeństwa powodziowego oraz wspierać gminy w zapewnieniu dostępu do wody na potrzeby ludności i gospodarki.

Przewiduje się szereg działań, których realizacja będzie miała charakter ciągły, jak np. **proekologiczne zarządzanie lokalnymi zasobami wodnymi**, obejmujące także kształtowanie krajobrazów sprzyjających zatrzymaniu wody. Kontynuowane będą działania ukierunkowane na **rozwój infrastruktury przeciwpowodziowej** w oparciu o inwestycje

o wysokim stopniu skuteczności i racjonalności ekonomicznej oraz odpowiednie **planowanie przestrzenne**, w tym budowa zbiorników małej i dużej retencji. Dodatkowo, prowadzone będą działania informacyjno-edukacyjne w zakresie upowszechniania przyjaznych środowisku sposobów przechowywania i stosowania nawozów, w tym działania mające na celu racjonalną gospodarkę nawozową.

Ponadto, prowadzone są dalsze prace związane z budową i modernizacją oczyszczalni ścieków, z wykorzystaniem m.in. środków z funduszy strukturalnych UE. Realizowany jest program priorytetowy „Inwestycje w gospodarce ściekowej poza granicami kraju, w zlewni rzeki Bug”.

Realizowane będą działania mające na celu opracowanie krajowego programu renaturyzacji wód powierzchniowych, będącego działaniem ukierunkowanym na rozpoznanie zagrożeń i przyczyn zmian hydro-morfologicznych cieków oraz zaplanowanie działań naprawczych, które pozwolą na osiągnięcie celów środowiskowych dla tych części wód.

Warto wspomnieć również o działaniach realizowanych w ramach Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014-2020 sprzyjających tworzeniu krajobrazów zatrzymujących wodę, nakładających obowiązek nieprzekształcania trwałych użytków zielonych oraz zachowania siedlisk przyrodniczych zależnych od wody.

Istotne znaczenie ma realizacja projektu „Ochrona siedlisk i gatunków terenów nieleśnych zależnych od wód”. Głównym celem projektu jest wykonanie działań z zakresu ochrony czynnej w obrębie wybranych siedlisk przyrodniczych oraz siedlisk gatunków, zmierzających do osiągnięcia w skali całego kraju wymiernego efektu ekologicznego, jakim jest poprawa stanu ich ochrony oraz upowszechnienia wiedzy o zasadach oraz wymogach ochronnych wybranych siedlisk przyrodniczych i gatunków.

Projekty strategiczne

Woda dla rolnictwa – program wsparcia gospodarstw rodzinnych i doskonalenia gospodarki wodnej w rolnictwie w warunkach okresowych niedoborów i nadmiarów wody, w tym w budowie, odbudowie i prawidłowym wykorzystaniu urządzeń melioracyjnych dla poprawienia warunków produkcji, powiększenia retencji wodnej oraz osiągnięcia efektów środowiskowych.

Kompleksowy program adaptacji lasów i leśnictwa do zmian klimatycznych do roku 2020 – ma na celu zapobieganie powstawaniu lub minimalizacji negatywnych skutków zjawisk naturalnych (suszy i pożarów), niszczącego działania wód wezbraniowych, powodzi i podtopień poprzez rozwój systemów małej retencji, przeciwdziałanie nadmiernej erozji gleb, wzmocnienie odporności ekosystemów leśnych zagrożonych postępującymi zmianami klimatu.

Infrastruktura dla rozwoju obszarów wiejskich – celem jest zwiększenie dostępności mieszkańców obszarów wiejskich do podstawowych usług publicznych i poprawy ich jakości, w tym z zakresu gospodarki wodno-ściekowej.

Przykłady inicjatyw

Karpaty Łąca – kwietne łąki: realizowane przez Centrum UNEP/GRID-Warszawa we współpracy z Żywiec Zdrój S.A. Projekt dotyczy czynnej ochrony nieleśnych siedlisk przyrodniczych (łąk występujących w otoczeniu ujęć wody pitnej) i zasobów wodnych.

GLOBE (Global Learning and Observations to Benefit the Environment) – koordynowany przez Centrum UNEP/GRID-Warszawa, zawiera m.in. moduł badań hydrologicznych, w ramach którego uczniowie szkół uczestniczących w programie badają wybrane parametry jakości wody.

Domaszków-Tarchalice – odtworzenie naturalnej retencji przeciwpowodziowej doliny rzeki Odry: w ramach projektu wybudowano wał przeciwpowodziowy na odcinku od miejscowości Domaszków do miejscowości Tarchalice. Założeniem było odtworzenie naturalnej retencji przeciwpowodziowej doliny rzeki Odry i odtworzenie naturalnej terasy zalewowej rzeki.

Działania

Rząd RP stoi na stanowisku, iż transformacja energetyczna musi zapewnić obywatelom dostęp do pewnych dostaw energii po akceptowalnych cenach.

Głównym instrumentem ograniczenia emisji CO₂ będzie zastępowanie jednostek wytwórczych energii elektrycznej, których emisyjność przekracza normy, a ich średnioroczna sprawność wynosi mniej niż 35%, nowymi, wysokosprawnymi jednostkami opartymi o krajowe zasoby energetyczne (jak np. nowy blok elektrowni Kozienice o sprawności 46% oddany do użytku w 2017 r.). W 2018 r. przyjęto kolejny dokument sprawozdawczy pt. „Krajowy Plan Działań dotyczący efektywności energetycznej”, zawierający informacje na temat postępu w wypełnianiu krajowego celu w zakresie efektywności energetycznej według stanu na rok 2017, który zawiera również aktualny opis środków służących poprawie efektywności energetycznej. Wyznacza on konkretne działania, które poprawią efektywność energetyczną w poszczególnych sektorach gospodarki, w tym środki, które posłużą

osiągnięciu ogólnego celu efektywności energetycznej rozumianego jako uzyskanie 20% oszczędności w zużyciu tzw. energii pierwotnej w UE do 2020 r. Rozwój innowacji w sektorze energii nakierowany będzie na rozwiązania przyczyniające się do: poprawy bilansowania podaży i popytu na energię elektryczną, zmniejszenia uzależnienia od zewnętrznych dostaw paliw, wykorzystania odpadów z sektora i dla sektora energii ze względów ekonomicznych.

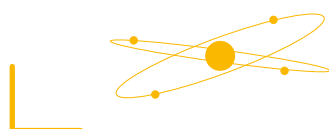
Polska rozwija inteligentne sieci elektroenergetyczne (*smart grid*) oraz inteligentny pomiar energii elektrycznej (*smart metering*), co pozwoli zmaksymalizować stopień wykorzystania dostępnej ilości energii. Wprowadza się zmiany legislacyjne dla ułatwienia prowadzenia procesu modernizacji i rozbudowy sieci energetycznych. Minister Energii powołał zarządzeniem z dnia 26 czerwca 2017 r. Zespół do spraw ograniczenia ubóstwa energetycznego w Polsce (Dz. Urz. ME poz. 7) celem przygotowania założeń i wdrożenia polityki w zakresie przeciwdziałania występowaniu zjawiska ubóstwa energetycznego.

Projekty strategiczne

Rynek mocy – wdrożenie mechanizmu zapewniającego ciągłość i stabilność dostaw energii elektrycznej do gospodarstw domowych i dla przemysłu.

Program polskiej energetyki jądrowej – dywersyfikacja źródeł energii, zmniejszenie wpływu energetyki na środowisko, rozwój ośrodków naukowo-badawczych oraz polskiego przemysłu.

Hub gazowy – utworzenie na terytorium Polski centrum przesyłu i handlu gazem dla państw Europy Środkowej i Wschodniej oraz państw bałtyckich.

Program Rozwoju Elektromobilności – skoncentrowanie środków publicznych na rozwoju sektora pojazdów elektrycznych w Polsce oraz budowy infrastruktury dla paliw alternatywnych w 32 polskich aglomeracjach.

Rozwój i wykorzystanie potencjału geotermalnego w Polsce – stworzenie warunków dla promocji oraz rozwoju energetyki odnawialnej, bazującej na źródłach geotermalnych.

Restrukturyzacja sektora górnictwa węgla kamiennego – tworzenie warunków sprzyjających budowie rentownego, efektywnego i nowoczesnego sektora górnictwa węgla kamiennego.

Energetyka rozproszona – projekt mający na celu rozwój wytwarzania energii elektrycznej i ciepła przy wykorzystaniu źródeł odnawialnych (OZE) na potrzeby społeczności lokalnej oraz tworzenie warunków regulacyjnych pozwalających na rozwój lokalnych obszarów zrównoważonych energetycznie – klastrów energii, spółdzielni energetycznych itp.

Promować stabilny i inkluzywny wzrost gospodarczy, pełne i produktywne zatrudnienie oraz godną pracę dla wszystkich ludzi

Polska gospodarka pozostaje jednym z liderów wzrostu gospodarczego wśród krajów UE. Charakteryzuje ją duża skala przedsiębiorczości, obrazowana m.in. przez większy niż średnio w UE udział mikrofirm w zbiorowości podmiotów gospodarczych. Udział całego sektora MŚP w generowaniu wartości dodanej jest wciąż niższy niż średnia unijna (54,3% wobec 56,8% w 2016 r.), niemniej Polska należy do grona państw UE, w których średnie przedsiębiorstwa – osiągnęły w 2016 r. lepsze wyniki od średniej unijnej – zarówno pod względem wartości dodanej, jak i zatrudnienia. Dynamicznie wzrasta liczba mikro oraz małych firm, a także liczba nowo zarejestrowanych podmiotów. Wyzwaniami dla polskich MŚP pozostają niski poziom umiędzynarodowienia i niedostateczny rozwój innowacyjności, niski poziom przeżywalności małych firm, a także relatywnie słaba zdolność do sieciowania się i współpracy.

Polityka wsparcia przedsiębiorczości należy do priorytetów polskiego rządu. Wyzwaniem jest skuteczne stymulowanie działalności rozwojowej firm, w tym zwłaszcza innowacyjnej, co jest niezbędne dla pozytywnych przemian strukturalnych w gospodarce i zwiększania jej produktywności. Ważne miejsce w działaniach prorozwojowych zajmuje usuwanie istniejących barier, w tym regulacyjnych oraz finansowych. W ostatnich latach dużo udało się osiągnąć m.in. w zakresie poprawy dostępu MŚP do finansowania. Warto wskazać, że pod względem wielkości rządowych gwarancji kredytów dla MŚP (0,8% PKB w 2016 r.) Polska plasuje się w czołówce krajów OECD.

Sytuacja na rynku pracy zdecydowanie się poprawiła i wykazuje pozytywne tendencje. Liczba pracujących rośnie, a wskaźnik zatrudnienia w grupie wiekowej 15–64 lata w ciągu dekady zwiększył się znacząco, osiągając w III kwartale 2017 r. 66,5% (w UE 68,2%). Dzięki spadkowi liczby osób bezrobotnych w przeciągu roku o ponad ćwierć miliona stopa bezrobocia rejestrowanego osiągnęła na koniec 2017 r. niski poziom 6,6%. W grupie wiekowej poniżej 25 roku życia udział osób bezrobotnych w ogólnej liczbie zarejestrowanych bezrobotnych spadł z 18,6% na koniec 2013 r. do 12,4% na koniec 2017 r. (w 2014 r. rozpoczęto realizację programu „Gwarancje dla młodzieży”²⁴).

W 2017 r. aktywnymi formami wsparcia na rynku pracy objęto 258 tys. kobiet, czyli 53% ogółu bezrobotnych korzystających z instrumentów aktywizacyjnych.

Priorytety

Polska na obecnym etapie rozwoju **poszukuje nowych przewag konkurencyjnych opartych na zaawansowaniu technologicznym produktów, jakości i innowacyjności oferowanych produktów, jak również mechanizmów umiędzynarodowienia przedsiębiorstw.**

Priorytetem jest także rozwój przedsiębiorczości poprzez wprowadzanie ułatwień prawnych związanych z prowadzeniem działalności gospodarczej, w tym dostępu do instrumentów finansowania rozwoju przedsiębiorstwa dostosowanych do jego wielkości.

Niezmienne kluczowym jest zwiększanie wskaźnika zatrudnienia, promowanie stabilnych form zatrudnienia i jednocześnie elastycznych metod organizacji i świadczenia pracy. Ważnym elementem jest odpowiednie kreowanie rynku pracy dla zapewnienia godnej pracy dla wszystkich.

Aktywizacja zawodowa osób młodych, kobiet, osób w wieku 50+, osób długotrwale bezrobotnych, jak również niepełnosprawnych jest nadrzędnym celem na styku polityki gospodarczej i społecznej. Ważna jest również poprawa przepływu niewykorzystanych zasobów pracy z rolnictwa do innych sektorów poprzez m.in. ułatwienie nabywania umiejętności i kwalifikacji zawodowych (w szczególności osób z małych i średnich gospodarstw rolnych) oraz umożliwianie łączenia pracy zawodowej z aktywnością w rolnictwie. Projektowane są aktywne instrumenty rynku pracy, poprawa współpracy z pracodawcami, likwidacja barier w podejmowaniu zatrudnienia. W związku z nasilającą się migracją międzynarodową o charakterze ekonomicznym dostrzegamy także potrzebę rozwoju odpowiedzialnej polityki migracyjnej.

24. Informacje o programie dostępne są na stronie internetowej: <http://gdm.praca.gov.pl>.

Działania

Rząd od lat podejmuje wiele wysiłków na rzecz poprawy warunków prowadzenia działalności gospodarczej i inwestycyjnej w Polsce. W ramach usprawnienia otoczenia prawno-instytucjonalnego dla biznesu przygotowana została największa od 1989 r. reforma prawa gospodarczego, złożona z dwóch pakietów: „100 zmian dla firm” oraz „Konstytucji Biznesu”.

Kluczowym impulsem na rzecz wsparcia rozwoju gospodarczego jest utworzenie Polskiego Funduszu Rozwoju, który zapewnia większe możliwości pozyskania dodatkowych środków z rynków finansowych, zarówno krajowego, jak i zagranicznego na potrzeby realizacji inwestycji rozwojowych. Zapewniono powszechność gwarancji wspierających rozwój przedsiębiorstw, tworząc Krajowy Fundusz Gwarancyjny.

Obniżono podatek CIT do 15% dla małych podatników oraz dla podatników rozpoczynających działalność w pierwszym roku podatkowym, dzięki czemu najmniejsze podmioty gospodarcze zyskały możliwość akumulacji dodatkowego kapitału na rzecz przyszłych działań inwestycyjnych i rozwojowych.

Szereg działań ukierunkowanych jest na wsparcie start-upów oraz zaangażowanie dużych przedsiębiorstw w rozwój firm technologicznych. Uruchomiono program „Start in Poland”, przygotowano także nowy system wspierania innowacyjnych pomysłów na styku sektora nauki i biznesu poprzez m.in. ulgi podatkowe na B+R.

Jednocześnie planowane jest wprowadzenie nowego mechanizmu udzielania wsparcia przedsiębiorcom w podejmowaniu nowych inwestycji na terytorium Polski (Specjalne Strefy Ekonomiczne – Polska). Projektowane wsparcie dotyczy zwolnienia od podatku dochodowego (CIT lub PIT) oraz nieodpłatnych usług informacyjnych świadczonych przez podmioty odpowiedzialne za wspieranie nowych inwestycji. Oczekuje się, że nowe rozwiązania przyczynią się do wzrostu inwestycji realizowanych przez MŚP, a wprowadzenie kryteriów jakościowych ma na celu objęcie wsparciem inwestycji charakteryzujących się większą wartością dodaną. Planowane jest dalsze wsparcie dla internacjonalizacji gospodarki, w tym m.in. poprzez zwiększanie udziału polskich firm w zamówieniach na rzecz organizacji międzynarodowych.

W 2016 r. powołana została Komisja Kodyfikacyjna Prawa Pracy, złożona z przedstawicieli wskazanych przez ministra właściwego ds. pracy, przedstawicieli partnerów społecznych, skupionych w Radzie Dialogu Społecznego, a także przedstawicieli nauki i ekspertów. Jej celem było opracowanie dwóch projektów ustaw – *Kodeksu pracy wraz z uzasadnieniem* oraz *Kodeksu zbiorowego prawa pracy z uzasadnieniem*. W 2018 r. Komisja zakończyła prace. Projekty ustaw: Kodeks pracy i Kodeks zbiorowego prawa pracy, opracowane przez tę Komisję, zostały przekazane Ministrowi Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej. Propozycje rozwiązań prawnych zawarte w obu projektach ustaw zostaną wykorzystane w pracach legislacyjnych prowadzonych

w MRPiPS. W oparciu o wybrane propozycje zostaną przedstawione projekty aktów prawnych etapowo zmieniające przepisy w zakresie prawa pracy. Będą to w pierwszej kolejności propozycje dotyczące w szczególności czasu pracy.

Realizując zasadę zapewnienia godnej pracy dla wszystkich, podjęto kroki mające na celu wyrównywanie kosztów pracy pomiędzy umowami cywilno-prawnymi a pracą świadczoną na podstawie Kodeksu pracy. Wprowadzono ustawową gwarancję minimalnej wysokości wynagrodzenia dla określonych umów cywilnoprawnych w postaci minimalnej stawki godzinowej. Corocznie wysokość tej stawki będzie waloryzowana w stopniu odpowiadającym wzrostowi minimalnego wynagrodzenia za pracę.

Corocznie podwyższane jest wynagrodzenie minimalne, które w latach 2016–2018 wzrosło o 13,5%. Kwota płacy minimalnej stanowiła w I kwartale br. nieco powyżej 45% przeciętnego wynagrodzenia w gospodarce narodowej.

W celu przeciwdziałania wykorzystywaniu przez pracodawców swej przewagi na rynku pracy, we wrześniu 2016 r. wprowadzono ustawowe zobowiązanie pracodawców do potwierdzenia na piśmie warunków, zawartej z pracownikiem, umowy o pracę przed dopuszczeniem pracownika do pracy, jeżeli umowa o pracę nie została zawarta z zachowaniem formy pisemnej. Poprzednio pracodawca był zobowiązany do pisemnego potwierdzenia umowy najpóźniej w dniu rozpoczęcia pracy, jeżeli umowa o pracę nie została zawarta z zachowaniem formy pisemnej. Niespełnienie przez pracodawcę tego obowiązku jest wykroczeniem zagrożonym karą grzywny.

Doceniając potencjał osób młodych, szczególne działania kierowane są na rzecz aktywizacji tej grupy. Realizowane są „Gwarancje dla młodzieży” (będące ogólnoeuropejską inicjatywą), polegające na zapewnieniu każdej osobie do 25 roku życia (w Polsce do 29 roku życia) oferty pracy, aktywizacji zawodowej lub dalszej edukacji w ciągu 4 miesięcy od ukończenia edukacji lub utraty pracy. Do stabilizacji rynku pracy przyczyniają się również prowadzone od kilku lat działania na rzecz ograniczenia nadmiernego stosowania umów tymczasowych, w szczególności działania, które zmniejszają różnice w kosztach zatrudnienia w oparciu o stosunek pracy oraz umowy niestandardowe, dzięki czemu obserwujemy stopniowe zmniejszenie skali zjawiska zastępowania umów o pracę umowami cywilnoprawnymi.

Za kluczowe uznajemy działania na rzecz aktywizacji zawodowej kobiet. Podejmowane przez powiatowe urzędy pracy działania obejmują formy pomocy ułatwiającej również bezrobotnym kobietom powrót na rynek pracy. Istotne dla sprawnego powrotu kobiet na rynek pracy po okresie urodzenia i sprawowania opieki nad dzieckiem jest zapewnienie odpowiedniej liczby miejsc opieki nad dziećmi. Działania tego typu podejmowane są w ramach omówionego celu 5.

Ważnym elementem rozwoju polskiego rynku pracy jest zapewnienie jego otwartości na najbardziej wrażliwe grupy, tj. osoby niepełnosprawne. Przygotowywana jest „Strategia na rzecz Osób Niepełnosprawnych

na lata 2018–2030” oraz powiązany z nią „Narodowy Program Zatrudnienia Osób Niepełnosprawnych”, które przewidują m.in. uzupełnienie lub modyfikację obecnie funkcjonujących instrumentów wspierania zatrudnienia i aktywizacji zawodowej osób niepełnosprawnych oraz wspierania osób niepełnosprawnych w wejściu i utrzymaniu się na rynku pracy lub podejmowaniu działalności gospodarczej.

Dokonano również zmiany przepisów dotyczących zatrudniania cudzoziemców, uwzględniając potrzebę ułatwień w dostępie do polskiego rynku pracy. Jednym z celów wprowadzenia zmian było również przeciwdziałanie występującym nadużyciom oraz sprawniejsze zarządzanie migracjami zarobkowymi.

Polska podnosi swoje standardy rynku pracy również poprzez aktywną politykę międzynarodową w tym zakresie. Polska ratyfikowała *Protokół z 2014 r. do Konwencji Międzynarodowej Organizacji Pracy nr 29 z 1930 r. dotyczący pracy przymusowej lub obowiązkowej* ustawą z dnia 21 października 2016 r. o ratyfikacji Protokołu do Konwencji

nr 29 dotyczącej pracy przymusowej z 1930 r., przyjętego w Genewie w dniu 11 czerwca 2014 r. (Dz. U. poz. 1942), który nakłada m.in. obowiązek podejmowania skutecznych działań na rzecz zapobiegania pracy przymusowej lub obowiązkowej, eliminowania korzystania z takiej pracy, zapewnienia jej ofiarom ochrony i dostępu do odpowiednich środków naprawczych.

Warte podkreślenia jest również, że polski rząd 29 maja 2017 r. przyjął „Krajowy Plan Działania na rzecz wdrażania *Wytocznych ONZ dotyczących biznesu i praw człowieka* na lata 2017–2020”. („Wytoczne ONZ dotyczących biznesu i praw człowieka” zatwierdzone zostały przez Radę Praw Człowieka ONZ w 2011 r.). KPD zawiera informacje na temat działań na rzecz społecznej odpowiedzialności przedsiębiorstw, a także odwołanie się do strategicznych dokumentów w tej dziedzinie. Umieszczenie tych informacji w KPD jest związane ze świadomą polityką państwa wspierania przedsiębiorstw z jednoczesnym podkreśleniem konieczności przestrzegania przez nie praw człowieka²⁵.

25. Dokument dostępny jest na stronie internetowej Ministerstwa Przedsiębiorczości i Technologii: www.mpit.gov.pl/media/42613/kpd.pdf.

Projekty strategiczne

	<p>„100 zmian dla firm” – rozwiązania kluczowe dla podmiotów sektora MŚP, w tym m.in. dotyczące sukcesji firm rodzinnych, formuły prawnej ‘Prosta Spółka Akcyjna’ czy procedury „milczącej zgody”.</p>
	<p>Polityka Nowej Szansy – system wsparcia dla przedsiębiorstw w trudnościach oraz nowy start – stworzenie kompleksowego systemu wsparcia dla przedsiębiorców, zorientowanego na przeciwdziałanie upadłości firm oraz ułatwianie ponownego rozpoczęcia działalności gospodarczej osobom, które poniosły porażkę biznesową.</p>
	<p>Nowe szanse dla wsi – program aktywizacji zawodowej rolników oraz osób związanych z rolnictwem dla potrzeb pozarolniczego rynku pracy, z wykorzystaniem instrumentów finansowanych ze środków polityki spójności, PROW 2014-2020 oraz krajowych instrumentów rynku pracy.</p>
	<p>Centrum rozwoju MŚP – inicjatywa ramowa realizowana przez Polską Agencję Rozwoju Przedsiębiorczości oraz Grupę Polski Fundusz Rozwoju. Wsparcie szkoleniowe skierowane do sektora MŚP, w tym zwłaszcza firm rodzinnych.</p>
<p>Start In Poland </p>	<p>Program Start in Poland – nowy instrument ukierunkowany na stworzenie ekosystemu sprzyjającego rozwojowi startupów w Polsce na każdym etapie ich rozwoju.</p>
	<p>Gwarancje dla młodzieży – program indywidualnej i kompleksowej aktywizacji zawodowo-edukacyjnej osób młodych wchodzących na rynek pracy. Gwarancje są częścią „Pakietu na rzecz zatrudnienia młodzieży” wypracowanego przez KE.</p>
	<p>Polityka Migracyjna Polski – kompleksowy dokument przedstawiający polski model aktywnej polityki migracyjnej, zakładającej m.in. usprawnienie zarządzania procesami emigracyjnymi, imigracyjnymi, integracji cudzoziemców oraz zachęty do ich osiedlania się w Polsce, z uwzględnieniem bezpieczeństwa państwa.</p>
	<p>Budowa Domu Polskich Turystycznych Marek Terytorialnych wraz z systemem koordynacji polityki turystycznej – stworzenie systemowych i kompleksowych rozwiązań prawnych, organizacyjnych, finansowych i narzędziowych w zakresie integracji, koordynacji, komercjalizacji i internacjonalizacji polskich, markowych produktów turystycznych opartych na potencjale kulturowym i przyrodniczym kraju.</p>

Przykłady inicjatyw

Program „Biznes i Prawa Człowieka” – realizowany przez Global Compact Network Poland – ma na celu implementację Wytycznych ONZ ds. biznesu i praw człowieka w Polsce oraz ich praktyczne zastosowanie w Programach Etycznych w firmach i instytucjach. Powołana w ramach Programu Koalicja skupia ponad 100 firm i instytucji aktywnie angażujących się w działania z zakresu wdrażania i rozpowszechniania wartości etycznych.

Standard Minimum Programu Etycznego – jako zestaw wartości i narzędzi uznanych za zbiór podstawowych rozwiązań dla stworzenia programu etycznego w organizacji każdej wielkości – wypracowany wspólnie przez Global Compact Network Poland i Instytucje Partnerskie oraz Koalicję Rzeczników Etyki.

Budować stabilną infrastrukturę, promować zrównoważone uprzemysłowienie oraz wspierać innowacyjność

Rozwój innowacyjności pozostaje jednym z kluczowych wyzwań polskiej gospodarki. Wysokość wydatków przeznaczanych w Polsce na badania i rozwój wzrosła z 0,56% PKB w 2006 r. do 0,97% PKB w 2016 r., wciąż jednak kształtuje się poniżej średniej dla UE. Polski eksport zdominowany jest przez towary niskoprzetworzone, a udział sektorów wysokiej techniki oraz usług jest w dalszym ciągu niezadawalający. Jednocześnie zauważalne są pozytywne tendencje. Proces technologiczny przyspieszył, m.in. przy udziale funduszy UE, nastąpiła odnowa parku maszynowego, powstała nowa infrastruktura B+R, a także wzrosły kompetencje kadr realizujących innowacyjne projekty. Dodatkowo, obok absorpcji gotowych technologii, przedsiębiorstwa coraz częściej dążą do opracowywania własnych rozwiązań, opartych na wynikach własnych prac B+R i budowania na nich przewagi konkurencyjnej.

Zmiany, które dokonały się w Polsce w ciągu ostatnich lat wpłynęły pozytywnie na innowacyjność gospodarki. W corocznych rankingach agencji Bloomberg od kilku lat notujemy stały awans (Bloomberg Innovation 2018 Index na 21. miejsce). Polska, według European Innovation Scoreboard 2016, należy do grupy umiarkowanych innowatorów. Tym samym jednym z wyzwań będzie pobudzenie polskiej gospodarki i zachęcenie przedsiębiorców do podjęcia inwestycji w zakresie innowacyjności.

Pomimo powszechnego dostępu do mobilnego Internetu w Polsce, faktyczny poziom wykorzystania technologii cyfrowych jest niski. Zgodnie z danymi z OECD tylko 25% osób korzysta z Internetu codziennie w celu komunikowania się i wyszukiwania informacji.

Polska od lat prowadzi działania na rzecz sieci powiązań w infrastrukturze komunikacyjnej. Znacznie poprawił się stan techniczny sieci dróg krajowych (liczącej jeszcze w 2010 r. 18 608 km). W latach 2000–2015 udało się zwiększyć odsetek dróg będących w dobrym stanie o nawierzchni twardej ulepszonej z 55,1% do prawie 64%.²⁶ Od momentu wejścia Polski do Unii Europejskiej, dzięki wykorzystaniu środków w ramach polityki spójności,

nastąpił znaczny przyrost długości dróg ekspresowych i autostrad w kraju.²⁷ Na podstawie danych GUS/ Generalnej Dyrekcji Dróg Krajowych i Autostrad, w dekadzie pomiędzy 2003 a 2013 r. długość autostrad zwiększyła się o 266%, a dróg ekspresowych o 452%.

Priorytety

Długoterminowym celem rozwoju gospodarczego jest trwale skierowanie Polski na drogę innowacyjności, wyjście z pułapki średniego dochodu oraz zaplecza taniej siły roboczej. Kluczowa jest poprawa środowiska prawno-instytucjonalnego stymulującego do podejmowania ryzykownej działalności innowacyjnej. W konsekwencji nastąpi wzrost udziału przemysłów i usług wiodących w strukturze gospodarki. Postęp ten będzie mierzony m.in. intensywnością GERD i BERD (wzrost w 2020 r. odpowiednio do 1,7% PKB i 0,8% PKB). Zauważalnym efektem będzie zwiększenie stopnia zaawansowania technologicznego produktów, stymulowanie powstawania nowych rozwiązań technologicznych i organizacyjnych, oparcie przewag konkurencyjnych na jakości i innowacyjności produktów i usług.

Funkcję wspierającą dla realizacji powyższych priorytetów zapewnić ma rozbudowana infrastruktura komunikacyjna (ułatwiająca współpracę, wymianę handlową), powszechny i lepiej wykorzystywany dostęp do infrastruktury telekomunikacyjnej, Internetu i technologii cyfrowych oraz dostęp do danych, a także umiędzynarodowienie przedsiębiorstw, a zwłaszcza MŚP, poprzez stworzenie instrumentów wsparcia dla polskich eksporterów i inwestorów.

26. GUS, *Transport - wyniki działalności w 2000 r., 2001*; GUS, *Transport - wyniki działalności w 2016 r.*, 2017.

27. Ministerstwo Rozwoju, *Strategia na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju*, 2017, s. 303.

Dla nadania nowych impulsów dla rozwoju innowacyjności w Polsce opracowano „Białą Księgę Innowacji” – zidentyfikowano rozwiązania legislacyjne i organizacyjne ukierunkowane na podnoszenie innowacyjności polskiej gospodarki. Znalazły się one w ustawie z dnia 6 marca 2018 r. – Prawo przedsiębiorców (Dz. U. poz. 646), ustawach o innowacyjności: ustawie z dnia 4 listopada 2016 r. o zmianie niektórych ustaw określających warunki prowadzenia działalności innowacyjnej (Dz. U. poz. 1933, z późn. zm.) oraz w ustawie z dnia 9 listopada 2017 r. o zmianie niektórych ustaw w celu poprawy otoczenia prawnego działalności innowacyjnej (Dz. U. poz. 2201), a także w projektach ustaw: o sieci badawczej; Łukasiewicz oraz Prawo własności przemysłowej. Ustawy te wprowadziły i poszerzyły system instrumentów premiujący i zachęcający do podejmowania działalności innowacyjnej, ponadto ustabilizowały sposób finansowania komercjalizacji wyników badań naukowych i prac rozwojowych. Wprowadzone zmiany dotyczyły także przysługujących ulg z tytułu B+R oraz nadawania statusu centrum badawczo-rozwojowego dla mniejszych przedsiębiorstw, a także zwiększenia możliwości finansowania przez *venture capital* innowacyjnych przedsiębiorstw. Zmiana modelu biznesowego i zachęcenie przedsiębiorców do większego ryzyka, jeśli chodzi o wprowadzanie nowych produktów, staje się nieodłącznym elementem polityki innowacyjności. Pozwoli to uatrakcyjnić zbiorowe formy inwestowania w innowacyjne, a bardziej wymagające przedsięwzięcia, w dużej mierze współfinansowane środkami publicznymi.

Uruchomiono program „Start in Poland” wspierający rozwój ekosystemu start-upowego, który skupia najważniejsze instrumenty wsparcia start-upów w Polsce i obejmuje wszystkie stadia rozwoju młodych firm. Wspiera także długofalową współpracę pomiędzy firmami różnej wielkości, proces dzielenia się wiedzą i własnością intelektualną.

Zwiększa się efektywność wsparcia dla polskich eksporterów i firm decydujących się na podjęcie prób ekspansji na rynkach zagranicznych. Co ważne, jest ono dostosowywane do potrzeb polskiego eksportera.

Uwzględniając, że specyfiką przemysłu (w szczególności przetwórstwa przemysłowego) jest daleko idąca mechanizacja i automatyzacja procesów wytwórczych, a w rezultacie potencjał wzrostu wydajności w tym obszarze jest duży, Polska stawia na silny przemysł i niezbędne zmiany strukturalne w tym zakresie. Polityka przemysłowa opiera się o podejście ekosystemowe, tworzące ugruntowany potencjał do transferu i absorpcji wiedzy i kompetencji. Wsparcie kierowane jest do sektorów o trwałych przewagach komparatywnych lub nisz produktowych. Dodatkowym impulsem rozwojowym będzie spełnienie wymagań ochrony środowiska, w tym powstrzymania procesu zmian klimatu oraz ochrony powietrza.

Działania rządu koncentrują się na wdrażaniu nowych cyfrowych rozwiązań techniczno-technologiczno-organizacyjnych, jak również rozwoju gałęzi przemysłu opartych na technologiach cyfrowych, zdolnych do tworzenia produktów przełomowych „Przemysł 4.0”. Efektem podejmowanych działań na rzecz inteligentnej reindustrializacji będzie nasycenie przemysłu wysokowartościowymi usługami (B+R, wzornictwo – design, teleinformatyka) w celu zwiększenia udziału innowacyjnych produktów.

Szczególnie istotnym jest rozwój technologii cyfrowych i tworzenie warunków dla budowy sieci szerokopasmowych (mobilnych i stacjonarnych). Działania ukierunkowane są przede wszystkim na rozwój i modernizację infrastruktury teleinformatycznej i telekomunikacyjnej, w szczególności na obszarach wiejskich. Wiele działań kierowanych jest także na rozwój społeczeństwa informacyjnego i kompetencji cyfrowych – w tym wsparcie w obszarze edukacji, nauki, kształcenia przez całe życie, zwiększenie dostępu obywateli do informacji sektora publicznego, zapewnienie cyberbezpieczeństwa związanego z ochroną poufności informacji, ciągłości działania systemów informatycznych, czy prowadzenia kampanii edukacyjno-informacyjnych na rzecz upowszechnienia korzyści z wykorzystania technologii cyfrowych.

Kluczowym przy tym jest zapewnienie bezpieczeństwa danych, w tym wsparcie działań mających na celu opracowanie polityki danych, stworzenie ram regulacyjnych dla nowych usług cyfrowych i organu kontrolnego.

Mając na uwadze znaczenie danych, ich własności i wykorzystania, opracowano koncepcję Przemysł+. Jej celem jest wzmocnienie gospodarki opartej na danych w Polsce. Przemysł+ zakłada, że dane nieosobowe są dźwignią dla nowoczesnej gospodarki i powinny być bezpłatne, ponieważ najnowocześniejsze technologie komputerowe nie mogą istnieć bez swobodnego dostępu do danych i swobodnego przepływu danych.

Polska zdaje sobie sprawę, że dla pełnego wykorzystania potencjału rozwojowego konieczne jest rozwijanie również tradycyjnej infrastruktury komunikacyjnej w postaci dróg, kolei i transportu intermodalnego.

System transportowy może tworzyć impulsy rozwojowe w gospodarce, o ile będzie zdolny sprostać wyzwaniu zwiększania dostępności w czasie i w przestrzeni usług transportowych, wyzwaniu ograniczania kosztów i czasu transportu, przy jednoczesnej sukcesywnej poprawie efektywności energetycznej i obniżaniu jednostkowych wskaźników emisyjności, a także potrzebie rozwoju multimodalności oraz innym oczekiwaniom użytkowników.

Kontynuowane są działania na rzecz powiększenia sieci powiązań w infrastrukturze komunikacyjnej. Efektem działań będzie zbudowanie wielogłęziowej (kolej, drogi, sieci aglomeracyjne, sieci żegluga śródlądowej i morskiej, porty lotnicze) zintegrowanej i uzupełniającej się sieci transportowej. Pozwoli ona m.in. na ograniczanie jednostkowych kosztów transportu, poprawę bezpieczeństwa, jakości usług transportowych w przewozie towarów i pasażerów, dostępności transportowej w wymiarze europejskim, krajowym, regionalnym i lokalnym, a także ograniczenie emisji zanieczyszczeń pochodzących z tego sektora. Rozwój infrastruktury transportowej o charakterze regionalnym i lokalnym (zwłaszcza w obszarze transportu drogowego i kolejowego oraz w ograniczonym zakresie wodnego śródlądowego), będzie miał na celu włączenie obszarów o słabej dostępności (m.in. obszary wiejskie, przygraniczne i peryferyjne) w procesy gospodarcze i rozwojowe.

Projekty strategiczne

GLOBAL Inno-STARS – projekt skierowany do technologicznych przedsiębiorstw sektora MŚP, mający na celu ułatwienie im skutecznego wejścia na rynek zagraniczny w formie partnerstwa strategicznego bądź zaangażowania kapitałowego.

Nowa polityka przemysłowa – przygotowanie dokumentu określającego potencjał przemysłowy, identyfikującego potrzeby i bariery przemysłu, kierunki interwencji państwa oraz instrumenty wsparcia niezbędne dla jego rozwoju.

GreenInn – stworzenie preferencji dla zielonych technologii w aplikowaniu w programach, w tym tworzenie akceleratorów branżowych, które wypromują rozwiązania na rynku globalnym.

Polska Platforma Przemysłu 4.0 – powołanie krajowego integratora odpowiedzialnego za doprowadzenie do transformacji krajowego przemysłu do poziomu określanego jako „Przemysł 4.0”.

Rozwój Transportu Intermodalnego – określenie działań, w tym niezbędnych inwestycji w infrastrukturę transportu, zapewniających zwiększenie przewozów intermodalnych.

Gwarancje dla młodzieży – program indywidualnej i kompleksowej aktywizacji zawodowo-edukacyjnej osób młodych wchodzących na rynek pracy. Gwarancje są częścią „Pakietu na rzecz zatrudnienia młodzieży” wypracowanego przez KE.

Program Budowy Dróg Krajowych na lata 2014-2023 – projekt zapewniający dokończenie budowy najważniejszych ciągów dróg ekspresowych i autostrad oraz obwodnic, a także realizacja działań inwestycyjnych poprawiających bezpieczeństwo ruchu drogowego.

Ekologiczny Transport – przegląd działań niezbędnych dla rozwoju transportu niskoemisyjnego, w tym publicznego, obejmującego m.in. rozwiązania umożliwiające przechodzenie na tabor niskoemisyjny w transporcie publicznym oraz niskoemisyjne pojazdy samochodowe; rozbudowę infrastruktury transportu niskoemisyjnego do roku 2030.

Krajowy Program Kolejowy – projekt zapewniający połączenie do 2023 r. ośrodków wojewódzkich zmodernizowanymi liniami kolejowymi, co najmniej do średniej prędkości kursowania pociągów pasażerskich 100 km/h, oraz wdrażanie Europejskiego Systemu Zarządzania Ruchem Kolejowym na najważniejszych szlakach kolejowych.

Rozwój sektora żeglugi śródlądowej – obejmuje rozwój śródlądowych dróg wodnych w Polsce, wzmocnienie kapitału ludzkiego dla żeglugi, rozwój floty polskich statków śródlądowych oraz szersze gospodarcze i społeczne wykorzystanie powstałej infrastruktury w rozwoju lokalnym.

Program Ekobudownictwo – stymulowanie przygotowania i wdrażania wybranych produktów budownictwa ekologicznego, z uwzględnieniem wymogów efektywności energetycznej nowoczesnych materiałów budowlanych.

Narodowy Plan Szerokopasmowy – zapewnienie wszystkim obywatelom dostępu do infrastruktury szerokopasmowej.

Kompetencje w Społeczeństwie Informacyjnym – realizacja działań na rzecz włączenia obywateli w kreowanie społeczeństwa informacyjnego poprzez ograniczenie zjawiska wykluczenia cyfrowego oraz rozwój umiejętności cyfrowych na każdym poziomie.

Przykłady inicjatyw

Budowa Punktu Informacyjnego ds. Telekomunikacji – projekt Urzędu Komunikacji Elektronicznej

Otwarte dane – dostęp, standard, edukacja – projekt Ministra Cyfryzacji

Zmniejszyć nierówności w krajach i między krajami

PKB wytworzony w Polsce w 2016 r. wyniósł 1,86 bln zł, co po przeliczeniu na euro z uwzględnieniem siły nabywczej walut, stanowiło 5,2% PKB Unii Europejskiej (w porównaniu z 3,9% w 2006 r.). W przeliczeniu na mieszkańca PKB osiągnął w 2016 r. poziom 48,4 tys. zł, tj. 11,1 tys. EUR (w cenach bieżących). Według paritetu siły nabywczej walut stanowiło to 19,9 tys. PPS²⁸, tj. 68% średniej UE. Pod względem poziomu tego wskaźnika Polska znajduje się na 22. miejscu w UE-28 (w 2006 r. była to 26 pozycja). Na poziomie województw wskaźnik PKB *per capita* w relacji do średniej UE w 2015 r. kształtował się w przedziale od 47% do 109%. W latach 2007–2016 istotnie zmniejszał się dystans rozwojowy Polski do średniego poziomu rozwoju gospodarczego UE, mierzony poziomem PKB *per capita* obliczanego z uwzględnieniem różnic w sile nabywczej walut.

Jednocześnie Polska należy do krajów o umiarkowanym poziomie zróżnicowania międzyregionalnego na poziomie województw. Według danych GUS średnie wojewódzkie zróżnicowanie poziomu PKB na 1 mieszkańca zwiększyło się z 18,6% w 2006 r. do 20,8% w 2015 r. Znacznym zróżnicowaniem cechują się podregiony. Wyraźne dysproporcje widoczne w ramach województw wynikają m.in. z silnych nierówności pomiędzy regionami miejskimi i wiejskimi.

Negatywnym zjawiskiem, będącym efektem procesu polaryzacji rozwoju, jest postępująca kumulacja problemów społeczno-gospodarczych w pewnych obszarach kraju. Obszary te, wykazując peryferyjność w stosunku do najsilniejszych ośrodków wzrostu, jakimi w skali kraju są stolice województw, bądź też na skutek przekształceń strukturalnych gospodarki, odnotowują znaczący spadek jakości życia i pogarszanie się warunków inwestycyjnych.

Do grupy obszarów o koncentracji problemów rozwojowych zaliczają się skupiska gmin wiejskich i powiązanych z nimi funkcjonalnie małych i średnich miast położone głównie w pasie północnej i wschodniej części kraju. Za-

liczają się do nich także obszary przygraniczne położone na zewnętrznej granicy UE. Cechują się one peryferyjnym położeniem poza obszarami funkcjonalnymi dużych miast i słabą dostępnością transportową. Istotnym zagrożeniem jest dalsze pogarszanie się pozycji konkurencyjnej tych obszarów oraz zmniejszanie się ich udziału w procesach rozwojowych, co może prowadzić do ich trwałej społecznej i ekonomicznej marginalizacji.

Priorytety

Niwelowanie różnic w rozwoju społeczno-gospodarczym regionów, zapobieganie tworzeniu się nowych dysproporcji rozwojowych oraz wyzwania związane z rozwojem regionów są przedmiotem polityki regionalnej określonej w Krajowej Strategii Rozwoju Regionalnego (KSRR). Głównym celem polityki regionalnej do 2030 r. jest efektywne wykorzystanie specyficznych endogenicznych potencjałów terytoriów i ich specjalizacji rozwojowych. Przełoży się to na osiąganie celów rozwoju kraju – tworzenie warunków dla wzrostu dochodów mieszkańców Polski, przy jednoczesnym wzroście spójności w wymiarze społecznym, gospodarczym i przestrzennym.

Cel główny realizowany będzie w oparciu o trzy cele strategiczne: **efektywne wykorzystanie czynników rozwojowych regionów** („konkurencyjność”), **spójność kraju w wymiarze społecznym, gospodarczym i przestrzennym** oraz **sprawna administracja** na rzecz rozwoju.

28. Paritet siły nabywczej (ang. Purchasing Power Standard) to rodzaj kursów wymiany walut, które stosuje się w celu przeliczenia wskaźników ekonomicznych wyrażonych w walutach krajowych na wspólną umowną walutę. Eliminują one wpływ różnic w poziomach cen między państwami. PKB *per capita* UE28=100 wyrażony w PPS (pokazuje wysokość PKB danego kraju w relacji do średniej unijnej, której wartość przyjęto za równą 100. Wartości mniejsze lub większe niż 100 oznaczają odpowiednio niższy lub wyższy od średniej unijnej poziom PKB.

Działania

Polityka regionalna będzie z jednej strony wzmocniać kluczowe czynniki konkurencyjności regionów, głównie w kierunku aktywizacji gospodarczej, rozwoju specjalizacji regionalnych, rozwoju lokalnych rynków pracy i mobilizacji zawodowej mieszkańców. Z drugiej natomiast, będzie ukierunkowana na zapobieganie pogłębianiu się różnic wewnątrzregionalnych i zmniejszaniu dysproporcji w rozwoju poszczególnych terytoriów regionów. Działania na rzecz rozwoju regionalnego w perspektywie do 2030 r. realizowane będą w sposób zintegrowany, łącząc interwencje sektorowe z regionalnymi i różne źródła (unijne i krajowe) oraz formy finansowania (dotacje i mechanizmy zwrotne), z uwzględnieniem specyfiki ponadregionalnej, regionalnej i lokalnej, jak również obszarów funkcjonalnych.

Cele polityki regionalnej skupiają się na wdrażaniu działań prowadzących do rozwoju kapitału ludzkiego i społecznego, innowacyjnego rozwoju regionu i doskonalenia podejścia opartego na Regionalnych Inteligentnych Specjalizacjach, stymulowania inwestycji przedsiębiorstw (nowych i istniejących) w sferach, które uznaje się za istotne dla gospodarki regionu. Ponadto ważne jest wzmocnianie szans rozwojowych obszarów zagrożonych trwałą marginalizacją, obejmujących obszary wiejskie oraz miasta małe i średnie, wzmocnianie potencjału miast średnich tracących funkcje społeczno-gospodarcze. W tym procesie kluczowe jest wzmocnienie współpracy i zintegrowanego podejścia do rozwoju na poziomie lokalnym, regionalnym i ponadregionalnym. Służyć temu będzie poprawa organizacji świadczenia usług publicznych na poziomie lokalnym, wzmocnienie sprawności administracyjnej samorządów terytorialnych oraz gotowości do współpracy z partnerami na rzecz rozwoju oraz efektywny i spójny system finansowania polityki rozwoju.

W myśl modelu zrównoważonego rozwoju całego kraju, opartego na pro-rozwojowym potencjale policentrycznej sieci osadniczej, obejmującej ośrodki o różnej wielkości, znaczeniu i pełniących funkcjach, polityka regionalna będzie w większym stopniu koncentrować się na obszarach z trudnościami o charakterze restrukturyzacyjnym, średnich miastach tracących funkcje społeczno-gospodarcze oraz obszarach wiejskich wraz z ich lokalnymi ośrodkami miejskimi. Odpowiednia uwaga zostanie także poświęcona dużym miastom (szerzej na temat miast w SDG 11). Niezmiernie ważnym elementem stają się także powiązania funkcjonalne ww. obszarów.

W wymiarze instytucjonalnym istotne będzie dalsze wzmocnianie zdolności do planowania i prowadzenia działań rozwojowych (szczególnie na poziomie lokalnym), poprawa jakości zarządzania w poszczególnych ośrodkach sieci osadniczej i ich obszarach funkcjonalnych oraz stopniowe rozwijanie zarządzania całymi obszarami funkcjonalnymi jak również tworzenie lepszych warunków dla koordynacji tych działań przez samorządy, a także ułatwianie ich współpracy tak na poziomie regionalnym, krajowym jak i europejskim.

Mając na względzie wyrównywanie poziomów życia społeczności zamieszkujących różne obszary terytorium Polski, istotna jest poprawa

dostępności do usług, w tym społecznych i zdrowotnych. W ramach tego obszaru wprowadzane są rozwiązania zwiększające dostęp do taniego mieszkalnictwa, zmiany w funkcjonowaniu prywatnego rynku najmu oraz mieszkalnictwo wspomagane na rzecz osób zagrożonych wykluczeniem społecznym. Realizowane są działania o charakterze społecznym ukierunkowane na niwelowanie nierówności wśród dzieci, dostęp do usług asystenckich i opiekuńczych oraz sprzętu rehabilitacyjnego dla osób niepełnosprawnych, promocja aktywności zawodowej i społecznej seniorów, zapewnienie osobom o ograniczonej sprawności lub mobilności dostępności do przestrzeni publicznej.

Dla zachowania równości społecznych wewnątrz kraju ważnym jest także równy dostęp do rynku pracy zapewniającego wykorzystanie potencjału zasobów ludzkich. W tym zakresie instrumenty wsparcia dopasowywane są do indywidualnych potrzeb lokalnego rynku pracy, biorąc pod uwagę dostępne w regionie rezerwy kapitału ludzkiego (osoby młode, kobiety, osoby z niepełnosprawnością, osoby w wieku 50+, osoby długotrwale bezrobotne, w tym w sektorach o niewykorzystanych zasobach pracy – rolnictwo, górnictwo itp.)

Zmniejszaniu nierówności w wymiarze dochodowym będą również sprzyjać działania na rzecz ograniczania ubóstwa wskazane w Celu 1, jak również działania na rzecz odpowiedniego kreowania rynku pracy w celu zapewnienia godnej pracy, przedstawione w Celu 8.

Dla wyrównywania wszelkich dysproporcji rozwojowych wewnątrz kraju jak i w kontekście międzynarodowym istotna jest odpowiednia polityka migracyjna. Działania w tym obszarze będą zmierzać ku stworzeniu kompleksowego, wielowymiarowego instrumentu zarządzania zasobami ludzkimi obejmującego m.in. przygotowanie koncepcji odpowiedzialnej polityki imigracyjnej ukierunkowanej na potrzeby rynku pracy i polskich przedsiębiorców, tworzenie ścieżek integracji dla wybranych kategorii cudzoziemców, ograniczenie zjawiska nielegalnej imigracji, rozwój instrumentów integracyjnych, skierowanych zarówno do cudzoziemców przybywających do Polski, jak i do osób powracających do kraju. Należy podkreślić, że uchodźcy i osoby z ochroną uzupełniającą z wyjątkiem praw wyborczych mają takie same prawa jak polscy obywatele.

Projekty strategiczne

Pakiet działań dla obszarów zagrożonych trwałą marginalizacją – zestaw działań z zakresu m.in.: rozwoju lokalnej przedsiębiorczości, aktywizacji lokalnych zasobów ludzkich, pobudzania lokalnych inicjatyw gospodarczych i społecznych, a także poprawy dostępu mieszkańców do podstawowych usług publicznych. Projekt realizowany w dwóch etapach - do 2020 r. ma charakter pilotażowy, a jego głównym zadaniem jest wypracowanie rozwiązań oraz przełożenie wniosków i rekomendacji w zakresie poszczególnych zagadnień m.in. na instrumenty polityki regionalnej po 2020 r. skierowane do najsłabszych gospodarczo obszarów.

Centrum Wsparcia Doradczego – instrument wsparcia administracji samorządowej szczebla lokalnego zwłaszcza na obszarach zagrożonych trwałą marginalizacją w przygotowaniu projektów rozwojowych, wieloaspektowych i zintegrowanych, które mają duże oddziaływanie na poprawę sytuacji społeczno-gospodarczej obszaru funkcjonalnego.

Przykłady inicjatyw

Większość dotychczasowych instrumentów realizacji polityki regionalnej ma swoje źródło w polityce spójności (Europejski Fundusz Rozwoju Regionalnego, Europejski Fundusz Społeczny, Fundusz Spójności). Interwencja dla regionów słabiej rozwiniętych w latach 2014-2020 jest realizowana przez programy operacyjne tj.: Regionalne Programy Operacyjne oraz program operacyjny dedykowany Polsce Wschodniej. Instrumenty te są wspierane przez Wspólną Politykę Rolną (środki przeznaczone na filar II, Europejski Fundusz Rolny na Rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich) i Wspólną Politykę Rybołówstwa (Europejski Fundusz Morski i Rybacki - EFMR).

CEL 11

Uczynić miasta i osiedla ludzkie bezpiecznymi, stabilnymi, zrównoważonymi oraz sprzyjającymi włączeniu społecznemu

Polska ma dobrze rozwiniętą, policentryczną sieć miejską. Miasta odgrywają kluczową rolę w rozwoju społeczno-gospodarczym kraju. Około 60%²⁹ ludności Polski mieszka w miastach, gdzie koncentruje się około 80% PKB. Od czasu transformacji ustrojowej polskie miasta znacząco się zmieniły. Część z nich, szczególnie tych największych, dobrze wykorzystuje swoje potencjały rozwojowe. Z kolei inne dotyka problem znacznych, wewnętrznych dysproporcji w poziomie rozwoju, czy problem utraty dotychczasowych funkcji i odpływu ludności. Potencjałom rozwojowym polskich miast przeciwstawiają się rosnące wyzwania, tj.: zmiany demograficzne, jakość powietrza, czy dostępność transportowa, w tym wysokie wskaźniki zmotoryzowania³⁰.

Polska angażuje się w realizację Agendy Miejskiej UE, która jest instrumentem realizacji Nowej Agendy Miejskiej ONZ na poziomie europejskim, a 16 polskich miast jest uczestnikami projektów sieci URBACT III, który pomaga miastom wypracować praktyczne, innowacyjne i zrównoważone metody, łączące wymiar ekonomiczny, społeczny i środowiskowy dla poprawy funkcjonowania i jakości życia w miastach.

Priorytety

Kwestie miejskie zajmują istotne miejsce w SOR, w formie priorytetowych kierunków interwencji i projektów strategicznych. Szczególna uwaga poświęcona została trzem obszarom oddziaływania, tj.: największym aglomeracjom, miastom średnim tracącym funkcje społeczne i gospodarcze oraz obszarom zagrożonym trwałą marginalizacją.

Krajowa Polityka Miejska 2023 za cel strategiczny stawia sobie wzmocnienie zdolności miast i obszarów zurbanizowanych do zrównoważonego rozwoju i tworzenia miejsc pracy oraz poprawy jakości życia mieszkańców.

Pilnej interwencji wymaga poprawa jakości powietrza. Dotyczy to zwłaszcza redukcji wielkości emisji zanieczyszczeń pyłowych powstających w sektorze bytowo-komunalnym w wyniku spalania złej jakości paliw stałych w niskich temperaturach i w kotłach małej mocy, jak również spalania odpadów. W tym zakresie niezbędne są wielopłaszczyznowe, spójne działania naprawcze prowadzone na poziomie krajowym, wojewódzkim i lokalnym.

29. Dane dotyczą ludności zamieszkałej w granicach terenów, którym administracyjnie nadano status miasta.

30. Komisja Europejska, *The State of the European Cities 2016*.

Działania

Działania w zakresie polityki miejskiej w Polsce ukierunkowane są m.in. na aktywne gospodarstwo i przyjazne mieszkańcom miasta. W działaniach uwaga skupiona jest na poprawę warunków rozwojowych polskich miast poprzez między innymi:

- upowszechnianie zasad partycypacji społecznej w podejmowaniu decyzji i zarządzaniu miastami i ich obszarami funkcjonalnymi, w tym wspieranie działań rewitalizacyjnych,
- realizacja niskoemisyjnych strategii miejskich, zmniejszenie problemu zanieczyszczeń powietrza i emisji gazów cieplarnianych,
- realizacja strategii zrównoważonej mobilności miejskiej, użytkowania transportu zbiorowego czy tworzenie warunków do rozwoju elektromobilności,
- poprawa dostępu do różnego typu usług publicznych o charakterze rozwojowym, tworzenie krajowej sieci współpracy miast, umożliwiającej wymianę wiedzy i najlepszych praktyk nt. zrównoważonego rozwoju miast, usprawnień w zarządzaniu, koordynacji i realizacji innowacyjnych projektów.

Przewiduje się pełniejsze wykorzystanie potencjału największych polskich aglomeracji poprzez m.in. przyjęcie stosownych regulacji prawnych dotyczących związku metropolitalnego.

Podejmowane będą inicjatywy w zakresie aktywizacji współpracy i powiązań wsi z miastami, oraz promocji instrumentów współpracy i partnerstwa w celu włączania mieszkańców obszarów wiejskich w działania rozwojowe.

Ważnym kierunkiem działań jest aktywizacja potencjałów miast średnich, tracących funkcje społeczno-gospodarcze poprzez m.in. wsparcie rozwoju przedsiębiorczości, w szczególności w sektorach stanowiących o specjalizacji gospodarczej danego miasta, pobudzenie aktywności inwestycyjnej w miastach średnich, stworzenie miastom średnim i ich spółkom komunalnym możliwości skorzystania z nowych rozwiązań w obszarze finansowania inwestycji samorządowych. Istotne są również inwestycje w miejską infrastrukturę komunikacyjną – rozwijanie i integrowanie systemów transportu zbiorowego usprawniających jakość połączeń.

Projekty strategiczne

Partnerska Inicjatywa Miast – 34 miasta różnej wielkości uczestniczą w pracach jednej z trzech pilotażowych sieci współpracy: Jakość powietrza, Rewitalizacja, Mobilność miejska. Projekt skupia się nad rozwiązywaniem lokalnych problemów oraz formułuje rekomendacje do polityk na szczeblu regionalnym, krajowym czy europejskim.

Pakiet działań na rzecz wspierania rewitalizacji – ma na celu upowszechnienie rewitalizacji jako istotnego elementu zrównoważonego rozwoju miast, poprzez kompleksowe działania odnoszące się równoległe do zagadnień technicznych, gospodarczych i społecznych. Utworzenie Centrum Wiedzy o Rewitalizacji upowszechniającego doświadczenia i praktyki samorządów z realizowanych projektów rewitalizacyjnych.

Pakiet działań na rzecz średnich miast tracących funkcje społeczno-gospodarcze – jest ukierunkowany do grupy miast ze zidentyfikowanymi problemami oraz hamujących rozwój obszarów wokół położonych. Zakłada się udzielenie wsparcia dla zwiększania atrakcyjności tych miast dla potencjalnych inwestorów, podnoszenia jakości kapitału ludzkiego oraz pobudzania lokalnych inicjatyw gospodarczych i społecznych, a także wsparcia inwestycji samorządowych o charakterze prorozwojowym.

Human Smart Cities – inteligentne miasta współtworzone przez mieszkańców. Projekt skierowany do jednostek samorządu terytorialnego, ma na celu wsparcie miast w kreowaniu, przy użyciu inteligentnych rozwiązań, przestrzeni miejskiej przyjaznej do życia, za którą odpowiedzialność ponoszą także mieszkańcy.

25 kwietnia 2017 r. zainicjowano tzw. Program „Czyste powietrze”. Dodatkowo w ramach Krajowego Programu Ochrony Powietrza realizowane są działania prowadzące do minimalizacji, w możliwie krótkim czasie, stężeń pyłu zawieszanego i innych szkodliwych substancji w powietrzu. Pierwszym wymiernym działaniem w tym zakresie było rozporządzenie Ministra Rozwoju i Finansów z dnia 1 sierpnia 2017 r. w sprawie wymagań dla kotłów na paliwo stałe (Dz. U. poz. 1690). Kolejne to wprowadzenie wymogu określenia jakości paliw stałych oraz pilotaż polegający na sfinansowaniu termomodernizacji i wymiany pieca dla osób najuboższych. Będzie on skierowany do 33 miejscowości, które znalazły się w rankingu 50 najbardziej zanieczyszczonych miast Europy przedstawionym przez Światową Organizację Zdrowia.

Przykłady inicjatyw

Program „Zrównoważone miasta. Życie w zdrowej atmosferze” – realizowany przez Global Compact Network Poland – pozwolił na stworzenie partnerstwa na rzecz czystego powietrza, bazującego na polskich miastach będących członkami sieci miast na rzecz klimatu NAZCA działającej w ramach UNFCCC. Celem partnerstwa jest przeprowadzenie diagnozy jakości powietrza w Polsce oraz przedstawienie szczegółowych rekomendacji działań, jakie należy podjąć.

Poprzez przeprowadzenie **debat oraz konferencji tematycznych, opublikowanie wyników badań, analiz statystycznych**, w tym podjętych przez Global Compact Network Poland z partnerami działań, została opracowana lista rekomendacji, stanowiących obecnie podstawę do stworzenia rządowej strategii poprawy jakości powietrza „Stop Smog”. Publikacja cyklu artykułów w mediach oraz w ramach kampanii „Oddychać po ludzku”, zwiększa także świadomość problemu.

Zapewnić wzorce zrównoważonej konsumpcji i produkcji

Doświadczenia krajów rozwiniętych wskazują, że wraz ze wzrostem zamożności społeczeństwa gwałtownie zwiększa się poziom konsumpcji. Proces ten dostrzegalny jest także w Polsce. W latach 2000–2014 realny poziom wydatków konsumpcyjnych wzrósł ponad dwukrotnie. Niezbędne jest zatem podjęcie działań na rzecz zmiany struktury konsumpcji, która będzie sprzyjać upowszechnieniu produktów i usług przyjaznych środowisku, przy jednoczesnym zaspokajaniu potrzeb społeczeństwa.

Polska jest na początku swojej drogi w kierunku gospodarki o modelu cyrkularnym. Obecnie w Polsce istnieje znaczny potencjał do upowszechnienia ekoprojektowania wśród producentów, a także poprawy poziomu odzysku surowców wtórnych z odpadów oraz zmniejszenia zasobochłonności gospodarki. W latach 2004–2016 Polska dokonała nieznacznej poprawy w zakresie wydajności zasobów, jednak wciąż plasuje się poniżej średniej europejskiej.

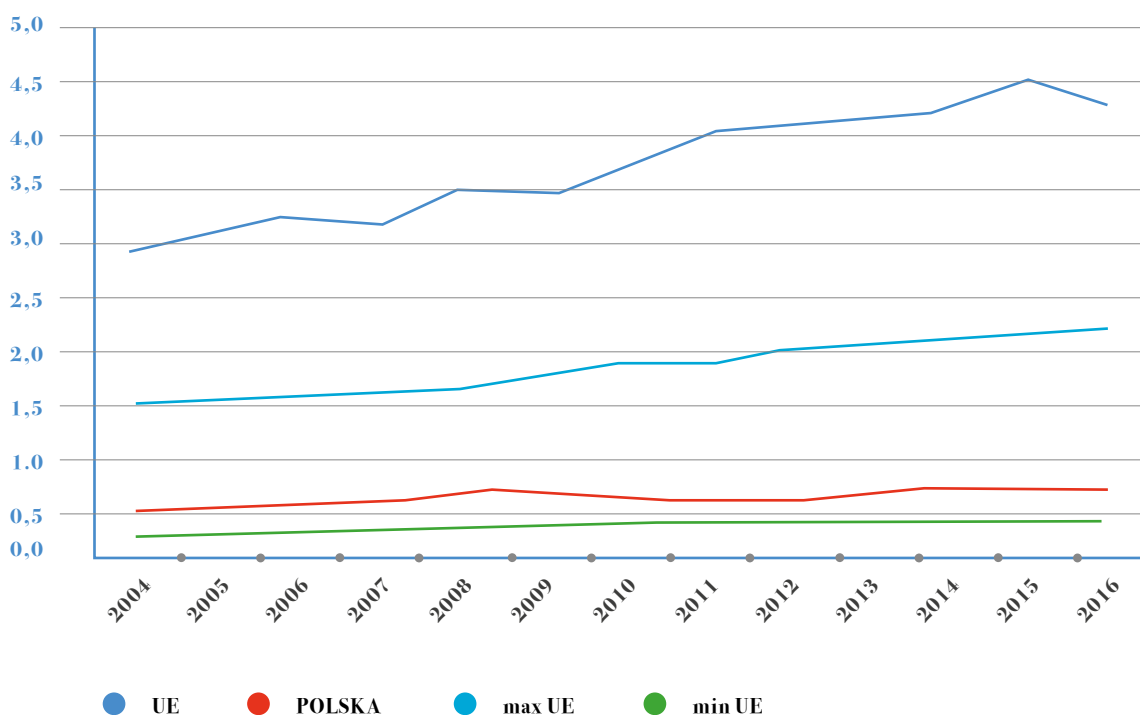
Obecnie tylko nieco ponad ¼ wybranych frakcji odpadów komunalnych (papier, metale, tworzywa sztuczne i szkło) w Polsce jest poddawana recyklingowi. W dążeniu do przejścia na model gospodarki o obiegu cyrkularnym istotne jest m.in. zużywanie stosunkowo mniejszych ilości zasobów naturalnych przy jednoczesnym utrzymaniu przyrostu PKB (wykres 2).

Niska wartość tego wskaźnika wynika w znacznej mierze ze struktury PKB w Polsce, gdzie ponad 23% wartości dodanej generuje przemysł. To jeden z wyższych udziałów przemysłu w gospodarce narodowej w UE.

Priorytety

Dostęp do surowców naturalnych jako czynników produkcji jest, obok rozwoju technologii i wykwalifikowanej kadry naukowej, istotnym warunkiem rozwoju gospodarczego. Z kolei zachowanie równowagi środowiskowej wymaga **odpowiedniego podejścia do gospodarowania zasobami środowiska**. Obejmuje to umiar w eksploatacji surowców, jej planowanie zgodnie z prawami przyrody i zasadami zrównoważonego rozwoju oraz kontrolowanie przestrzegania tych zasad przez wyspecjalizowane organizacje. Priorytetem rządu jest zatem zwiększenie wydajności wykorzystania zasobów oraz zmiana podejścia do zasobów polegająca na odejściu od ich linearnego zagospodarowania, a także zmiana wzorców konsumpcyjnych. Wśród priorytetów jest również dalszy rozwój rolnictwa ekologicznego, mając na uwadze fakt, że jest ono jedną z najszybciej rozwijających się obecnie gałęzi rolnictwa na świecie.

WYKRES 2. Wydajność zasobów EUR/kg

Źródło: Eurostat.

Działania

Ambitny plan poprawy sytuacji w zakresie gospodarowania odpadami został ujęty w „Krajowym Planie Gospodarki Odpadami 2022”. Dokonano zmiany przepisów prawnych dotyczących odpadów, która przewiduje hierarchię sposobów postępowania z nimi³¹. Za najważniejsze uznano zapobieganie powstawaniu odpadów, następnie przekazanie do ponownego użycia, recykling, inne formy odzysku, a dopiero w ostateczności unieszkodliwienie.

Polska opracowała „Mapę drogową transformacji w kierunku gospodarki o obiegu zamkniętym” (Mapa GOZ), której celem jest odejście od linearnego zagospodarowania zasobów. Koncentruje się ona na 4 podstawowych obszarach interwencji: zrównoważonej produkcji, zrównoważonej konsumpcji, biogospodarce oraz nowych modelach biznesowych. Dzięki zaangażowaniu szerokiego spektrum interesariuszy, możliwe było dostosowanie projektu do specyfiki sytuacji społeczno-gospodarczej w Polsce.

Polska jest ponadto zaangażowana w projekt „Transition from linear to circular: policy and innovation”, którego celem jest zbadanie, jaką rolę w transformacji w kierunku gospodarki o obiegu zamkniętym mają innowacyjne rozwiązania w zakresie modeli biznesowych oraz narzędzia polityki państwa wspierające te rozwiązania. Projekt bazuje na studiach przypadku z wielu sektorów i krajów, których wyniki powinny umożliwić określenie najlepszych praktyk w zakresie modeli biznesowych w gospodarce o obiegu

zamkniętym, a także stworzenie zestawu rekomendacji dla decydentów politycznych.

Polska uczestniczy też w pracach nad metodyką obliczania śladu środowiskowego produktów i organizacji. W przyszłości metodyka ta może stanowić podstawę projektowanych instrumentów mających na celu wspieranie produktów i procesów przyjaznych środowisku oraz wycofywanie produktów nieefektywnie wykorzystujących zasoby środowiska.

Wśród działań wpisujących się w realizację tego celu jest również działanie Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014–2020 pn. *Rolnictwo ekologiczne*, które przyczynia się do wsparcia rozwoju systemu rolnictwa ekologicznego.

Polska działa również na forum Europejskiego Partnerstwa Innowacji na rzecz surowców, którego celem jest wspieranie innowacyjnych rozwiązań w zakresie optymalizacji gospodarowania surowcami.

31. Hierarchia postępowania z odpadami była już ujęta wcześniej w polskich przepisach prawnych (przed przyjęciem Krajowego Planu Gospodarki Odpadami 2022 (KPGO 2022)).

Projekty strategiczne

Mapa drogowa w zakresie transformacji w kierunku gospodarki o zamkniętym obiegu – dokument identyfikujący działania na rzecz zwiększenia wydajności wykorzystania zasobów i ograniczenia powstawania odpadów.

Polityka zakupowa państwa – ukierunkowanie zakupów na innowacyjne i zrównoważone produkty i usługi dostarczane instytucjom publicznym; administracja jako inteligentny klient kreujący rynek innowacyjnych dóbr z odpowiednim wyprzedzeniem.

Przykłady inicjatyw

Wdrażanie zasad społecznej odpowiedzialności przedsiębiorstw

– W ramach funkcjonującego od 2009 r. Zespołu eksperckiego prowadzone są debaty nt. Kształtowania zmian we wzorcach produkcji i konsumpcji wśród polskiego społeczeństwa i polskich przedsiębiorców. Zrealizowano szereg spotkań, debat i dyskusji z przedstawicielami różnych branż nt. Usprawnienia procesów produkcji, innowacji technologicznych, zużycia surowców czy opakowań.

Opracowanie i promocja wśród konsumentów i producentów poradnika konsumenta o rybach i owocach morza „**Jaka ryba na obiad?**” – Fundacja WWF Polska od lat prowadzi działania na rzecz zrównoważonej konsumpcji ryb i owoców morza.

W latach 2014–2016 zrealizowana przez Fundację WWF Polska Kampania na rzecz ochrony różnorodności biologicznej mórz i oceanów dotarła do około 14 milionów odbiorców.

Podjąć pilne działania w celu przeciwdziałania zmianom klimatu i ich skutkom

Polska jest sygnatariuszem Ramowej konwencji Narodów Zjednoczonych w sprawie zmian klimatu od 1994 r. i Protokołu z Kioto od 2002 r., tym samym współuczestniczy w działaniach na rzecz ograniczenia zmian klimatu podejmowanych przez społeczność międzynarodową. Polska zredukowała emisję gazów cieplarnianych o 30% w odniesieniu do roku bazowego (1988 r.), przy jednoczesnym wzroście PKB o ok. 220%. Oznacza to, że redukcja przekroczyła znacznie 6% zobowiązanie przyjęte w pierwszym okresie rozliczeniowym Protokołu z Kioto. Dodatkowo, Polska bierze udział w procesie negocjacji klimatycznych. Między innymi, dwukrotnie gościła i trzykrotnie przewodniczyła sesjom Konferencji Stron UNFCCC. W grudniu 2018 r. Polska po raz trzeci będzie gospodarzem Konferencji Stron, która odbędzie się w Katowicach. Należy także odnotować, że Polska była jednym z pierwszych państw członkowskich UE, które ratyfikowały Porozumienie paryskie.

Szczególną rolę w kontekście polskich działań zmierzających do przeciwdziałania zmianom klimatu odgrywa polityka UE. Zmierza ona do systematycznego obniżania emisji gazów cieplarnianych, wprowadzając mechanizm handlu uprawnieniami do emisji. Dla Polski jest to zadanie stosunkowo trudne ze względu na wysoką emisyjność gospodarki, wynikającą z dominującej roli węgla w wytwarzaniu energii elektrycznej i ciepła.

Polska posiada jednak duży potencjał w ograniczaniu stężenia CO₂ w atmosferze poprzez m.in.: wykorzystanie potencjału lasów (pochłanianie 30,6 mln ton CO₂

rocznie z gruntów leśnych wg danych za rok 2015) oraz intensyfikację magazynowania węgla w ramach produktów z pozyskanego drewna, głównie dzięki rozwojowi budownictwa drewnianego w roli jego magazynu (ok. 4 mln ton CO₂ wg danych za rok 2015 dla wszystkich kategorii produktów z pozyskanego drewna). W Polsce bardzo obiecująco wygląda perspektywa zmniejszenia emisji poprzez inwestycje w efektywność energetyczną i termomodernizację. Znaczące pole do redukcji emisji daje także sektor transportu, pomóc w tym mogą pojazdy niskoemisyjne i elektryczne, czy inwestycje w infrastrukturę kolejową i promowanie transportu kolejowego i transportu intermodalnego, kosztem transportu drogowego i lotniczego. Polityka państwa sprzyja realizacji celów i zobowiązań Polski na szczeblu międzynarodowym, szczególnie w kontekście trzech konwencji z Rio, w tym Konwencji klimatycznej.

Priorytety

W zakresie zmian klimatu, priorytetem polskiego rządu jest **efektywne zmniejszenie koncentracji CO₂ w atmosferze**. Z jednej strony odbywać się to będzie poprzez **wprowadzanie innowacyjnych technologii wykorzystania dostępnych źródeł energii**, w tym rozwój geotermii przy wsparciu finansowym poszukiwania i rozpoznawania złóż wód termalnych oraz możliwości pozyskiwania energii cieplnej suchych skał. Widzimy również duży potencjał odpowiedniej gospodarki leśnej w adaptacji do zmian klimatu.

Działania

Podstawowymi działaniami w zakresie zmian klimatu pozostają działania wpływające na zmniejszanie emisji. Zasadnicze znaczenie mają programy związane z oszczędnością energii, poprawieniem efektywności jej wytwarzania oraz wykorzystywaniem w większym stopniu odnawialnych źródeł energii. Wśród działań w tym zakresie należy wspomnieć o programie „Wsparcie przedsięwzięć w zakresie niskoemisyjnej i zasobooszczędnej gospodarki” mającym na celu zmniejszenie negatywnego oddziaływania przedsięwzięć na środowisko poprzez działania inwestycyjne oraz o programie „Poprawa jakości powietrza” ukierunkowanym na popularyzację produkcji energii z odnawialnych źródeł oraz zmniejszenie zużycia energii w budynkach celem obniżenia emisji CO₂.

W świetle problemu emisyjności, istotne znaczenie ma również opracowanie polityki redukcji emisji gazów cieplarnianych z sektorów nieobjętych systemem handlu uprawnieniami do emisji. Z kolei, w ramach „Krajowego systemu zielonych inwestycji” możliwe jest finansowanie działań ograniczających emisję gazów cieplarnianych. System gwarantuje przeznaczenie pozyskanych środków finansowych na cele związane z szeroko pojętą ochroną klimatu i środowiska. Dotychczas zrealizowano ich ponad 400. W ramach Norweskiego Mechanizmu Finansowania i Mechanizmu Finansowego Europejskiego Obszaru Gospodarczego 2009–2014 realizowany jest program PL04 „Oszczędzanie energii i promowanie odnawialnych źródeł energii”, który ma na celu redukcję emisji gazów cieplarnianych i zanieczyszczeń powietrza oraz zwiększenie udziału energii pochodzącej ze źródeł odnawialnych w ogólnym bilansie zużycia energii. Dzięki realizacji tego Programu zmniejszono emisję gazów cieplarnianych. Wartość ograniczonej lub unikniętej emisji CO₂ wynosi ok. 490 tys. ton w skali roku.

Działania przeciwdziałające zmianom klimatu realizowane są również w ramach takich działań Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich 2014–2020 jak np.: *Inwestycje w rozwój obszarów leśnych i poprawę żywności lasów*, *Działanie rolno-środowiskowo-klimatyczne*, *Rolnictwo ekologiczne*. Poprzez praktyki przyjazne środowisku służące przede wszystkim ochronie gleb i wód, wspieranie ekologicznych metod gospodarowania oraz sekwestrację węgla w glebie, powyższe działania stanowią istotne instrumenty wsparcia w zakresie ograniczania emisji gazów cieplarnianych. Działania te mają charakter dobrowolnie podejmowanych zobowiązań.

Szczegółowy opis działań, mających na celu redukcję emisji gazów cieplarnianych (we wszystkich istotnych sektorach) zamieszczony jest w Siódmym Raplocie Rządowym i Trzecim Raplocie Dwuletnim dla Konferencji Stron Ramowej Konwencji Narodów Zjednoczonych w sprawie zmian klimatu z 2017 r.

Ponadto, Polska podejmuje szereg działań adaptacyjnych mających na celu zmniejszanie podatności społeczeństwa i gospodarki na skutki zmian klimatu. Adaptacja do zmian klimatu ma zabezpieczyć społeczeństwo i gospodarkę przed niekorzystnymi skutkami zjawisk

pogodowych, takich jak wichury, powodzie i podtopienia, oblodzenia czy susze. Rozwijana jest infrastruktura przeciwpowodziowa, a także odpowiednie zarządzanie wodami opadowymi na obszarach zurbanizowanych. Kontynuowane będą także działania związane z właściwym prowadzeniem gospodarki wodnej na potrzeby rolnictwa. Główny nacisk zostanie położony na kompleksowe rozwiązania, które obejmują nawodnienia i gromadzenie wody w krajobrazie, magazynowanie wody w glebie, właściwą agrotechnikę, poprawę efektywności gospodarki wodą przez rośliny uprawne.

Działania te realizowane są poprzez szereg programów. W ramach nowego programu środowiskowego na lata 2014–2021 (finansowanego z Norweskiego Mechanizmu Finansowania i Mechanizmu Finansowego EOC) wdrażane będą działania dot. m.in. energii odnawialnej, efektywności energetycznej oraz bezpieczeństwa energetycznego, jak również łagodzenia zmian klimatu i adaptacji.

Kluczowym jest wdrażanie krajowej polityki w zakresie adaptacji do zmian klimatu, która zawiera zestaw kierunkowych działań adaptacyjnych do roku 2020 dla sektorów i obszarów wrażliwych na zmiany klimatu (SPA 2020). Celem głównym SPA 2020 jest zapewnienie zrównoważonego rozwoju oraz efektywnego funkcjonowania gospodarki i społeczeństwa w warunkach zmian klimatu.

Podkreślany jest poziom regionalny, gdzie w ramach projektu „Opracowanie planów adaptacji do zmian klimatu w miastach powyżej 100 tys. mieszkańców” dokonywana jest ocena wrażliwości i podatności na zmiany klimatu 44 największych polskich miast i zaplanowanie działań adaptacyjnych, adekwatnych do zidentyfikowanych zagrożeń.

Rozwój infrastruktury wodnej (infrastruktura przeciwpowodziowa i adaptacyjna w stosunku do zjawisk suszy) ma na celu wzmocnienie odporności na zagrożenia związane ze zmianami klimatu oraz zwiększenie możliwości zapobiegania zagrożeniom naturalnym, na które Polska jest szczególnie narażona, tj. powodzi i suszy, oraz reagowania na nie.

Projekt „Polskie domy drewniane – mieszkaj w zgodzie z naturą” ma z kolei na celu upowszechnianie wykorzystania w budownictwie drewna, będącego magazynem węgla.

W ramach projektów związanych z budową, przebudową i odbudową obiektów hydrotechnicznych realizowane są działania na rzecz poprawy bezpieczeństwa powodziowego, ograniczenie zjawiska suszy oraz retencjonowanie wody. W ramach ww. zadań planowane są również działania związane z budową tzw. zielonej infrastruktury. Dodatkowo przewiduje się wdrożenie planów zarządzania ryzykiem powodziowym i opracowanie aktualizacji planów zarządzania ryzykiem powodziowym oraz opracowanie i wdrożenie planu przeciwdziałania skutkom suszy.

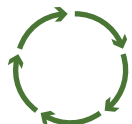
W ramach współpracy rozwojowej Polska wspiera kraje rozwijające się w realizacji SDG 13. Wszystkie działania polskiej współpracy rozwojowej uwzględniają wpływ na środowisko naturalne i klimat. W wybranych krajach Afryki – Etiopii, Kenii, Senegalu i Tanzanii realizowane są projekty z priorytetu tematycznego „Ochrona

środowiska”, dotyczące takich kwestii jak zwiększanie dostępu do odnawialnych źródeł energii, czy budowanie odporności i zdolności do radzenia sobie ze skutkami katastrof naturalnych, w tym również wywołanych zmianami klimatu.

W grudniu 2018 r. w Polsce odbędzie się w Polsce najważniejsze globalne forum poświęcone światowej polityce klimatycznej: 24 sesja Konferencji stron Ramowej Konwencji Narodów Zjed-

noczonych w sprawie zmian klimatu (COP 24) wraz z 14 Sesją Konferencji Stron służącej jako Spotkanie Stron Protokołu z Kioto (CMP14). W wydarzeniu weźmie udział blisko 40 tys. delegatów z całego świata, w tym szefowie rządów i ministrowie ds. środowiska i klimatu. W trakcie szczytu planowane jest przyjęcie pełnego pakietu wdrażającego Porozumienie paryskie.

Projekty strategiczne

Strategia transformacji do gospodarki niskoemisyjnej – zestaw działań przyczyniających się do zmniejszenia emisyjności i energochłonności gospodarki, przy jednoczesnym zapewnieniu ochrony konkurencyjności sektorów strukturalnie energochłonnych.

Leśne gospodarstwa węglowe – pilotażowy projekt leśnych gospodarstw węglowych (LGW), który będzie bazował na dodatkowych działaniach związanych z prowadzoną zrównoważoną gospodarką leśną.

Kompleksowy program adaptacji lasów i leśnictwa do zmian klimatycznych do roku 2020 – program realizowany przez Państwowe Gospodarstwo Leśne - Lasy Państwowe w celu zapobiegania powstawaniu lub minimalizacji negatywnych skutków zjawisk naturalnych (suszy i pożarów), niszczącego działania wód wezbraniowych, powodzi i podtopień poprzez rozwój systemów małej retencji, przeciwdziałanie nadmiernej erozji gleb, wzmocnienie odporności ekosystemów leśnych zagrożonych postępującymi zmianami klimatu.

Woda dla rolnictwa – program wsparcia gospodarstw rodzinnych i doskonalenia gospodarki wodnej w rolnictwie w warunkach okresowych niedoborów i nadmiarów wody.

Przykłady inicjatyw

Kampania edukacyjno-informacyjna EKOLOGICZNY DOM 2014/2015 – celem kampanii była edukacja w zakresie termomodernizacji budynków jednorodzinnych, a co za tym idzie zmniejszenie przede wszystkim niskiej emisji oraz racjonalne zarządzanie energią w budynkach przekładające się na zmniejszenie presji zwłaszcza gospodarstw domowych na środowisko naturalne i ich wpływu na zmiany klimatu.

Cykl warsztatów CIRCULARECONOMY – ZAMYKAMY OBIEG! – cykl warsztatów prowadzonych przez Centrum UNEP-GRID Warszawa.

Celem cyklu jest integrowanie środowiska biznesowego oraz instytucji otoczenia biznesu wokół tematu gospodarki o obiegu zamkniętym. Warsztaty skupiają się na dzieleniu wiedzy, doświadczeń i praktyk oraz na wspólnym wypracowaniu wniosków i działań możliwych do realizacji w warunkach współdziałania wielu stron. W spotkaniach biorą udział w szczególności przedstawiciele biznesu, ale także reprezentanci instytucji naukowo-badawczych, organizacji pozarządowych i administracji publicznej.

Chronić oceany, morza i zasoby morskie oraz wykorzystywać je w sposób zrównoważony

Polska jest stroną Konwencji o ochronie środowiska morskiego obszaru Morza Bałtyckiego, sporządzonej w Helsinkach dnia 9 kwietnia 1992 r. (Dz.U. z 2000 r. poz. 346) której celem jest rozwiązywanie problemu zanieczyszczeń pochodzących ze źródeł lądowych, statków, trafiających do środowiska morskiego odpadów, a także prowadzenie działalności badawczej. Głównymi zagrożeniami dla różnorodności biologicznej Morza Bałtyckiego są eutrofizacja, przelawienie, zanieczyszczenie różnymi substancjami, w tym ropą, oraz wprowadzanie gatunków nierodzących.

Poziomy napływ substancji biogennych do Morza Bałtyckiego z terytorium Polski zmniejszyły się wraz z inwestycjami w oczyszczalnie ścieków, ale Polska pozostaje nadal jednym z głównych sprawców zanieczyszczeń w basenie Morza Bałtyckiego. Obciążenie dla środowiska wywołane składnikami biogennymi nie zostało wyeliminowane z produkcji rolnej, w związku z czym pozostaje zagrożeniem dla jakości wód. Mimo że 36% polskich obszarów morskich jest chronionych, konieczne są dalsze starania służące wzmocnieniu zarządzania morskimi obszarami Natura 2000. Ponadto polski sektor przetwórstwa ryb pozostaje jednym z największych w Europie. Dla zapewnienia zrównoważonego rozwoju obszarów morskich duże znaczenie ma pogłębianie wiedzy o stanie siedlisk w Morzu Bałtyckim oraz strefach przybrzeżnych, a także ochrona przyrody i różnorodności biologicznej oraz zrównoważone wykorzystanie zasobów naturalnych.

Priorytety

Mając na uwadze rosnącą skalę konfliktów przestrzennych, wywołaną coraz to liczniejszymi sposobami użytkowania przestrzeni morskiej, konieczne stało się redefiniowanie sposobów czerpania korzyści z morza oraz zapewnienie współegzystencji, jak również synergii między poszczególnymi użytkownikami obszarów morskich oraz ich otoczeniem. Plan zagospodarowania przestrzennego polskich obszarów morskich stanowić będzie narzędzie koordynacji różnorodnych działań przestrzennych, w tym realizacji przedsięwzięć inwestycyjnych na obszarach morskich. Przesłanką projektowanego mechanizmu jest **efektywne**

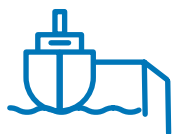
i zrównoważone wykorzystanie zasobów morskich dla różnych celów społecznych i gospodarczych, przy jednoczesnym zapewnieniu trwałości nieodnawialnych zasobów i procesów przyrodniczych w perspektywie obecnego i kolejnych pokoleń.

Pierwszy w historii Polski morski plan zagospodarowania przestrzennego zostanie przyjęty do 2021 r. i przyczyni się to w szczególności do:

- wsparcia zrównoważonego rozwoju w sektorze morskim z uwzględnieniem aspektów gospodarczych, społecznych i środowiskowych, w tym poprawy stanu środowiska i odporności na zmiany klimatu,
- zapewnienia koordynacji działań podmiotów i sposobów wykorzystania morza, spójnego zarządzania obszarami morskimi i nadmorskimi, w tym zasobami Morza Bałtyckiego,
- zwiększenia udziału sektora gospodarki morskiej w PKB oraz wzrostu zatrudnienia w gospodarce morskiej,
- wzmocnienia pozycji polskich portów morskich, zwiększenia konkurencyjności transportu morskiego oraz zapewnienia bezpieczeństwa morskiego,
- oszczędnego korzystania z przestrzeni, pozostawiając możliwie wiele miejsca na przyszłość, w tym również nieznaną obecnie, sposoby korzystania z morza,
- efektywnego wykorzystania obszarów morskich i ich potencjałów rozwojowych dla osiągnięcia ogólnych celów rozwojowych – konkurencyjności, zwiększenia zatrudnienia, sprawności funkcjonowania państwa oraz spójności w wymiarze społecznym, gospodarczym i terytorialnym w długim okresie.

Planowanie i zagospodarowanie przestrzenne obszarów morskich nie będzie zastępować innych procesów decyzyjnych (takich jak plany ochrony obszarów Natura 2000, określanie obszarów służących bezpieczeństwu i ochronie państwa, decyzje w sprawie stref separacji ruchu statków, ustalenia maksymalnych kwot połowowych, itp.). Wszystkie te procesy będą wobec siebie komplementarne i będą wpływać na zrównoważony rozwój obszarów morskich.

Projekty strategiczne

Plan zagospodarowania przestrzennego polskich obszarów morskich będzie bazą dla efektywnego wykorzystania przestrzeni morskiej przy zastosowaniu podejścia ekosystemowego, usprawnienia procedur dotyczących procesów inwestycyjnych w polskich obszarach morskich, wzmocnienia pozycji polskich portów morskich, zwiększenia konkurencyjności transportu morskiego, zapewnienia bezpieczeństwa morskiego oraz zwiększenia udziału sektora morskiego w PKB. Objęcie polskich obszarów morskich planami zagospodarowania przestrzennego przyczyni się do wprowadzenia ładu przestrzennego i zrównoważonego rozwoju na tych obszarach.

Program rozwoju polskich portów morskich do roku 2020 (z perspektywą do 2030 roku) – głównym celem programu jest poprawa konkurencyjności polskich portów morskich oraz wzrost ich udziału w rozwoju społeczno-gospodarczym kraju i podniesienie rangi portów morskich w międzynarodowej sieci transportowej.

CEL 15

Chronić, przywrócić oraz promować zrównoważone użytkowanie ekosystemów lądowych, zrównoważone gospodarowanie lasami, zwalczać pustynnienie, powstrzymać i odwracać proces degradacji gleby oraz powstrzymać utratę różnorodności biologicznej

O dobrej kondycji przyrody w Polsce świadczy w głównej mierze jej zróżnicowanie na poziomie ekosystemów oraz gatunków fauny i flory. Polska cechuje się jednym z najwyższych wskaźników różnorodności biologicznej w skali kontynentu, co wynika m.in. z zachowania unikalnych krajobrazów za sprawą rozproszenia gruntów rolnych, utrzymywania się ekstensywnego rolnictwa oraz dominacji własności państwowej w strukturze zarządzania lasami. Wyznacznikiem bogactwa ekosystemów jest m.in. stały wzrost liczebności pospolitych ptaków leśnych, czy występowanie dużych drapieżników, tj. wilków, rysi i niedźwiedzi.

W wyniku przyjęcia uregulowań UE wprowadzono do krajowego porządku prawnego sieć obszarów Natura 2000, koncentrujących się na ochronie określonych gatunków roślin i zwierząt (w tym ptaków) oraz siedlisk przyrodniczych. Obecnie polska sieć Natura 2000 składa się z 145 obszarów specjalnej ochrony ptaków oraz 849 specjalnych obszarów ochrony siedlisk zajmujących około 1/5 obszaru Polski na lądzie.

Do najwyższej formy ochrony przyrody w polskim systemie prawnym należą parki narodowe służące również edukacji ekologicznej i nauce, a także udostępniające zasoby przyrodnicze i kulturowe znajdujące się na ich obszarze. Łączna powierzchnia 23 parków narodowych w Polsce wynosi prawie 318 tys. ha.

W kwestii lesistości Polska jest w europejskiej czołówce (lasy zajmują prawie 30% terytorium kraju). Powierch-

nia lasów w Polsce stanowi 0,23% lasów świata oraz około 6% powierzchni lasów Unii Europejskiej. Prowadzenie wielofunkcyjnej i trwale zrównoważonej gospodarki leśnej jest gwarantem zachowania bogactwa przyrodniczego lasów Polski, przy jednoczesnym korzystaniu z ich zasobów w celu zaspokojenia potrzeb społecznych i gospodarczych.

W polskim systemie prawnym ochrona gleb jest powiązana z szerszym pojęciem ochrony powierzchni ziemi i obejmuje również ochronę przed zanieczyszczeniem oraz innymi formami degradacji. Powierzchnia gruntów zdegradowanych i zdewastowanych wynosi jedynie ok. 0,2% (2016 r.) powierzchni kraju. Grunty te są stopniowo poddawane rekultywacji i zagospodarowaniu wtórnemu.

Priorytety

Polityka państwa koncentruje się na **ochronie i poprawie stanu jakości środowiska poprzez ochronę różnorodności biologicznej**, w tym obszarowych form ochrony przyrody, system gospodarowania odpadami, poprawę jakości i ochronę czystości wód, jak również **modernizację i rozbudowę oczyszczalni i systemów kanalizacyjnych, a także ochronę powietrza** (likwidacja źródeł emisji zanieczyszczeń lub zmniejszenie ich oddziaływania) i ochronę gleb.

Biorąc pod uwagę negatywny wpływ inwestycji o dużej intensywności na różnorodność biologiczną oraz obszary cenne przyrodniczo, kluczowa będzie ocena i weryfikacja powierzchni chronionych i ich zasobów w celu podniesienia skuteczności ochrony przestrzeni szczególnie cennej ze względów przyrodniczych i krajobrazowych. Dodatkowo, przeprowadzone zostaną mapowanie i wycena wartości usług ekosystemowych, jak również dostosowanie norm systemu planowania i zagospodarowania przestrzeni oraz wprowadzenie zmian w zarządzaniu obszarami poddawanymi ochronie w celu zmniejszenia naturalnej konfliktowności ochrony wartości wysoko cenionych.

Istotne jest rozpoznanie zasobów krajobrazowych w całym kraju, w tym wyznaczenie i ochrona najcenniejszych – priorytetowych krajobrazów Polski. Realizowane będą działania na rzecz zachowania krajobrazów i zasobów przyrodniczych w ramach Programu Rozwoju

Obszarów Wiejskich na lata 2014–2020. W dalszej perspektywie planuje się rozwój infrastruktury zielonej i błękitnej obszarów zurbanizowanych. Ważnym będzie także utrzymanie oraz zwiększanie ogólnej lesistości kraju.

Ważnym obszarem działań będzie także ochrona gleb przed degradacją, co służyć ma zachowaniu jej właściwych funkcji (ekologicznych i gospodarczych). Dotyczy to także rozwoju miast oraz zachowania i pełnego wykorzystania zdolności produkcyjnych gleb na obszarach wiejskich o utrzymujących się funkcjach rolniczych. Działania prowadzone będą w kierunku realizacji zasady pierwszeństwa wtórnego użytkowania przestrzeni w procesach inwestycyjnych, identyfikacji gleb zanieczyszczonych oraz wsparcia ich remediacji, a także ochrony produktywności gruntów rolnych i leśnych.

Projekty strategiczne

Audyty krajobrazowe – ich celem jest jednolita metodologicznie identyfikacja, charakterystyka i ocena zasobów krajobrazowych, która pozwoli na wyznaczenie krajobrazów priorytetowych, czyli obszarów najbardziej cennych dla społeczeństwa pod względem zachowania dziedzictwa naturalnego i kulturowego Polski oraz ustalenie dla tych obszarów oraz innych obszarów chronionych (zarówno przyrodniczych, jak i kulturowych) rekomendacji i wniosków w zakresie ich kształtowania i ochrony. Audyty krajobrazowe będą stanowiły podstawę do podejmowania działań w procesie planowania i zagospodarowania przestrzennego najcenniejszych krajobrazów, jak również będą zawierały przesłanki merytoryczne do weryfikacji i kształtowania sieci obszarów chronionych.

Woda dla rolnictwa – program wsparcia gospodarstw rodzinnych i doskonalenia gospodarki wodnej w rolnictwie w warunkach okresowych niedoborów i nadmiarów wody.

Przykłady inicjatyw

Karpaty Łączą – wsparcie tradycyjnego pasterstwa jako formy czynnej ochrony półnaturalnych nieleśnych siedlisk przyrodniczych karpaccich łąk, a także opracowanie Krajowego Planu Działań na rzecz wdrażania po stronie polskiej Protokołu o ochronie i zrównoważonym użytkowaniu różnorodności biologicznej i krajobrazowej do Ramowej Konwencji o ochronie i zrównoważonym rozwoju Karpat, sporządzonej w Kijowie dnia 22 maja 2003 r. (Dz.U. z 2007 r. poz. 634)

GreenGo! Zielona infrastruktura na terenach wiejskich ostoja różnorodności biologicznej (2016–2017) – celem jest podniesienie świadomości odbiorców w zakresie roli zielonej infrastruktury i spo-

sobów jej zrównoważonego kształtowania na terenach wiejskich. Adresowany jest do samorządowców oraz mieszkańców województw mazowieckiego i lubelskiego.

Partnerstwo na rzecz realizacji środowiskowych Celów Zrównoważonego Rozwoju „RAZEM DLA ŚRODOWISKA” – długofalowa, międzysektorowa inicjatywa koordynowana przez UNEP/GRID i dążąca do budowy przyjaznego klimatu dla realizacji Celów Zrównoważonego Rozwoju, ze szczególnym uwzględnieniem ich środowiskowego wymiaru.

CEL 16

Promować pokojowe i inkluzywne społeczeństwa, zapewnić wszystkim ludziom dostęp do wymiaru sprawiedliwości oraz budować na wszystkich szczeblach skuteczne i odpowiedzialne instytucje, sprzyjające włączeniu społecznemu

---

Jakość funkcjonowania państwa jest jednym z kluczowych czynników konkurencyjności i jednocześnie podstawowym wyznacznikiem możliwości korzystania w pełni ze swobód demokratycznych i praw obywatelskich. Polska w znacznym stopniu poprawiła system stanowienia prawa w oparciu o dowody, lecz nadal mierzy się z wyzwaniami związanymi z wprowadzaniem przepisów w życie. Poziom rozwoju e-administracji publicznej sukcesywnie wzrasta, ale efektywne wykorzystanie technologii informacyjno-komunikacyjnych stanowi nadal wyzwanie.

Priorytety

Polityka w tym obszarze skupiona jest na **zwiększeniu skuteczności państwa i instytucji służących wzrostowi oraz włączeniu społecznemu i gospodarczemu**. Priorytetem jest **poprawa jakości stanowionego prawa i jego stosowania**, zwiększenie efektywności funkcjonowania instytucji publicznych, wzmocnienie systemu strategicznego zarządzania procesami rozwojowymi, większe wykorzystanie technologii informacyjno-komunikacyjnych w zarządzaniu państwem i komunikacji z obywatelami (w tym z przedsiębiorcami). Miarą sprawności państwa będzie również lepsze gospodarowanie środkami publicznymi, w tym efektywne wykorzystanie środków z UE.

Działania

Podjęte zostaną działania na rzecz wzrostu jakości tworzenia i wdrażania instrumentów legislacyjnych i regulacyjnych, a przy tym większej partycypacji społecznej w procesach stanowienia prawa. Realizowane będą działania mające na celu podnoszenie kompetencji uczestników procesu stanowienia prawa oraz monitorowania prawa, a także zwiększenie przejrzystości stanowionego prawa. Ponadto podejmowane będą działania mające na celu kształtowanie świadomych i odpowiedzialnych postaw sprzyjających kooperacji, kreatywności oraz komunikacji pomiędzy administracją a instytucjami społeczeństwa obywatelskiego. Silne organizacje społeczeństwa obywatelskiego przyczyniają się do budowy gęstej sieci społecznych powiązań i tworzenia wspólnoty, a przez to zwiększenia zaufania społecznego do polityki rządowej.

Wyzwaniem pozostaje funkcjonowanie wymiaru sprawiedliwości: usprawnienie sądownictwa i prokuratury, wprowadzenie nowoczesnych metod zarządzania sądami, mechanizmu weryfikacji skuteczności postępowań, mechanizmów motywacyjnych i alternatywnych metod rozwiązywania sporów. Istotne jest zwiększenie informatyzacji sądów, a także podniesienie jakości systemu kształcenia sędziów i prokuratorów.

Kluczowe dla właściwego zarządzania polityką rozwoju państwa jest stworzenie systemu strategicznej koordynacji i zarządzania rozwojem kraju. Istotna jest konsolidacja i wzmocnienie systemu zarządzania rozwojem poprzez wdrożenie podejścia projektowego w administracji, rozwój systemu monitoringu i ewaluacji polityk publicznych oraz ściślejsze zintegrowanie planowania przestrzennego i społeczno-gospodarczego.

Ważne w tym kontekście jest wzmocnienie dialogu społecznego w kraju na różnych szczeblach – krajowym, branżowym i zakładowym.

Równie ważne jest wprowadzenie nowoczesnych narzędzi komunikacyjnych, umożliwiających sprawną komunikację wewnątrz administracji i z obywatelem, rozwój informatyzacji kraju poprzez udostępnienie

szerokiego zakresu usług administracji publicznej drogą elektroniczną. Z tego punktu widzenia istotne jest opracowanie standardów obsługi interesanta w sądownictwie powszechnym. Pozwoli to na zapewnienie sprawnego zarządzania i komunikację oraz umożliwi interesantom uzyskanie jednolitych informacji w zakresie usług świadczonych przez pracowników sądów, a także obsługę przy uwzględnieniu tych samych procedur w całym kraju. Z kolei w ramach wdrażania systemu e-Płatności utworzona została również jednolita platforma płatnicza do wszystkich e-usług realizowanych przez Ministerstwo Sprawiedliwości i sądy powszechne, a system teleinformatyczny KRS został włączony do systemu rejestrów europejskich BRIS. Przejawem wzrostu informatyzacji w sądownictwie jest również wdrożenie systemu obiegu dokumentów e-DOK w Służbie Więziennej.

Z punktu widzenia gwarancji źródeł finansowania rozwoju państwa szczególna uwaga poświęcona będzie zapewnieniu stabilności finansów publicznych. Celem zachowania równowagi budżetowej wprowadzone będą zmiany regulacyjno-instytucjonalne uszczelniające system podatkowy.

Bardzo istotne jest także bezpieczeństwo i polityka zagraniczna ukierunkowana na ochronę przed zagrożeniami związanymi przede wszystkim z terroryzmem. Ważnym pozostaje zapobieganie i zwalczanie przestępczości poprzez wzmocnienie ochrony granic i kontroli migracji, usprawnienie systemu kierowania bezpieczeństwem narodowym i ostatecznie zwiększenie potencjału sił zbrojnych.

Polska, jako niestały członek Rady Bezpieczeństwa ONZ, uznała za jeden ze swoich priorytetów politycznej pracy w Radzie wspieranie jej wysiłków na rzecz ugruntowania zasad prawa międzynarodowego. Doceniając znaczenie współzależności między rozwojem i bezpieczeństwem, Polska aktywnie włącza się na forum Rady Bezpieczeństwa w dyskusję nt. tej współzależności. Tym samym działamy na rzecz zwiększenia zaufania społeczności międzynarodowej do Rady Bezpieczeństwa i całego ONZ, a także wykazania jej wrażliwości na najważniejsze problemy życia obywateli państw członkowskich.

Projekty strategiczne

Utworzenie Centrów Arbitrażu i Mediacji – zintegrowanego i kompleksowego systemu zarządzania informacją o mediacji w sprawach gospodarczych poprzez: zintegrowanie informacji, ujednolicenie praktyki mediacji w sprawach gospodarczych, zwiększenie kompetencji podmiotów świadczących usługi mediacyjne w sprawach gospodarczych, a w konsekwencji poprawę jakości usług mediacyjnych.

Rejestr Sprawców Przepęstw na Tle Seksualnym (RSPTS) – budowa rejestru przestępców, którzy dokonali czynów przestępczych na tle seksualnym.

Konsolidacja i wzmocnienie systemu zarządzania rozwojem – stworzenie ośrodka wspierającego zarządzanie procesami rozwojowymi kraju oraz rozszerzenie zakresu ewaluacji polityk publicznych w powiązaniu z polityką przestrzenną.

Zintegrowany system inwestycji rozwojowych po roku 2020 – określający sposób koordynacji i wykorzystania przez Polskę środków w ramach różnych dostępnych instrumentów zewnętrznych i krajowych.

Zapewnienie dostępu obywateli do właściwie zorganizowanego wymiaru sprawiedliwości – poprawa funkcjonowania wymiaru sprawiedliwości i instytucji wpływających na jego kształt w taki sposób, że realizowany będzie w większym stopniu postulat dostępu obywateli do wymiaru sprawiedliwości, w tym wspierania pozasądowych metod rozwiązywania sporów.

Polityka karna – przygotowanie i wdrożenie zharmonizowanych rozwiązań ustawowych i organizacyjnych poprawiających funkcjonowanie wymiaru sprawiedliwości w obszarze prawa karnego.

Skuteczne zwalczanie przestępczości związanej z podatkiem od towarów i usług – wprowadzenie zmian prawnych i organizacyjnych pozwalających na zniesienie barier utrudniających współpracę podmiotów zaangażowanych w przeciwdziałanie i zwalczanie oszustw podatkowych, w szczególności dotyczących tajemnic zawodowych oraz wymiany informacji.

E-usługi w obszarze wymiaru sprawiedliwości i sądownictwa – zastąpienie papierowej formy utrwalania przebiegu postępowania sądowego zapisem cyfrowym oraz umożliwienie świadczenia części e-usług wymiaru sprawiedliwości celem usprawnienia przebiegu postępowania sądowego oraz zapewnienia przejrzystości postępowań sądowych.

Komitet do spraw Pożytku Publicznego – stał się organem administracji rządowej właściwym w sprawach pożytku publicznego i wolontariatu, w tym programowania, koordynowania i organizowania współpracy organów administracji publicznej i podmiotów działających w sferze pożytku publicznego. Utworzony został równocześnie Narodowy Instytut Wolności - Centrum Rozwoju Społeczeństwa Obywatelskiego jako agencja wykonawcza do zarządzania funduszami i programami wsparcia rozwoju społeczeństwa obywatelskiego, w tym nowo powstałym Funduszem Wspierania Rozwoju Społeczeństwa Obywatelskiego.

Przykłady inicjatyw

Program „Przeciwdziałanie korupcji i szarej strefie” – Global Compact Network Poland w partnerstwie z Ministerstwem Finansów oraz przy wsparciu Ministerstwa Rozwoju pozwolił na stworzenie unikalnej platformy współpracy z instytucjami państwowymi zajmującymi się zwalczaniem szarej strefy, przemytu, praktyk korupcyjnych oraz oszustw gospodarczych, tych branż, które są najbardziej narażone na negatywne oddziaływanie przestępczości gospodarczej. Stworzono raporty branżowe opisujące praktyki przestępcze oraz rekomendacje dla instytucji państwowych, które wsparły opracowywanie pakietów regulacyjnych przez Ministerstwo Finansów i Ministerstwo Sprawiedliwości oraz praktyki operacyjne Prokuratury, CBA, CBŚP etc. Prace są kontynuowane w ramach Krajowej Administracji Skarbowej.

e-Doręczenia – usługa rejestrowanego doręczania elektronicznego w Polsce

Rozwój Systemu Rejestrów Państwowych – projekt Ministra Cyfryzacji

Kampanie edukacyjno-informacyjne na rzecz upowszechniania korzyści z wykorzystywania technologii cyfrowych – projekt Ministra Cyfryzacji

Wzmocnić środki wdrażania i ożywić globalne partnerstwo na rzecz zrównoważonego rozwoju

Polska wspiera globalne wysiłki na rzecz realizacji Agendy 2030. Współpraca na rzecz rozwoju stanowi integralną część polityki zagranicznej Polski. Jej głównym celem jest wspieranie zrównoważonego rozwoju społeczno-gospodarczego krajów partnerskich i ich społeczeństw, ze szczególnym naciskiem na ograniczenie ubóstwa.

Działając na podstawie ustawy z dnia 16 września 2011 r. o współpracy rozwojowej Minister Spraw Zagranicznych koordynuje współpracę rozwojową za pośrednictwem Krajowego Koordynatora ds. Międzynarodowej Współpracy Rozwojowej, Podsekretarza Stanu w Ministerstwie Spraw Zagranicznych. Ustawa powołała także Radę Programową Współpracy Rozwojowej, działającą przy Ministrze Spraw Zagranicznych, która jest ciałem doradczym i konsultacyjnym. Jej rola ma kluczowe znaczenie m.in. w dążeniu do spójności polityki na rzecz rozwoju. Polska pomoc jest również powiązana instytucjonalnie z Fundacją Solidarności Międzynarodowej, której rolą jest promowanie demokracji i wzmacnianie społeczeństwa obywatelskiego.

Współpraca na rzecz rozwoju prowadzona jest w ramach „Wieloletniego Programu Współpracy Rozwojowej na lata 2016–2020”. MSZ przygotowuje roczne plany współpracy rozwojowej, które wskazują między innymi konkretne alokacje Oficjalnej Pomocy Rozwojowej (ODA) dla wybranych priorytetowych krajów i programów.

W latach 2005–2016 polska Oficjalna Pomoc Rozwojowa utrzymywała tendencję wzrostową. Wskaźnik ODA/DNB³² pozostaje stabilny i stanowił 0,15% DNB w 2016 r. Polska ODA w 2016 r. wyniosła ponad 600 mln USD, co stanowi wzrost o około 43% w stosunku do poprzedniego roku. Ponad 73% polskiej ODA zostało udzielone za pośrednictwem organizacji wielostronnych, w tym przede wszystkim poprzez instrumenty finansowe Unii Europejskiej. Unia Europejska pozostaje najważniejszym kanałem udzielania pomocy rozwojowej przez Polskę.

Priorytety

Priorytety geograficzne polskiej pomocy rozwojowej obejmują kraje Partnerstwa Wschodniego³³, Azji, Afryki i Bliskiego Wschodu. Na okres 2016–2020 wybrano 6 głównych obszarów tematycznych pomocy:

- **dobre rządzenie** – rozwój regionalny, bezpieczeństwo publiczne i ochrona ludności, rozwój administracji publicznej, prawa i zwalczanie korupcji, zbliżenie prawa do standardów UE i międzynarodowych, dostęp do rzetelnej i obiektywnej informacji, niezależność mediów (SDG 10 i 16),
- **demokracja i prawa człowieka** – demokratyczny proces wyborczy, prawa człowieka i swobody obywatelskie, wzmocnienie organizacji społeczeństwa obywatelskiego, dialog obywatelski (SDG 16),
- **kapitał ludzki** – poprawa jakości opieki zdrowotnej, edukacja włączająca i dostęp do edukacji na wysokim poziomie, edukacja obywatelska, integracja osób z grup zagrożonych wykluczeniem (SDG 3, 4, 5 i 10),
- **przedsiębiorczość i sektor prywatny** – konkurencyjność i innowacyjność mikro- i małych przedsiębiorstw, ekonomia społeczna, przedsiębiorczość kobiet i młodzieży, kształcenie i szkolenie zawodowe (SDG 4, 5, 8),
- **zrównoważone rolnictwo i rozwój obszarów wiejskich** – bezpieczeństwo żywnościowe, wydajność i konkurencyjność produkcji rolnej, dostęp do rynków zbytu, nowoczesne technologie w rolnictwie, modernizacja infrastruktury lokalnej (SDG 2),
- **ochrona środowiska** – odnawialne źródła energii, efektywność energetyczna, zarządzanie gospodarką wodną, gospodarka odpadami, zapobieganie skutkom klęsk żywiołowych i katastrof, przeciwdziałanie zmianom klimatu i ich skutkom, ochrona zasobów naturalnych (SDG 6, 7, 8, 13 i 15).

32. Dochód Narodowy Brutto.

33. Partnerstwo Wschodnie zakłada zacieśnienie współpracy UE z Białorusią, Ukrainą, Mołdawią, Gruzją, Azerbejdżanem i Armenią.

Działania

Oprócz wielostronnej pomocy rozwojowej Polska prowadzi również współpracę dwustronną. Są to projekty realizowane przez organy administracji rządowej i jednostki im podległe, za pośrednictwem organizacji pozarządowych, jednostek samorządu terytorialnego, publicznych szkół wyższych, instytutów badawczych, Polskiej Akademii Nauk i jej jednostek organizacyjnych w ramach konkursów „Polska pomoc rozwojowa”, „Pomoc humanitarna na Bliskim Wschodzie i Ukrainie”, „Edukacja Globalna”, „Wolontariat polska pomoc 2018”, a także projekty realizowane za pośrednictwem polskich placówek zagranicznych w ramach „Systemu małych grantów”. Ponadto, Polska zapewnia spójność polityk na rzecz rozwoju (tj. rozwojowej, zagranicznej i wewnętrznej), unikając działań, które negatywnie wpływają na rozwój globalny oraz możliwości rozwoju innych państw. Obecnie realizowane są dwa obszary priorytetowe: „Wsparcie walki z nielegalnymi przepływami finansowymi” oraz „Upowszechnianie i wdrażanie standardów społecznej odpowiedzialności przedsiębiorstw (CSR/RBC)”.

Przykłady inicjatyw

KENIA – projekt „Szkolenia i doposażenie jednostek straży pożarnej w Kenii”. Zwiększenie zdolności straży pożarnej i służb ratunkowych w sześciu hrabstwach Kenii do radzenia sobie z zagrożeniami i skutkami klęsk żywiołowych i katastrof spowodowanych przez człowieka, poprawa bezpieczeństwa ludności w zakresie zagrożenia pożarowego oraz podniesienie atrakcyjności inwestycyjnej regionów objętych projektem.

LIBAN – rozpoczęty w 2012 r. program pomocy humanitarnej dla uchodźców syryjskich w Libanie jest największą inicjatywą pomocy humanitarnej współfinansowaną przez Polską Pomoc na Bliskim Wschodzie. Jego bezpośrednimi odbiorcami w tym czasie było 47 tys. uchodźców z Syrii oraz ponad 20 tys. obywateli Libanu.

MOŁDAWIA – projekty z zakresu zarządzania migracjami, zapobiegania i zwalczania handlu ludźmi, zapobiegania i zwalczania przestępczości zorganizowanej (w tym transgranicznej) oraz szkolenia dla strażaków z zakresu rozpoznawania i likwidowania zagrożeń w czasie pożarów, ratownictwa chemicznego i technicznego (w tym doposażanie służb mołdawskich w sprzęt ratowniczy).

Należy też wskazać, że oprócz wymiaru zewnętrznego, Polska wykorzystuje ideę partnerstwa w realizacji priorytetów polityki krajowej, a przez to działań na rzecz realizacji celów zrównoważonego rozwoju na gruncie krajowym. Przykładem jest wielostronna deklaracja Partnerstwa zainicjowana w 2017 r. przez Ministerstwo Rozwoju (więcej w kolejnym rozdziale).

Dialog, współpraca, partnerstwo na rzecz realizacji SDGs w Polsce

Złożoność i przenikanie się SDGs wymaga zaangażowania się w proces realizacji celów szerokiego grona interesariuszy reprezentujących różne środowiska, tworząc w ten sposób społeczno-instytucjonalne partnerstwo na rzecz wdrażania Agendy 2030.

Stawiamy w Polsce na współpracę, partnerstwo i współodpowiedzialność podmiotów publicznych, biznesu i obywateli za przebieg procesów rozwojowych. W realizacji działań przyświeca nam zasada *Polska silna współpracą*, która oznacza zaangażowanie i szeroko zakrojone współdziałanie pomiędzy podmiotami publicznymi, prywatnymi, organizacjami pozarządowymi, sektorem nauki i społeczeństwem obywatelskim na różnych etapach planowania i realizacji działań rozwojowych. Różne podmioty stają się zatem nie tylko współuczestnikami działań rozwojowych, ale także je współtworzą, co wzmacnia poczucie współodpowiedzialności za ich przebieg. Dotyczy to współpracy zarówno horyzontalnej, pomiędzy poszczególnymi działaniami,

obszarami interwencji polityk publicznych, jak i wertykalnej pomiędzy poszczególnymi poziomami oddziaływania: centralnym, regionalnym i lokalnym. Podejście takie jest spójne ze zobowiązaniem zawartym w Agendzie 2030 „no one will be left behind”.

Mając na uwadze, że na drodze ku bardziej zrównoważonej przyszłości eliminującej ubóstwo we wszystkich jego przejawach oraz zapewniającej warunki trwałego wzrostu społeczno-gospodarczego szczególnie ważna jest współpraca, w czerwcu 2017 r. zainicjowano w Polsce *Partnerstwo na rzecz realizacji SDGs w Polsce*. Celem Partnerstwa jest zintegrowanie we współpracy przedstawicieli różnych środowisk na rzecz efektywnego osiągania celów zrównoważonego rozwoju. Inicjatywa zwiększa świadomość coraz to większych kręgów odbiorców nt. istnienia celów zrównoważonego rozwoju, ich znaczenia dla poszczególnych grup społecznych oraz potrzeby współpracy w efektywnej ich realizacji. Sygnatariusze dają przykład aktywnego zaangażowania i odpowiedzialnego wdrażania zasad zrównoważonego rozwoju wewnątrz organizacji, stanowiąc cenne źródło inspiracji dla innych.

W ramach Partnerstwa sygnatariusze podpisują wspólnie uzgodnioną deklarację o treści:

**MINISTERSTWO
ROZWOJU**

Partnerstwo na rzecz realizacji Celów Zrównoważonego Rozwoju (SDGs)

Warszawa, 5 czerwca 2017 r.

Świadomi globalnych wyzwań gospodarczych, społecznych i środowiskowych oraz ich złożoności, upatrujemy w celach zrównoważonego rozwoju szansę na wykreowanie nowej rzeczywistości gospodarczej, otwierającej nowe ścieżki rozwoju dla biznesu, opartej na zasadach transparentności i budującej wizerunek Polski, jako wiarygodnego partnera gospodarczego.

Uznajemy, że osiągnięcie ambicznych celów i zadań będzie możliwe dzięki wspólnemu działaniu w efektywny sposób, mobilizacji sił, kreowaniu synergii, ożywionemu i wzmocnionemu partnerstwu, będącemu efektem dialogu, otwartego dla wszystkich zainteresowanych stron.

Dążąc wspólnie do wykorzystania szans na dokonanie zmian w kraju, regionie i firmie, zwiększania wpływu na zrównoważony rozwój, wyrażamy intencję współpracy w ramach niniejszej inicjatywy partnerstwa na rzecz realizacji Celów Zrównoważonego Rozwoju.

 Ministerstwo Rozwoju	 PKN Orlen S.A.	 AM Ubezpieczenia	 AM Ubezpieczenia	 Bank Zachodni WBK S.A.	 Bank Zachodni WBK S.A.
 BZ WBK S.A.	 CEMEX Polska S.A.	 COIA COI-HE	 COIA COI-HE	 Deloitte Advisory	 Fabryka Wąska
 Funduszy	 Grupa LOTOS S.A.	 HELL S.A.	 HELL S.A.	 Kępczyński	 Kępczyński
 Lotos	 Lotos	 Lotos	 Lotos	 Lotos	 Lotos
 Lotos	 Lotos	 Lotos	 Lotos	 Lotos	 Lotos
 Lotos	 Lotos	 Lotos	 Lotos	 Lotos	 Lotos
 Lotos	 Lotos	 Lotos	 Lotos	 Lotos	 Lotos
 Lotos	 Lotos	 Lotos	 Lotos	 Lotos	 Lotos

Oprócz złożenia podpisu pod deklaracją, sygnatariusze Partnerstwa składają indywidualne zobowiązanie tzw. *commitment*, w którym potwierdzają realizację konkretnych działań ukierunkowanych na osiągnięcie wybranych SDGs, adekwatnych do prowadzonej działalności. Przystąpienie do Partnerstwa oraz złożenie zobowiązania następuje w ramach, organizowanych cyklicznie wydarzeń konferencyjnych. Do tej pory przystąpiło do partnerstwa ponad 70 podmiotów reprezentujących różne środowiska, które złożyły łącznie ponad 130 zobowiązań.

Opisane przedsięwzięcia dotyczą niejednokrotnie wypełnienia więcej niż tylko jednego z SDGs Agendy 2030. Jako główne cele najczęściej są wskazywane SDG 4 – dobra jakość edukacji oraz SDG 12 – odpowiedzialna produkcja i konsumpcja. W wielu zobowiązaniach podkreślono też znaczenie SDG 17 – partnerstwa, którego realizacja ma być „dźwignią” pozwalającą na wypełnienie wielu innych deklaracji. Polskie firmy i organizacje podejmują również szereg działań, które przyczynić się mają do ochrony klimatu, wypełniając tym samym zapisy SDG 13.

Większość sygnatariuszy to przedstawiciele środowisk biznesowych. Obserwuje się zmianę podejścia przedsiębiorstw, które coraz częściej modyfikują strategię działania w odpowiedzi na mega trendy rozwojowe gospodarki światowej. Przedsiębiorstwa dostrzegają współzależność procesów rozwojowych, trafnie identyfikują wyzwania dla branży i sektora oraz podejmują zdecydowane środki dostosowawcze, stając się aktywnym aktorem przemian społeczno-gospodarczych w kraju. Co ważne, przedsiębiorstwa oraz instytucje otoczenia biznesu w Polsce odznaczają się coraz większą dojrzałością rynkową i świadomością swojego oddziaływania na otoczenie i coraz częściej angażują się w kształtowanie debaty publicznej, aktywnie partycypując w działaniach na rzecz adaptacji polskiej gospodarki do nowych trendów i wyzwań rozwojowych. Stąd też partnerstwo cieszy się dużym zainteresowaniem ze strony środowisk biznesowych.

Uczestnictwo w Partnerstwie ma charakter dobrowolny i jest otwarte dla wszystkich zainteresowanych. Niewątpliwie cieszyć może fakt, że do Partnerstwa aktywnie dołączają również przedstawiciele organizacji społeczno-gospodarczych i pozarządowych. Liczymy też na dalszy akces środowisk akademickich, młodzieżowych czy społeczności lokalnych. Podejmujemy działania w kierunku zintensyfikowania współpracy w tym zakresie z regionami (urzędy marszałkowskie) i miastami celem zwiększenia świadomości i poczucia odpowiedzialności za powodzenie procesu osiągania celów zrównoważonego rozwoju również w wymiarze lokalnym.

Inicjatorem i sygnatariuszem ze strony rządowej Partnerstwa był Minister Rozwoju. Wraz z podpisem złożył zobowiązanie powołania Krajowego Forum Interesariuszy na rzecz realizacji Celów Zrównoważonego Rozwoju. Forum jest platformą prowadzenia merytorycznej debaty, wymiany informacji i doświadczeń oraz nawiązywania skutecznej współpracy pomiędzy przedstawicielami różnych środowisk na rzecz realizacji SDGs w Polsce. Forum koncentruje się na tworzeniu praktycznej wartości dodanej, formułując rekomendacje dla administracji i innych uczestników procesu na rzecz tworzenia odpowiednich warunków dla efektywnego wdrażania SDGs w Polsce. Dodatkowo

Forum ma na celu:

- kreowanie przestrzeni dla wzajemnego uczenia się i wymiany doświadczeń w zakresie polityk i dobrych praktyk w implementacji SDGs,
- wzmocnienie współpracy na poziomie kraju, regionu, szczeblu lokalnym oraz adresowanie ponadregionalnych kwestii,
- zapewnienie platformy dla udziału wszystkich interesariuszy, w tym partnerów społeczno-gospodarczych, organizacji, środowisk naukowych, akademickich, sektora prywatnego, administracji wszystkich szczebli,
- aktywny udział w procesie przygotowania Polski do przeglądu stanu wdrażania SDGs podczas HLPF.

Dyskusja Forum dostosowywana jest do tematyki i programu prac HLPF ONZ na dany rok, a jednocześnie koncentruje się na tych aspektach, które dotyczą w szczególności działań i perspektywy rozwojowej Polski. Forum organizowane jest raz w roku we współpracy z sygnatariuszami Partnerstwa na rzecz realizacji SDGs oraz innymi partnerami.

Organizacją Forum będzie kierować Rada Programowa jako ciało konsultacyjno-doradcze. Jej zadaniem będzie:

- wspieranie krajowego koordynatora w regularnym prowadzeniu działań na rzecz realizacji w Polsce celów zrównoważonego rozwoju, monitorowaniu i przeglądzie realizacji Agendy 2030,
- analiza kluczowych procesów i zjawisk mających wpływ na realizację celów zrównoważonego rozwoju, ze szczególnym uwzględnieniem oddziaływania polityk, programów i strategii w wymiarze wewnętrznym i zewnętrznym w różnych sektorach i obszarach społeczno-gospodarczych,
- określanie kierunków debaty prowadzonej w ramach Krajowego Forum Interesariuszy oraz przekrojowych zagadnień związanych z wdrażaniem Agendy 2030 i oceną postępów w realizacji SDGs w kraju w sposób zintegrowany i spójny,
- formułowanie opinii i rekomendacji w zakresie działań krajowego koordynatora na rzecz efektywnego osiągania globalnych celów rozwojowych na szczeblu krajowym i lokalnym.

Działalność Rady Programowej i organizowanie spotkań Krajowego Forum Interesariuszy na rzecz realizacji SDGs w Polsce wpisuje się w Cel 17 Agendy 2030, który dotyczy wzmocnienia środków wdrażania i ożywienia globalnego partnerstwa na rzecz zrównoważonego rozwoju.

Kluczowe wnioski i plany na przyszłość

Polska podchodzi do realizacji Agendy 2030 w sposób odpowiedzialny. Przyjęcie Agendy 2030, we wrześniu 2015 r., i rozpoczęcie jej wdrażania zbiegło się w kraju z opracowaniem i realizacją nowego podejścia do polityki rozwoju ujętego w średniookresowej *SOR*. Na potrzeby dookreślenia kierunków przyszłej polityki społeczno-gospodarczej dokonano pogłębionej analizy makroekonomicznej Polski. Wyznaczono mocne strony i potencjały rozwojowe. Dokonano jednocześnie identyfikacji kluczowych luk rozwojowych i kierunków koncentracji interwencji publicznej wokół tych obszarów w taki sposób tak, by eliminować nierówności rozwojowe i dysproporcje społeczne wewnątrz kraju. W wyniku podjętych działań opracowana została wcześniej wspomniana już *SOR*.

SOR jest efektem refleksji nad zidentyfikowanymi pułapkami rozwojowymi polskiej gospodarki i służy prezentacji nowego paradygmatu ekonomicznego przyjętego przez Rząd RP. Jednocześnie w wyniku pogłębionej analizy spójności *SOR* z Agendą rozwojową 2030 widoczna jest duża zgodność strategii krajowej z określonymi na poziomie globalnym celami zrównoważonego rozwoju. *SOR* jest zatem odpowiedzią na międzynarodowe wyzwania zrównoważonego rozwoju oraz megatrendy gospodarki globalnej i potrzeby przemodelowania krajowej polityki rozwoju tak, by zapewnić możliwości czerpania korzyści z rozwoju zarówno obecnym jak i przyszłym pokoleniom.

W ramach kompleksowego podejścia do realizacji celów zrównoważonego rozwoju podjęto dodatkowe badania i analizy w zakresie skali i siły wzajemnego oddziaływania poszczególnych celów i zadań Agendy 2030. Miało to na celu identyfikację obszarów o największej sile oddziaływania, które mogłyby być akceleratorami dla efektywnego wdrażania SDGs i powinny stanowić punkt odniesienia dla polityk publicznych. Przeanalizowano, z wykorzystaniem modeli ekonometrycznych, czynniki, obszary nakładów polityk publicznych i ich efekty oddziaływania, biorąc pod uwagę polskie uwarunkowania makroekonomiczne.

Uwzględniając listy nakładów, mających wpływ na efekty w obszarach działania SDG zostały stworzone grupowania czynników na podstawie oddziaływania na kilka celów jednocześnie. Po to by pokazać wzajemne oddziaływanie między nakładami publicznymi, a poszczególnymi obszarami SDG, posłużono się analizą sieciową na podstawie modelu Kamada-Kawai wyszczególniania osobnych czynników³⁴.

Ze wspomnianej analizy wynika, że dla Polski najważniejszymi kwestiami w odniesieniu do celów zrównoważonego rozwoju są ograniczenie ubóstwa oraz zapewnienie zrównoważonego rozwoju miast i społeczności. Równie ważne jest zapewnienie dobrej jakości edukacji, równości między kobietami i mężczyznami, a także zmniejszanie nierówności w kraju. Istotnym pozostaje także promowanie pokojowego i inkluzywnego społeczeństwa poprzez zapewnienie wszystkim ludziom

dostępu do wymiaru sprawiedliwości oraz budowanie na wszystkich szczeblach skutecznych i odpowiedzialnych instytucji, sprzyjających włączeniu społecznemu.

Istotne znaczenie dla urzeczywistnienia ambitnej wizji Agendy 2030 w Polsce będą mieć działania związane z dostępem do czystej wody i zapewnieniem odpowiednich warunków sanitarnych, działaniami na rzecz klimatu oraz ochroną oceanów i mórz oraz zasobów morskich. Niemniej ważne będą działania i sprzężenia zwrotne występujące między wzrostem gospodarczym i godną pracą oraz odpowiedzialną konsumpcją i produkcją. Za kluczowe należy uznać także inwestycje w ochronę różnorodności biologicznej, co ma wpływ na zdrowie i podniesienie jakości życia, zrównoważony rozwój miast oraz klimat.

Zwiększone nakłady płynące w ramach polityk publicznych w wymienionych obszarach powinny przynieść pożądany efekt i stanowić dźwignię dla efektywnego wdrażania celów zrównoważonego rozwoju w Polsce.

Dla zwiększenia efektywności osiągania celów zrównoważonego rozwoju w kolejnych latach szczególnie ważne znaczenie dla Polski wydają się mieć:

- **Selektywna interwencja** – przede wszystkim w tych obszarach, w których zwiększone nakłady dają mierzalne efekty, w tym m.in.: ograniczanie krańcowego zużycia energii per capita przez gospodarstwa domowe, zwiększanie wydajności energetycznej, zwiększanie wydatków brutto na B+R, wsparcie badań nad rolnictwem, zwiększanie upraw ekologicznych,
- **Edukacja na rzecz zrównoważonego rozwoju** – wdrożenie projektów edukacyjnych i informacyjnych podnoszących świadomość na temat zasad zrównoważonego rozwoju i ich wagi oraz Agendy 2030 i SDG w różnych środowiskach i grupach społecznych,
- **Skuteczny monitoring** – system monitorowania zrównoważonego rozwoju w Polsce odgrywa zasadniczą rolę dla oceny postępów. Istnieje potrzeba dopracowania i zoperacjonalizowania wskaźników SDG, które umożliwiłyby mierzenie osiągania poszczególnych celów zrównoważonego rozwoju,
- **Spójność polityk na rzecz rozwoju** – międzynarodowy charakter Agendy i wzajemne przenikanie się celów zrównoważonego rozwoju wskazują na potrzebę przeglądania wszystkich przyszłych strategii rozwojowych pod kątem spójności polityk na rzecz zrównoważonego rozwoju, ich oddziaływania na realizację zasady zrównoważonego rozwoju i osiąganie celów zrównoważonego rozwoju. Konieczne jest także wspólne programowanie wieloletniej polityki współpracy rozwojowej oraz krajowych strategii rozwojowych po 2020 r.,

34. W. de Nooy, A. Mrvar, I V. Batagelj, *Exploratory Social Network Analysis with Pajek: Revised and Expanded Second Edition*, Cambridge University Press, New York, 2011.

- **Sprawnie funkcjonująca struktura organizacyjna** – podjęcie działań na rzecz wzmocnienia struktury organizacyjnej w ramach koordynacji, zarządzania i monitoringu realizacji celów zrównoważonego rozwoju w Polsce – wzmocnienie krajowego koordynatora wdrażania celów w zasoby osobowe i finansowe tak, by ambitne plany upowszechniania i sprawnej realizacji celów miały szansę ich powodzenia. Kluczowym jest także zapewnienie kontynuacji działania Zespołu ds. spójności SOR z Agendą 2030, jak również Krajowego Forum Interesariuszy jako platform współdziałania dla partnerskiej współpracy przedstawicieli różnych środowisk na rzecz aktywnej realizacji SDGs w Polsce.

W ramach procesu implementacji Agendy 2030 na gruncie krajowym Polska wypracowała rozwiązania, które mogą być **dobrymi praktykami/doświadczeniami** dla innych krajów zaangażowanych w ten proces:

- **Podjęcie projektowe do koordynacji procesu w Polsce.** Nasze doświadczenia pokazują, iż realne efekty są najbardziej widoczne i najszybciej osiągnane poprzez realizację konkretnych, często najmniejszych inicjatyw, przedsięwzięć, projektów. Dlatego w ramach działań koordynacyjnych skupiliśmy się na wyznaczaniu kamieni milowych, które realizowane w ramach podejścia projektowego

pozwalają na sukcesywne osiągnięcie kolejnych etapów, usprawniając zarządzanie strategiczne całością procesu (projekty strategiczne SOR, projekt Agenda 2030),

- **Partycypacyjny model współpracy.** Zastosowane praktyki integrowania różnych środowisk wokół wyzwania implementacji Celów Zrównoważonego Rozwoju zwiększają poczucie współodpowiedzialności różnych środowisk za powodzenie zmian transformacyjnych w kierunku zrównoważonego rozwoju kraju. Ostatecznie aktywna partycypacja interesariuszy w tworzeniu polityk publicznych zwiększa ich zaufanie do władzy i chęć dialogu na potrzeby wypracowania wspólnych rozwiązań (Zespół ds. spójności SOR z Agendą 2030),
- **Inicjatywy krajowego koordynatora.** Otwartość na dialog i tworzenie przestrzeni dla systematycznej wymiany wiedzy, informacji i dobrych praktyk, w naszym przekonaniu jest najlepszym programem samoedukacji rynkowej. Wzajemne inspirowanie się doświadczeniami daje efekt podnoszenia świadomości rynkowej nt. wyzwań zrównoważonego rozwoju oraz poczucie równości co do wpływu na możliwość zmian ze strony rządów, organizacji, przedsiębiorstw, społeczności lokalnych i indywidualnych obywateli (Partnerstwo na rzecz realizacji celów zrównoważonego rozwoju w Polsce, czy też Krajowe Forum Interesariuszy).

Synteza raportu z konsultacji społecznych dokumentu

Projekt raportu został zaprezentowany opinii publicznej oraz szerokiemu gronu partnerów celem zapoznania się z ich opiniami i spostrzeżeniami. Konsultacje przeprowadzono na podstawie § 38 ust. 1 uchwały nr 190 Rady Ministrów z dnia 29 października 2013 r. – Regulamin prac Rady Ministrów (M.P. z 2016 r. poz. 1006, z późn. zm.) w terminie 6–27 kwietnia 2018 r.

Informację o rozpoczęciu konsultacji bezpośrednio przekazano do ministerstw, Kancelarii Premiera i członków Rady Ministrów, Rady Dialogu Społecznego oraz do wybranych komisji sejmowych, organizacji i instytucji, m.in. zrzeszających środowisko naukowe, środowisko przedsiębiorców, rolników, a także fundacji, agencji, instytutów. O rozpoczęciu konsultacji poinformowani zostali również wojewodowie i marszałkowie województw. Zaproszenie do udziału w konsultacjach otrzymały także: Forum Związków Zawodowych, Komisja Krajowa NSZZ „Solidarność” oraz Ogólnopolskie Porozumienie Związków Zawodowych. Ponadto informacja nt. rozpoczęcia konsultacji udostępniona została na stronie internetowej Ministerstwa Przedsiębiorczości i Technologii – zarówno na stronie głównej, w aktualnościach, jak i dedykowanej zakładce, dzięki czemu projekt raportu był dostępny dla wszystkich zainteresowanych. Przygotowany został specjalny formularz, który umożliwił zgłaszanie uwag podmiotom oraz osobom fizycznym.

W procesie konsultacji napłynęło łącznie ponad 200 uwag, komentarzy i opinii od ponad 30 podmiotów. Wszystkie zgłoszone w konsultacjach opinie zostały poddane analizie w trakcie prac nad ostatecznym kształtem raportu.

Przedstawione w konsultacjach uwagi cechowały się różnym poziomem szczegółowości i różnym charakterem. Były to zarówno merytoryczne propozycje uzupełnień i wyjaśnień co do istniejących zapisów, komentarze dotyczące istniejącego stanu rzeczy, jak i uwagi o charakterze redakcyjnym. Zgłoszone w toku konsultacji uwagi w znacznej mierze zostały uwzględnione, co pozwoliło na nadanie raportowi właściwego kształtu i wpłynęło na wprowadzenie istotnych korekt i uzupełnień zapisów projektu raportu, w szczególności w zakresie ograniczania ubóstwa, ochrony zdrowia, kreowania rynku pracy dla zapewnienia godnej pracy, przedsiębiorczości, dialogu społecznego, edukacji, ochrony powietrza i szerzej klimatu oraz zasobów środowiska, uwypuklenia roli samorządów, doboru wskaźników statystycznych. W raporcie uwzględniono również wybrane spośród zaproponowanych w konsultacjach przykłady inicjatyw podejmowanych na rzecz realizacji Celów Zrównoważonego Rozwoju.

Wiele uwag zawierało propozycje i rozwiązania, których szczegółowość była zbyt duża w kontekście ogólnego, syntetycznego charakteru prezentowanego raportu. Pojawiały się także opinie, że w raporcie dominują odniesienia do SOR, podczas gdy dokument, jako raport z realizacji celów Agendy 2030 a nie SOR, powinien w większym stopniu opierać się również na informacjach z innych źródeł. Należy podkreślić, że zgodnie z art. 21. Rezolucji ONZ dotyczącej Agendy 2030, każde państwo jest odpowiedzialne za jej realizację na poziomie krajowym, regionalnym i globalnym, z uwzględnieniem krajowych realiów, potencjału i priorytetów. Realizacja Agendy 2030 i jej celów w Polsce ma miejsce poprzez SOR. Właśnie ze względu na fakt, że kluczowym dokumentem jest SOR – kompleksowa strategia określająca cele, obszary, priorytety rozwojowe do roku 2030 – przyjęto w ramach Zespołu ds. spójności SOR z Agendą 2030, że Raport na temat wdrażania SDGs powinien być syntetyczny, czytelny, pokazujący priorytety i najważniejsze działania. W takiej konwencji też przygotowują raporty w ramach VNR inne kraje.

Aneks statystyczny

*Zestaw wskaźników krajowych
monitorujących cele
Agendy 2030*

Cel 1 Koniec z ubóstwem

nazwa wskaźnika	jednostka prezentacji	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	źródło danych	definicja
Stopa ubóstwa relatywnego	%	17,4	16,9	16,3	16,2	16,2	15,5	13,9	GUS	Odsetek osób w gospodarstwach domowych żyjących poniżej relatywnej granicy ubóstwa, za którą przyjmuje się 50% średnich wydatków ogółu gospodarstw domowych
Skorygowany realny dochód do dyspozycji brutto gospodarstw domowych na 1 mieszkańca wg PPP (UE28=100)	-	62,9	64,8	67,3	67,7	68,2	69,0	70,3	Eurostat	Skorygowane dochody do dyspozycji brutto sektora gospodarstw domowych oraz sektora instytucji niekomercyjnych działających na rzecz gospodarstw domowych, podzielone przez wskaźnik parytetu siły nabywczej w zakresie skorygowanego spożycia indywidualnego w sektorze gospodarstw domowych oraz przez liczbę ludności i odniesione do średniej dla Unii Europejskiej (UE28 = 100)
Liczba mieszkań przypadających na 1000 mieszkańców	-	349,6	352,6	356,1	359,9	363,4	367,3	371,3	GUS	Liczba mieszkań w przeliczeniu na 1000 mieszkańców
Wskaźnik przeludnienia	%	47,5	47,2	46,3	44,8	44,2	43,4	40,7	Eurostat	Odsetek ludności zamieszkującej przeludnione gospodarstwo domowe. Za nieruchomość przeludnioną uznaje się taką, w której nie ma minimum: <ol style="list-style-type: none"> 1. jednego pokoju dla gospodarstwa domowego 2. dodatkowo jednego pokoju dla pary tworzącej gospodarstwo domowe 3. dodatkowo jednego pokoju dla każdej samotnej osoby pełnoletniej 4. dodatkowo jednego pokoju dla dwójki dzieci o tej samej płci w wieku od 12 do 17 lat 5. dodatkowo jednego pokoju dla osoby w wieku od 12 do 17 lat, jeśli nie została uwzględniona w powyższych punktach 6. dodatkowo jednego pokoju dla dwójki dzieci poniżej 12 roku życia

Cel 2 Zero głodu

nazwa wskaźnika	jednostka prezentacji	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	źródło danych	definicja
Odsetek osób w wieku 18 lat i więcej cierpiących na otyłość	%	22,5	22,9	23,4	24,0	24,5	25,0	25,6	WHO	Odsetek osób w wieku 18 lat i więcej o wartości wskaźnika masy ciała (BMI) wynoszącym 30 lub więcej
Udział powierzchni użytków rolnych w gospodarstwach rolnych o powierzchni użytków rolnych powyżej 30 ha w powierzchni użytków rolnych ogółem w gospodarstwach rolnych	%	39,0	38,0	40,0	41,0	41,0	41,0	42,0	GUS	Powierzchnia użytków rolnych w gospodarstwach rolnych o powierzchni użytków rolnych powyżej 30 ha w stosunku do powierzchni użytków rolnych ogółem w gospodarstwach rolnych posiadających użytki rolne
Przeciętny miesięczny dochód na 1 osobę z gospodarstwa indywidualnego w rolnictwie w relacji do dochodu na 1 osobę z pracy na własny rachunek	%	46,1	40,9	48,7	51,2	39,0	36,8	38,8	GUS	Relacja przeciętnego miesięcznego dochodu rozporządzalnego na 1 osobę w gospodarstwie domowym otrzymywanego z gospodarstwa indywidualnego w rolnictwie do dochodu rozporządzalnego na 1 osobę w gospodarstwie domowym otrzymywanego z pracy na własny rachunek
Wskaźnik kształtowania się wydatków rządowych w rolnictwie (AOI)	-	0,73	0,61	0,59	0,46	0,37	0,40	0,42	GUS	Udział wydatków rządowych przeznaczonych na rolnictwo w wydatkach rządowych ogółem, odniesiony do udziału rolnictwa w PKB
Udział powierzchni ekologicznych użytków rolnych z certyfikatem w gospodarstwach ekologicznych w powierzchni użytków rolnych ogółem w gospodarstwach rolnych	%	2,07	2,48	3,05	3,37	3,82	3,45	2,96	Główny Inspektorat Jakości Handlowej Artykułów Rolno-Spożywczych/GUS	Powierzchnia ekologicznych użytków rolnych posiadających certyfikat w gospodarstwach ekologicznych w stosunku do całkowitej powierzchni użytków rolnych w gospodarstwach rolnych (w %)
Nakłady na B+R w dziedzinie rolnictwa w relacji do PKB	%	0,06	0,05	0,04	0,04	0,06	0,05	0,04	GUS	Relacja nakładów na działalność badawczą i rozwojową w dziedzinie nauk rolniczych i weterynaryjnych do PKB

Cel 3 Dobre zdrowie i jakość życia

nazwa wskaźnika		jednostka prezentacji	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	źródło danych	definicja
Przeciętne trwanie życia w zdrowiu:	mężczyźni	lata	58,5	59,1	59,1	59,2	59,8	60,1	61,3	Eurostat	Średnia liczba lat, w których dana osoba może żyć w pełnym zdrowiu, uwzględniając lata przeżyte w pogorszonym stanie zdrowia spowodowanym chorobą i / lub urazem
	kobiety		62,3	63,3	62,8	62,7	62,7	63,2	64,6		
Wskaźnik aktywnego starzenia się (AAI)		pkt	27,0	.	27,1	.	28,1	.	.	MRPiPS	Syntetyczna miara niewykorzystania potencjału osób starszych w zakresie większego uczestnictwa w gospodarce i życiu społeczeństwa oraz niezależnym życiu. Wskaźnik aktywnego starzenia się został utworzony poprzez połączenie miar z 4 dziedzin, tj. zatrudnienie, uczestnictwo w życiu społeczeństwa, niezależne życie w zdrowiu i bezpieczeństwie, możliwości i warunki sprzyjające aktywnemu starzeniu się
Zgony na 100 tys. ludności z powodu:	choroby układu krążenia	osoby	451,8	440,9	460,8	460,8	441,1	469,0	437,1	GUS	Liczba zgonów z powodu chorób: układu krążenia i nowotworów złośliwych w przeliczeniu na 100 tys. ludności
	nowotworów złośliwych	osoby	240,4	239,3	245,9	244,4	248,3	261,6	260,1		
Liczba lekarzy na 10 tys. ludności		osoby	20,6	20,9	22,1	22,1	22,8	23,0	23,9	GUS	Liczba lekarzy (personel pracujący wg podstawowego miejsca pracy) w przeliczeniu na 10 tys. ludności
Liczba pielęgniarek i położnych na 10 tys. ludności		osoby	53,7	54,2	61,2	58,0	57,6	57,2	56,9	GUS	Liczba pielęgniarek i położnych (personel pracujący wg podstawowego miejsca pracy) na 10 tys. ludności

Cel 4 Dobra jakość edukacji

nazwa wskaźnika	jednostka prezentacji	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	źródło danych	definicja
Osoby dorosłe uczestniczące w kształceniu lub szkoleniu (w wieku 25-64 lata)	%	5,2	4,4	4,5	4,3	4,0	3,5	3,7	GUS	Udział osób w wieku 25–64 lata uczących się i dokształcających w ludności ogółem w tej samej grupie wieku
Stopa bezrobocia absolwentów szkół prowadzących kształcenie zawodowe wg BAEL	%	36,1	40,6	41,6	43,2	38,8	33,8	35,0	GUS	Udział bezrobotnych absolwentów w wieku 15-30 lat, którzy w ciągu 12 ostatnich miesięcy ukończyli szkoły: policealną, średnią zawodową lub zasadniczą zawodową i nie kontynuują nauki w liczbie ogółem aktywnych zawodowo absolwentów w wieku 15-30 lat z wykształceniem policealnym, średnim lub zasadniczym zawodowym
Wyniki testów PISA - odsetek uczniów na najwyższych poziomach osiągnięć w czytaniu i interpretacji	%	7,2 (2009)	.	10,0	.	.	8,2	.	OECD / MEN	Udział uczniów na najwyższych poziomach (5 i 6) osiągnięć w dziedzinie – czytanie i interpretacja w ogólnej liczbie uczniów zdających egzamin
Wyniki testów PISA - odsetek uczniów na najwyższych poziomach osiągnięć w matematyce	%	10,4 (2009)	.	16,7	.	.	12,2	.	OECD / MEN	Udział uczniów na najwyższych poziomach (5 i 6) osiągnięć w dziedzinie – matematyka w ogólnej liczbie uczniów zdających egzamin
Odsetek dzieci w wieku 3-5 lat objętych wychowaniem przedszkolnym	%	62,6	69,2	69,7	74,1	79,4	84,2	81,1	MEN/GUS	Udział dzieci w wieku 3–5 lat objętych wychowaniem przedszkolnym w ogólnej liczbie ludności w tej grupie wieku

Cel 5 Równość płci

nazwa wskaźnika		jednostka prezentacji	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	źródło danych	definicja
Wskaźnik zatrudnienia kobiet z najmłodszym dzieckiem w wieku do 5 lat wg BAEL		%	58,5	57,7	58,3	59,1	61,8	64,1	63,0	GUS	Udział pracujących kobiet z najmłodszym dzieckiem w wieku do 5 lat w ogólnej liczbie kobiet z najmłodszym dzieckiem w wieku do 5 lat
Udział kobiet na stanowiskach kierowniczych w ogólnej liczbie pracujących na stanowiskach kierowniczych (w IV kwartale)		%	36,8	39,5	38,2	37,0	38,4	41,4	41,5	GUS	Udział kobiet na stanowiskach kierowniczych w ogólnej liczbie pracujących na stanowiskach kierowniczych
Zróżnicowanie wynagrodzeń kobiet i mężczyzn (luka płacowa)		%	4,5	5,5	6,4	7,1	7,7	7,4	7,2	Eurostat	Różnica między średnim wynagrodzeniem brutto na godzinę mężczyzn i kobiet wyrażona jako odsetek średniego wynagrodzenia brutto na godzinę mężczyzn
Współczynnik aktywności zawodowej:	kobiety	%	47,6	47,8	48,1	48,2	48,5	48,4	48,3	GUS	Udział aktywnych zawodowo danej kategorii w liczbie ludności ogółem danej kategorii
	mężczyźni	%	63,7	64,0	64,3	64,4	64,7	64,6	64,8		

Cel 6 Czysta woda i warunki sanitarne

nazwa wskaźnika	jednostka prezentacji	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	źródło danych	definicja
Odsetek ludności korzystającej z oczyszczalni ścieków	%	64,7	65,7	68,6	70,3	71,5	72,7	73,5	GUS	Udział ludności korzystającej z oczyszczalni ścieków w całkowitej liczbie ludności
Odsetek ludności korzystającej z sieci wodociągowej	%	87,4	87,6	87,9	88,0	91,6	91,8	91,9	GUS	Stosunek liczby ludności zamieszkałej w budynkach mieszkalnych i zbiorowego zamieszkania przyłączonych do sieci wodociągowej do liczby ludności ogółem
Zasoby eksploatacyjne wód podziemnych w przeliczeniu na 100 tys. mieszkańców	hm ³	44,6	44,8	45,2	45,5	45,7	46,0	46,5	Państwowy Instytut Geologiczny – Państwowy Instytut Badawczy / GUS	Część zasobów wód podziemnych, które z uwzględnieniem zasad ich ochrony i warunków technicznych mogą być pobierane z określonego poziomu wodonośnego bez naruszania równowagi hydrogeologicznej w przeliczeniu na 100 tys. mieszkańców

Cel 7 Czysta i dostępna energia

nazwa wskaźnika	jednostka prezentacji	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	źródło danych	definicja
SAIDI (Wskaźnik przeciętnego systemowego czasu trwania przerwy długiej i bardzo długiej w przeliczeniu na jednego odbiorcę)	min.	316,1	309,1	254,0	254,2	191,3	243,6	.	Ministerstwo Energii	Wskaźnik SAIDI (System Average Interruption Duration Index), wyrażony w minutach na odbiorcę na rok, stanowi sumę iloczynów czasu trwania przerwy długiej i bardzo długiej w dostawie energii elektrycznej i liczby odbiorców narażonych na skutki tej przerwy w ciągu roku podzieloną przez łączną liczbę obsługiwanych odbiorców. Wskaźnik SAIDI informuje o całkowitym czasie trwania przerw w zasilaniu w energię elektryczną (w minutach), jakiego może się spodziewać odbiorca średnio w ciągu roku
Udział energii ze źródeł odnawialnych w końcowym zużyciu energii brutto	%	9,25	10,29	10,90	11,37	11,49	11,93	11,29	GUS	Stosunek wartości końcowego zużycia energii brutto ze źródeł odnawialnych do wartości końcowego zużycia energii brutto ze wszystkich źródeł
ODEX (Zagregowany wskaźnik efektywności energetycznej, 2000=100)	-	74,9	73,4	71,5	68,9	67,8	66,8	.	GUS	Zagregowane zmiany w jednostkowym zużyciu energii, obserwowane w danym czasie na określonych poziomach użytkowania końcowego, obliczane jako iloraz rzeczywistego zużycia energii w danym roku i teoretycznego zużycia energii, nieuwzględniającego efektu zużycia jednostkowego (tzn. przy założeniu dotychczasowej energochłonności procesów produkcji danych wyrobów)

Cel 8 Wzrost gospodarczy i godna praca

nazwa wskaźnika	jednostka prezentacji	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	źródło danych	definicja
Wskaźnik zatrudnienia osób w wieku 15 lat i więcej wg BAEL	%	50,0	50,2	50,2	50,2	51,2	51,9	52,8	GUS	Udział pracujących w liczbie ludności ogółem
Udział eksportu wyrobów wysokiej techniki w eksporcie ogółem	%	6,0	5,1	6,0	6,7	7,9	8,5	8,5	GUS	Stosunek wartości wyeksportowanych wyrobów odznaczających się wysoką intensywnością badawczo-rozwojową (B+R) do wartości eksportu ogółem
Odsetek osób zatrudnionych na podstawie stosunku pracy	%	73,8	73,4	73,0	73,0	73,2	73,2	73,6	GUS	Udział osób zatrudnionych na podstawie stosunku pracy w liczbie pracujących ogółem
Wskaźnik łatwości prowadzenia interesów (pozycja w rankingu „ <i>Doing Business</i> ”)	-	.	.	55	45	32	25	24	World Bank	Miejsce kraju w rankingu „ <i>Doing Business</i> ” dot. łatwości prowadzenia interesów. Im wyższa pozycja w rankingu, tym prostsze przepisy regulujące sprawy związane z prowadzeniem przedsiębiorstwa oraz silniejsza ochrona własności przez prawo
Odsetek dzieci w wieku 1-3 lata objętych różnymi formami opieki instytucjonalnej	%	.	.	.	8,3	10,5	12,4	13,9	MRPiPS	Udział dzieci objętych opieką instytucjonalną w ogólnej liczbie dzieci w wieku od 1 roku do 3 lat

Cel 9 Przemysł, Innowacyjność, Infrastruktura

nazwa wskaźnika	jednostka prezentacji	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	źródło danych	definicja
Nakłady na działalność B+R w relacji do PKB	%	0,72	0,75	0,88	0,87	0,94	1,00	0,97	GUS	Suma nakładów wewnętrznych poniesionych na działalność badawczą i rozwojową przez wszystkie jednostki w kraju prowadzące tę działalność, niezależnie od źródeł pochodzenia środków, w relacji do PKB
Nakłady sektora przedsiębiorstw na działalność B+R w relacji do PKB	%	0,19	0,22	0,33	0,38	0,44	0,47	0,63	GUS	Suma nakładów wewnętrznych poniesionych na działalność badawczą i rozwojową przez jednostki prowadzące tę działalność w kraju, należące do sektora przedsiębiorstw (BERD), niezależnie od źródeł pochodzenia środków, w relacji do PKB
Udział przychodów netto ze sprzedaży produktów nowych lub istotnie ulepszonych w przychodach netto ze sprzedaży ogółem w przedsiębiorstwach przemysłowych	%	11,3	8,9	9,2	8,7	8,8	9,5	8,1	GUS	Udział wartości przychodów netto ze sprzedaży produktów innowacyjnych w ogólnej wartości przychodów netto ze sprzedaży produktów przedsiębiorstw przemysłowych, w których liczba pracujących wynosi 10 osób i więcej
Wskaźnik Międzygałęziowej dostępności transportowej (WMDT)	-	30,8	.	.	33,7	34,6	35,9	.	PAN/ MHIR	Wskaźnik stanowi syntetyczną miarę jakościową wzajemnej potencjalnej dostępności czasowej najważniejszych krajowych ośrodków osadniczych oraz węzłów transportowych (wewnętrznych i granicznych) uwzględniającą wszystkie podstawowe rodzaje transportu (w proporcji do ich udziału w pracy przewozowej) oraz ważoną poziomem rozwoju społeczno-gospodarczego
Odsetek gospodarstw domowych posiadających szerokopasmowy dostęp do Internetu w domu	%	57,0	61,0	67,0	69,0	71,0	71,0	76,0	GUS / Eurostat	Odsetek gospodarstw domowych z przynajmniej jedną osobą w wieku 16-74 lata posiadających szerokopasmowy dostęp do Internetu w domu (połączenie, które cechuje się dużą szybkością przepływu informacji mierzoną w setkach kilobitów na sekundę lub w megabitach na sekundę)

Cel 10 Mniej nierówności

nazwa wskaźnika	jednostka prezentacji	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	źródło danych	definicja
Zróźnicowanie wartości dodanej brutto na 1 pracującego na poziomie województw (NTS 2)	%	15,0	15,3	15,2	14,7	14,8	14,6	.	GUS	Wskaźnik dyspersji – suma wartości bezwzględnych różnic między wojewódzkimi a krajową wartością dodaną brutto na 1 pracującego, ważonych udziałem liczby pracujących poszczególnych województw, wyrażona w procentach krajowej wartości dodanej brutto na 1 pracującego ogółem
Zróźnicowanie PKB na 1 mieszkańca na poziomie podregionów (NTS 3)	%	34,3	34,0	34,2	34,2	34,0	34,2	.	GUS	Wskaźnik dyspersji – suma wartości bezwzględnych różnic między wartościami dla podregionów a krajową wartością PKB na 1 mieszkańca, ważonych udziałem liczby ludności poszczególnych podregionów, wyrażona w procentach krajowego PKB na 1 mieszkańca
Relacja przeciętnych rocznych dochodów do dyspozycji netto na 1 osobę w gospodarstwie domowym na wsi do miasta	%	66,5	67,5	67,2	69,0	68,0	69,5	.	GUS	Udział rocznego przeciętnego dochodu do dyspozycji na 1 osobę w gospodarstwie domowym na wsi do przeciętnego dochodu do dyspozycji w miastach
Wskaźnik kwintylowego zróźnicowania dochodów	-	5,0	5,0	4,9	4,9	4,9	4,9	4,8	GUS	Stosunek dochodów uzyskanych przez 20% osób o najwyższym poziomie dochodów do sumy dochodów uzyskanych przez 20% osób o najniższym poziomie dochodów

Cel 11 Zrównoważone miasta i społeczności

nazwa wskaźnika	jednostka prezentacji	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	źródło danych	definicja
Stan jakości powietrza (46 stref w skali kraju, w których dokonuje się oceny jakości powietrza)	%	91,3	91,3	84,8	80,4	91,3	87,0	.	GIOS	Stosunek liczby stref z przekroczeniami dopuszczalnego poziomu zanieczyszczeń do 46 stref w skali kraju, w których dokonuje się oceny jakości powietrza, wyrażony procentowo Dla każdej strefy oddzielnie wykonywana jest corocznie ocena jakości powietrza pod kątem ochrony zdrowia ludzi dla 12 zanieczyszczeń (SO ₂ , NO ₂ , benzen, CO, O ₃ , pył PM10, pył PM2,5 oraz arsen, kadm, ołów, nikiel i benzo(a)piren)
Udział autobusów na alternatywne paliwo w ogólnej liczbie autobusów służących do obsługi transportu miejskiego	%	2,3	2,8	2,7	3,1	2,9	3,6	3,8	GUS	Udział liczby autobusów na alternatywne paliwo w liczbie autobusów służących do obsługi transportu miejskiego ogółem
Zebrane zmieszane odpady komunalne na 1 mieszkańca w miastach	kg	316,9	302,3	291,5	272,9	266,3	265,2	275,8	GUS	Masa zebranych zmieszanych odpadów komunalnych w przeliczeniu na 1 mieszkańca miasta
Przeciętna powierzchnia użytkowa mieszkania na 1 osobę w miastach	m ²	24,7	25,0	25,4	25,7	26,1	26,4	26,8	GUS	Przeciętna powierzchnia użytkowa mieszkania przypadająca na 1 osobę w miastach

Cel 12 Odpowiedzialna konsumpcja i produkcja

nazwa wskaźnika	jednostka prezentacji	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	źródło danych	definicja
Produktywność zasobów	euro/kg	0,56	0,48	0,56	0,60	0,62	0,65	0,64	Eurostat	Wskaźnik Produktywności zasobów to stosunek PKB do DMC
Krajowa Konsumpcja Materialna (DMC) na 1 mieszkańca	tony	17,0	21,0	18,3	17,3	17,2	16,9	17,7	Eurostat	DMC obejmuje wszystkie materiały bezpośrednio zużyte w procesach ekonomicznych na potrzeby gospodarki. Stanowi sumę materiałów pozyskanych na terytorium kraju oraz z importu pomniejszoną o materiały wysłane na eksport
Poziom recyklingu i przygotowania do ponownego użycia wybranych frakcji odpadów: papier, metale, tworzywa sztuczne i szkło	%	.	.	18,0	24,0	.	26,0	28,0	MŚ	Stosunek łącznej masy odpadów papieru, metalu, tworzyw sztucznych i szkła poddanych recyklingowi i przygotowanych do ponownego użycia, pochodzących ze strumienia odpadów komunalnych z gospodarstw domowych oraz od innych wytwórców odpadów komunalnych (w Mg) do łącznej masy wytworzonych odpadów papieru, metalu, tworzyw sztucznych i szkła, pochodzących ze strumienia odpadów komunalnych z gospodarstw domowych oraz od innych wytwórców odpadów komunalnych (w Mg)
Energochłonność gospodarki	kgoe/1000euro	278,3	265,3	252,8	250,3	233,3	227,3	231,4	Eurostat	Stosunek zużycia energii brutto (węgiel, elektryczność, ropa, gaz ziemny i odnawialnych źródeł energii dostępnych do wykorzystania) do PKB w cenach stałych z roku bazowego (2010 r.)

Cel 13 Działania w dziedzinie klimatu

nazwa wskaźnika	jednostka prezentacji	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	źródło danych	definicja
Dynamika emisji gazów cieplarnianych (1990=100)	-	87,17	87,05	85,50	84,75	82,11	82,76	.	Instytut Ochrony Środowiska – PIB/ Krajowy Ośrodek Bilansowania i Zarządzania Emisjami / GUS	Stosunek emisji gazów cieplarnianych w roku badanym do emisji gazów cieplarnianych w roku 1990
Odsetek energii ze źródeł odnawialnych w transporcie	%	6,6	6,8	6,5	6,6	6,2	5,6	3,9	Eurostat	Udział energii ze źródeł odnawialnych we wszystkich rodzajach transportu w końcowym zużyciu energii w transporcie

Cel 14 Życie pod wodą

nazwa wskaźnika	jednostka prezentacji	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	źródło danych	definicja
Obroty ładunkowe w portach morskich	mln t	59,5	57,7	58,8	64,3	68,7	69,5	72,9	GUS	Ilość masy ładunkowej (w tonach), która została przemieszczona przez porty w określonym czasie (roku)
Odsetek przeciętnego zatrudnienia w gospodarce morskiej	%	0,6	0,6	0,6	0,7	0,7	0,7	0,7	GUS	Przeciętne zatrudnienie w gospodarce morskiej jako % przeciętnego zatrudnienia w gospodarce narodowej

Cel 15 Życie na łądzie

nazwa wskaźnika	jednostka prezentacji	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	źródło danych	definicja
Odsetek obszarów Natura 2000 objętych planami zarządzania	%	.	.	.	3,97	38,30	44,90	50,76	Generalna Dyrekcja Ochrony Środowiska	Udział liczby obszarów, dla których opracowano PZO lub PO, w liczbie wszystkich obszarów Natura 2000 na terenie Polski
Lesistość	%	29,2	29,2	29,3	29,4	29,4	29,5	29,5	GUS	Relacja powierzchni lasów do ogólnej powierzchni geodezyjnej jednostki terytorialnej
Wskaźnik liczebności ptaków pospolitych krajobrazu rolniczego FBI (2000 = 100)	-	88,3	87,1	84,4	84,8	83,4	85,7	86,6	Główny Inspektorat Ochrony Środowiska	Zagregowany indeks stanu populacji 22 gatunków ptaków typowych dla siedlisk krajobrazu rolniczego (rok bazowy 2000=100)
Udział gruntów zdewastowanych i zdegradowanych wymagających rekultywacji w powierzchni ogółem	%	0,196	0,205	0,206	0,198	0,201	0,203	0,207	MRiRW/ GUGiK/ GUS	Udział powierzchni gruntów, które utraciły całkowicie wartości użytkowe (grunty zdewastowane), oraz gruntów, których wartość użytkowa rolnicza lub leśna zmalała (grunty zdegradowane) w ogólnej powierzchni geodezyjnej kraju

Cel 16 Pokój, sprawiedliwość i silne instytucje

nazwa wskaźnika	jednostka prezentacji	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	źródło danych	definicja
Wskaźnik jakości stanowionego prawa	pkt	0,98	0,93	0,96	1,05	1,05	1,00	0,95	World Bank	Ocena zdolności rządu do tworzenia i wdrażania prawidłowej polityki i regulacji, które umożliwiają promowanie rozwoju sektora prywatnego
Średni czas dochodzenia należności z umów drogą sądową	dni	830	830	685	685	685	685	685	World Bank	Średni czas dochodzenia należności z umów drogą sądową od momentu złożenia przez sprzedającego pozwu w sądzie do chwili odzyskania przez niego długu
Wskaźnik efektywności rządu	pkt	0,64	0,62	0,68	0,72	0,83	0,80	0,69	World Bank	Ocena jakości świadczenia usług publicznych, jakości biurokracji, kompetencji urzędników państwowych, niezależności administracji państwowej (służby cywilnej) od politycznych nacisków, społecznej wiarygodności władzy w zakresie prowadzonej polityki
Odsetek osób korzystających z Internetu w kontaktach z administracją publiczną do przekazywania wypełnionych formularzy	%	10,0	9,0	11,0	11,0	15,0	16,0	19,0	GUS/ Eurostat	Odsetek osób w wieku 16-74 lata korzystających z Internetu w kontaktach prywatnych z administracją publiczną do przekazywania wypełnionych formularzy (w ciągu ostatnich 12 miesięcy)

Cel 17 Partnerstwa na rzecz celów

nazwa wskaźnika		jednostka prezentacji	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	źródło danych	definicja
Oficjalna Pomoc Rozwojowa netto, łączna i na rzecz krajów najslabiej rozwiniętych, w relacji do dochodu narodowego brutto :	ogółem	%	0,08	0,08	0,09	0,10	0,09	0,10	0,15	MSZ	Wielkość wydatkowanej oficjalnej pomocy rozwojowej netto (łącznie i na rzecz krajów najslabiej rozwiniętych) w relacji do Dochodu Narodowego Brutto
	na rzecz krajów najslabiej rozwiniętych		0,0021	0,0025	0,0025	0,0092	0,0077	0,0096	0,0159		

